

LISA 5: INTERVJUUD RIIGIASUTUSTEGA JA TEISTE OLULISTE OSAPUOLTEGA

5.1. Kokkuvõtte vestlusest Maanteemeti ja Haridusministeeriumiga	1
5.2. Intervjuu RKASi ja Maa-ameti esindajatega	9
5.3. Intervjuu EASi ja KredExi esindajatega	22
5.3. Intervjuu Keskkonnaameti, KIKi, Maaeluministeeriumi ja PRIA LEADER programmi esindajatega	37
5.4 Intervjuu Keskkonnaministeeriumi ja Keskkonnaameti juristidega	48
5.5. Intervjuu RAMi esindajatega	57
5.6. Diskussioon ELVL esindajatega	68
5.8. Säästva arengu teemaline diskussioon	76

5.1. Kokkuvõtte vestlusest Maanteemeti ja Haridusministeeriumiga

Ruumiotsuste töörühma kohtumine
04.12.2017 • 13.00-16.00
Riigikantselei • Rahukohtu 2, Tallinn
Osalejate nimekiri on toodud eraldi lehel

Päevakord

1. Maanteemet ja teede projektid
2. Haridusministeerium ja kooliprogramm
3. Edasine tegevusplaan

Protokoll

K. Vellevoog (KV) võttis kokku eelmise koosoleku. Peamised tänase koosolekuga seonduvad probleemid olid järgmised:

- Tervikpildi puudumine riigi tasandil. Poliitikutel ja otsustajatel puudub terviklik teadmine ruumist, ruumiväärtustest. Ruumiatlase loomise mõte.
- Väikelinnade ja KOVide suutlikkus on väga erinev, sageli puudub arusaam ja visioon ruumilisest arengust ja vajadustest.
- Pärandi kasutuselevõtmine ei ole piisav.
- EV100 jätkuprogramm väiksemate linnaliste asulate peatänavate ja peaväljakute korrastamiseks elukeskkonna ja ruumi kvaliteedi tõstmiseks.

KV esitleb koostatud skeeme, väikelinnu läbivatest riigimaanteedest. Enamik näiteid, mis viimasel ajal on ehitatud, on ruumikvaliteedilt halvad ega arvesta piisavalt koha väärtustega, kohaliku elukeskkonnaga ja elanikega. On ka üksikuid häid näiteid nt Mustla, kuhu on rajatud kõnniteed, kasutatud erinevaid katendeid, valgusteid ja liiklust rahustavaid meetmeid.

Väide on, et väikelinnade üldist arengut, ruumi ja elukeskkonda mõjutab enim teedeehitus. Peamine küsimus on, kuidas ja kui palju me saaksime suunata seda, et kogu Eestis ja kitsamalt asulates teede ehituse raames tekiks ja saaks hoitud ruumiline kvaliteet. Sama teema alateema on ka asulatest möödasõitude rajamine. Küsimus on, kas möödasõitude kavandamisel on linnaehituslikud mõjud teadvustatud ja kuidas nende asulate olukorda leevendada.

1) Maanteeamet ja teede projektid

Tänane olukord ja ülesanded

Maanteeameti ülesanded on eelkõige turvalise liikluskeskkonna loomine ehk kaks aspekti: ohutus ning ühenduskiirus ja efektiivsus. Teehoiukavast tulenev ülesanne on eelkõige säilitada olemasolevat teedevõrku, 75% ehitustöödest (eelarvest?) on säilitamine: ülekatte tegemine, teede korrashoid. Ülekatte tegemisel midagi sisuliselt ei muudeta. Keskmiselt ligikaudu ainult 20 km uusi teid ehitatakse aastas 30 – 50 mln eelarve piires. Suurtest teeprojektide eelarvest on keskmiselt 2% haljastuse osa. Investeeritakse oluliselt vähem kui Euroopas keskmiselt. Euroopas keskmiselt 5%, Eestis 1% eelarvest teedeehitusse.

Kehtiv Transpordi arengukava sõnastab riigimaanteede funktsiooni – ühendada Eesti eri piirkondi, vähendada aegruumilisi vahemaid ja tagada ligipääs. See selgitab üsna hästi tänast käitumist, see on ülesandepüstitus. Maanteeamet töötab eesmärgi poole, et inimesed saaksid kiiremini tööle – nt Mäost Tallinna.

Projekteerimisel lähtub Maanteeamet tee funktsioonist ehk et millist liiklust see teenindama peab. Sellest lähtuvalt tehakse ruumiotsused, nt möödasõidutee ehitamist.

Maanteedel linnatänavate standard ei kehti.

Suured tee-ehitusprojektid on maakonnaplaneeringutega planeeritud nt Tallinna ringtee, sh kriitikat saanud TOPI liiklussõlm, Mäo liiklussõlm jt. Mäo asulast möödasõidutee rajamine otsustati sisuliselt juba 20 aastat tagasi planeeringutega. Teistsugune näide on Keila übersõit, mis on lahendatud linnakeskselt mitmete ringristmikega.

Lahendusi dikteerivad riiklikult seatud ülesanded ja eelarvepiirangud, muidu oleks võimalik teha küll terviklikke ruumilahendusi.

Ühistranspordi eelisarendamine on samuti Transpordikava üks eesmärkidest. Sellega on liiga vähe tegeletud.

Linnalistes asulates ehitamisel on sademevete lahendamine kolm korda kallim, kui maastikus. Kogu teede võrgu säilitamisel ei ole meil selleks ressursi. Maanteeametil on ressurss läbisõitude tehniliseks lahendamiseks ja huvi, et tee saaks vastupidav.

Partnerlus KOVidega

Planeerimisseaduses on elukeskkonna parendamise põhimõtted kirjas, need peaksid kehtima ka teedele ja tänavatele, kuid täna nii ei ole. Maanteeamet sellega ei nõustu, vaid leiab pigem, et linnatänavatel võib neid põhimõtteid rakendada ning võib-olla linnatänavad ei peaks olema Maanteeameti vastutada, siis KOVid saavad ise keskkonda kujundada. Koht on ka ressurss, lõplik ressurss. Kuidas me ruumi kasutame, kui tasakaalustatult? Kogu hoonete vahelise ruumi planeerimine maanteeks ei ole uue planeerimisseaduse mõttega kooskõlas.

KOVide võimekus oma huvisid kaitsta on väga erinev ja arhitektuurse planeerimise võimekusest ei saa üldse rääkida.

KOVID ei ole nõus kaasfinantseerima ja sellepärast ei ole Maanteeametil võimalik nende soove enamasti arvestada. Sageli soovitakse kirglikult erinevaid asju – nt parkimiskohti – aga ei olda nõus kaasfinantseerima. See on justkui väljapressimine, kui ise ei kaasrahasta. Enamasti on vastas lihtsalt „sein“, tahtmised saada midagi, teadmata täpselt, mida.

Väikesed KOVID tahavad, et tänavad oleksid Maanteeameti halduses, sest KOVIDel pole nende hooldamiseks raha. Mõned KOVID on siiski mõned ringristmikud võtnud enda hooldada ja kujundanud need oma soovide kohaselt ilusaks, tõi Maanteeamet näite.

KOViga koostöö osas on hea näide Saue vallaga koostööst Valingu viadukti projekteerimisel. Koostöös vallaga on oluliselt terviklikum lahendus saadud, isegi juurdepääs kavandatavale raudtee peatusele.

Sellist praktikat ei suudaks igakordselt rakendada, kuna see on ametile töömahukas ja projekteerimine rahaliselt kulukas. Projektijuhil läheb kordades rohkem aega. Täna ei pea Maanteeamet KOVIDelt eraldi küsima, kas tulete ka osaliseks. Koostööd tehakse läbi menetluse ja tingimuste menetluse.

Initsiatiiv tuli KOVist, sh avalikkuse kaasamise osas. Valdavalt aga KOVIDel selline võimekus puudub. Saue vallaga nt Maanteeametil koostöö sujub, seal on arukad partnerid, tehakse arukaid ettepanekuid, kaasfinantseeritakse projekteerimist ja ehitust. Saadakse alguses kokku, räägitakse asjad läbi. Ei pressita välja.

Pärnu linnas ehitatakse 2+2 sõiduradadega teed, ümbersõidu rajamiseks pole ressursi. Aluseks oli ministri poliitiline otsus tee sinna ehitada. Optimeerimise otsused.

Võimalikud muudatused

Maanteeamet ei ole kaalunud vajadust ja võimalust arhitekti ametikohta luua, kes vaataks ruumi laiemalt. Koolitusprogrammides on Maanteeametil 40 – 50 aastat olnud arhitektuuri ja esteetilise külje aspektid olemas, nt kuidas haljastada.

Maanteeametis käib koos töörühm, mis arutab asumeid läbivate teede omandiküsimuse üle võimalusega anda asula sisesed teed KOVIDele. Maanteeametil on ootus, et ekspertrühm ütleks, kas ja millised teed võiks anda KOVIDele üle, mis peaksid jääma Maanteeametile. KOVIDe tänavate puhul on ruumiga arvestamine täiesti arusaadav, see on KOVIDe ülesanne. Maanteedel on teised prioriteedid.

Maanteeamet sooviks, et KOVID võtaksid rajatavad taristuobjektid aktiivsemalt kasutusse: nt raudtee äärsed alad või ringtee äärsed alad. Riik on palju panustanud, investeerinud sinna. Sooviks selles osas koos mõelda.

Riigi hoonete ehitamisel on 1% seadus ja kunsti tellimise kohustus, ka maanteedel võiks seda põhimõtet rakendada.

Väikelinnades ja asulates on vaja riigimaanteede ehitusel terviklikumat ja arhitektuurset ruumikäsitlust, mh pöörata tähelepanu tänavapinna kõrgusele olemasoleva hoonestuse suhtes – pidev teepinna tõstmine ülekatetega matab teeäärsete hoonete soklid pinnasesse ja tekitab neile olulisi kahjustusi. Kui Maanteeametis sellist võimekust ja kompetentsi ei ole, siis tuleb see kusagilt mujalt saada või peaks protsessis olema mingi vahelüli.

See on struktuurne probleem ning on kaks põhimõttelist võimalust ruumiväärtustega paremaks arvestamiseks: kas laiendada Maanteeameti ülesandeid või anda see ülesanne mingile muule institutsioonile, nt riiklikule ruumilepitajale.

KOVides on ainsana kohapealne teave. Vaja on suurendada KOVIDe võimekust, haldusreform on esimene samm õiges suunas. Pädevust tuleb tõsta terves Eestis, et kõikides valdades oleks kompetents olemas. Valga 17 000 inimesega suudab napilt hoida palgal arhitekti ja kutselist planeerijat. Tuleb leida viis kuidas KOVIDesse pädevus luua.

Edaspidi planeeritakse maanteid riigi eriplaneeringutega ning seal on KOVidega mitte arvestamise võimalus ja oht senisest veelgi suurem.

Tuleviku liiklusruum

Elame muutuste ajastul. Mis liikuvuse juures muutumas on? Iseliikuvad autod ja hyperloop muudavad otseselt ka ruumi ja seda kuidas me maailma tajume.

Täna lähtutakse endiselt 2008 aastal tehtud autostumise prognoosidest, kuigi tõenäolise demograafilise stsenaariumi kohaselt on meil Eestis paarikümne aasta pärast juba 100 000 elanikku vähem. Aastaks 2030 on eesmärgiks võetud, et 90% sõitudest oleks vajadusel isejuhtivad. Maanteeamet on samuti liikumas säästlikkuse ja kestlikkuse poole. Maailmas on aru saadud, et suuri liiklussõlmi tekitada ei ole mõistlik, et see ei lahenda liikuvuse probleeme. Teised riigid on meist arengus ees.

Maanteeamet hoiab juba ka kokku, projekteerides Pärnu suunal 2+1 lahendusi 2+2 asemel. Tartu mnt 2+2 on selgelt inimeste säilitamiseks tehtav investeering, mis on analüüsiga põhjendatud.

Üks konkreetne asi, mida riik saaks teha Maanteeameti valdkonnas ühistranspordi eelisarendamiseks, on rongijaamadesse parklate rajamine. Seda peaks tegema riigi raha eest, sest vallad ei ole enamasti sellest huvitatud, sest see ei ole nende probleem ja linnadest, kelle probleem see on, asub väljas. Sama asi on nt Vao sõlme puhul ka (suurema) rekkade parkla rajamisega Tallinna Sadamale. Kes peaks maksma, kes peaks maad ostma pole selge.

Kes on avaliku ruumi tellija?

Põhiküsimus on, kes on avaliku ruumi tellija, terviklahenduse tellija? Kas see on KOV, Maanteeamet või riik? Riik peaks olema nn peaprojekteerija rollis, kes seob erinevad valdkonnad kokku. Teede projekteerimise mõttes on kõik tehtud õigesti, norme on järgitud, teedeinsenerid on tasemel jne, kuid tegeletud on ainult ühe osaga ruumist.

KOV-ide ülesanne on linnalise keskkonna arendamine, aga ei olda valmis kaasfinantseerima. Peaks olema ühine vastutus, aga kui riik tuleb mängu oma rahakotiga, siis on KOVidel ootus, et kogu raha tuleb riigilt.

Kui tellija on riik, kellel ei ole kohalikke teadmisi ja koha peal huvi, siis asi ei toimi. Ainult KOVi kompetentsi tõstmisest ei piisa, sest tellija ja rahad on Maanteeameti käes. Mida pädevam KOV, seda suuremad nõudmised ruumile ja lahendusele, seda rohkem võimalikke konflikte KOVde soovidega.

Maanteeamet näeb arhitekti rolli teede projekteerimisel mingi objekti nt terminalihoone projekteerijana, see kas eritasandiline ristmik tuleb viaduktiga või tunneliga, on Maanteeameti seisukohast ikka teedeinseneri otsus. Mujal maailmas on ka viaduktid, sillad ja tunnelid piirkonna sümbolid ja identiteedi kandjad – arhitektuurid objektid.

Odavlahendused vs arhitektuur, millal midagi teha. Teatud osas teehituses tuleb meil ilmselt leppida nn seniste odavlahendustega. Odavlahendused ei tähenda, et need ei peaks olema ikkagi ruumilised terviklahendused.

Suur küsimus on, kuidas saada selle 70% teehituse juures, mis on nn remont või ülekatte tegemine, ruumilist kvaliteeti. Tallinnas on see probleem väga tuttav ning oli aastaid probleem. Kõige rohkem kriitikat saanud teehitused olidki just nn ülekatted, millega põlistati igapäevane tänavaruumi-lahendus. Tallinnas saadab Kommunaalamet exceli tabeli planeeritud ülekatte objektidest linna peaarhitektibüroole, kes märgib ära teobjektid, kus olemasolevat tänavaruumi tuleb muuta ja lihtsalt remonti teha ei saa.

Tänase eelarvega ei ole Maanteeametil absoluutselt võimalik ülekatete tegemisel hakata lisaks veel midagi ehitama. See eeldab täiendavat eelarvet.

Londoni ja Ühendkuningriigi näide

Tänavatüüpide uus liigituse põhimõte on näiteks „Street Types for London“, kus tavapärasele liiklussagedusest lähtuvatele andmetele on lisaks arvestatud koha väärtust ning nii on saadud kahe telje kombineerimisel maatriks üheksa tänava liigiga. Ruumi väärtus on nt seoses jalakäijate hulgaga. Kõrgema ruumiväärtusega kohas tuleb suuremat tähelepanu pöörata ruumile ja jalakäijatele, nt kiirused alla võtta ja sõiduteed kitsendada, mis haakub hästi varem käsitletud Eesti väikelinnade problemaatikaga. Üks tänav või tee saab olla erinevates lõikudes erinevat liiki ja erineva lahendusega. Kus kohaväärtust ei ole, võiks teha tänasega sarnaselt edasi.

Selle maatriksi alusel saaks määrata ka, millistes teelõikudes tuleks projekteerimist alustada arhitekt või maastikuarhitektist (ja siis alles tulevad liiklusinsenerid juurde), millisel juhul on vaja arhitekt või maastikuarhitekt kaasata projekteerimisse ja millisel juhul arhitekti ja maastikuarhitekti ei ole vaja kaasata.

Selline meetod on kasutusel terves Ühendkuningriigis juba aastast 2010, mida London praktiseerib, ka iirlased ja šotlased on selle meetoodika üle võtnud.

See maatriks saaks olla ka ühiskondlikuks kokkuleppeks, et mõnes kohas, kus on suurem koha väärtus, on tee maksumus oluliselt suurem, kui teises kohas ja see raha tuleb eelarvesse planeerida. Ei olegi nii tähtis, kas riik annab selle raha Maanteeametile või KOVi eelarvesse.

Maastikuarhitektid kaasatakse nt täna projekteerimisse siis, kui insenerid on juba oma töö ära teinud. Siis on juba praktiliselt võimatu olemuslikult midagi muuta.

Koha väärtuste määramisel on oluline kohaliku kogukonna arvamus. Kaasamine on tähtis.

Läbiv liiklus ilma ligipääsuta on keskkonda hävitav, ligipääsu tagamisel pigem asulale positiivne.

Kogu eelnevast arutelust tuleb selgelt välja, et üks ametkond, kes ruumi laiemalt ja terviklikult näeb, on puudu, nn ombudsman, kes näeb tekkida võivaid vastuolusid ja vajadusel lahendab neid.

Kujunenud seisukohad

- Kõigi asutuste ja ametite esmane eesmärk peab olema Eesti riigi kui terviku arendamine. Eesti on väike riik ja siin ei tohi olla nii kitsaid jaotuseid ametkondade ja valdkondade vahel.
- Lahendusi dikteerivad riiklikult seatud kitsad ülesanded ja eelarve piirangud, mis ei võimalda kavandada terviklikke ruumilahendusi. Maanteeameti kitsalt määratud ülesannetest tulenevalt on koostöö KOVidega ja teiste valdkondadega konfliktide rohke.
- Planeerimisseaduse elukeskkonna parendamise põhimõtted peavad kehtima ka teedele ja tänavatele.
- Väikelinnades ja asulates ning mujal suure ruumiväärtusega kohtades on vaja riigimaanteede ehitusel terviklikumat ja arhitektuurset ruumi käsitlust.
- On kaks põhimõttelist võimalust ruumiväärtustega paremaks arvestamiseks: kas laiendada Maanteeameti ülesandeid või on vaja see ülesanne anda mingile muule institutsioonile nt „riiklikule ruumilepitajale“ või ombudsmanile.
- KOVide võimekus oma huvisid kaitsta, on väga erinev ja arhitektuurse planeerimise võimekusest enamasti ei ole. KOVides on ainsana kohapealne teave. Pädevust tuleb tõsta terves Eestis, et kõikides KOVides oleks kompetents mingil viisil olemas.
- Maanteede projekteerimisel rakendada sarnast koha väärtusega arvestamise põhimõtet, nagu on kasutusel Londoni tänavatüüpide määratluses: „Street types for London“.

- Oluline on saada ruumi kvaliteedi muutus ka selle 70% teehituse juures, mis on nn remont või ülekatte tegemine ja millel puudub igasugune avalik menetlus ja koostöö.
- Kogu eelnevast arutelust tuleb selgelt välja, et üks ametkond, kes ruumi laiemalt ja terviklikult näeb on puudu, nn ombudsman, kes näeb tekkida võivaid vastuolusid ja vajadusel lahendab neid.

2) Haridusministeerium ja kooliprogramm

Probleemipüstitus

Riigigümnaasiumidega liigume suunas, mis on asjalik ja õige, põhikoolide programmiga on aga segadust palju. Gümnaasiumide puhul leitakse uute koolide lahendused arhitektuurivõistlustega, põhikoolide puhul mitte. Väga paljud investeerimisotsused INNOVE programmi raames tehakse taotluste põhjal, mis sisaldavad üksnes ruumiprogrammi, taotluste hindamisel puudub sisuline analüüs, et kas luukase kaasaegset õpikeskkonda. Kas ruumimudel on täidetud, aga ruumiline kvaliteet kriteerium ei ole. Rahastuse taotlusi on selles programmis väga palju ning arhitektuurivõistluste korraldamine iga taotluse puhul ei ole mõistlik. Riik ühest küljest nõuab kaasaegset õpikeskkonda nt gümnaasiumide puhul, aga põhikoolide osas mingit kontrolli ei ole. Kui on asjalik KOV, siis tellitakse kaasaegset õpikeskkonda, muidu mitte. KOVidel on otsustusõigus.

Projektiga kaasrahastatakse muudatust koolivõrgus seoses riigigümnaasiumide projekti mõjudega. Põhikoolide puhul rahastatakse mitte põhikoolide ehitust vaid koolivõrgu muudatust st alles jäävate põhikoolide ümberehitust. Enamasti on tegemist koolihoonete mahu vähendamisega.

Haridusministeerium tunnistab, et olid liiga optimistlikud KOVide suhtes, selles suhtes, et eelistatakse kaasaegset õpikeskkonda. Pärnis elus nii ei ole läinud.

Rekonstrueeritavate koolide asukohavalik tuleneb mitmetest erinevatest asjaoludest: nt Pärnus jäi võib-olla parem alternatiiv kõrvale, kuna see ei mahtunud ajakavasse ja eelarvesse. Gümnaasium ehitati 4 km kesklinnast ja bussijaamast eemale. Pärnus on siiski veel kaks gümnaasiumi kesklinnas.

Ruumimudel seab jäigad raamid. Ruumimudel vastab otseselt riiklikule õppekavale arvestusega, et klassis on 36 õpilast, põhikoolis on 24-26 õpilast. Suured klassi töötavad, on optimaalsed.

Ajalooliste hoonete ruumid ei võimalda kaasaegset ruumiprogrammi. Enamasti ei võimalda ruumid 36 õpilasele mõeldud klassiruumide rajamist.

Kuidas põhikoolide programmis saavutaksime kaasaegse õpikeskkonna ja kvaliteetse arhitektuuri, ruumi? Õigusakte enam muuta ei saa. Drastiliselt erinevat lahendust koolid võrreldes taotlusega teha ei saa, nt suurendada oluliselt ehitatavat pinda. Siis oleks taotluste hindamisel eelistatud mõnda teist taotlust.

Täna on nii, et taotluste hindamisel otsuse tegemisel ei ole mingit infot arhitektuurse kvaliteedi kohta. On lubadus muudatusi teha ja raha vajadus. Edaspidi (II voorus) on maksimum, mis me teha saame, anda KOVidele tungiv soovitus korraldada arhitektuurivõistlus. Lõplik otsus jääb siiski KOVile. Kas riiklikust arengukavadest ei tulene nõuet, et uutes koolides tuleb tagada kaasaegne õpikeskkond. Kaasaegne õpikeskkond on väga üldine mõiste – ka vanades koolimajades on kaasaegne õpikeskkond. Omavalitsused peavad aru saama, et kvaliteetne koolikeskkond mõjutab inimeste elukohavalikuid. KOV peab tegema neid investeringuotsuseid, sest nemad on valitud. Ei kujuta ette, et Haridusministeerium neid otsuseid KOVi eest teha saaks.

Kas riigi vastutus peaks tulevikus olema suurem, et kõik Eesti koolid oleksid kaasaegse õpikeskkonnaga? Kuidas seda hakata nõudma või kontrollima ja kuidas defineerida kaasaegset õpikeskkonda?

Oluline on, et raha antakse kvaliteedile mitte kvantiteedile.

Kuidas käib koolivõrgu kavandamine, planeerimine? Koolivõrgu kavandamisel ei räägi me asukohast hoonest või suurusest, Haridusministeerium räägib õpilaste arvust koolide arvu vajadusest, teeninduspiirkondadest. Eesti ja vene koole planeeritakse eraldi. KOV on kohustatud põhiharidust tagama emakeeles. Kutsehariduses on viimasel ajal vähe investeeringuid olnud. Lähimatel aastatel ei ole ühtegi uushoonestust plaanis, rekonstrueeritakse vanu hooned, avalikke konkursse ei ole plaanis.

Muinsuskaitsealuste hoonete kasutusele võtmine on KOVile oluliselt keerulisem kui uue hoone ehitamine. Samas hindamisel seda kuidagi ei eelistata, va see, et mälestises võib pind olla suurem. See ei ole KOVidele motiveeriv. Meetme eesmärk on põhikoolide ja gümnaasiumide lahutamine ja koolivõrgu optimeerimine, mitte hoonete ilusaks ja korda tegemine. Keelatud ei olnud ka teiste funktsioonide liitmine kooliga, kuid seda osa ei finantseerita. Meetme määrusega ei saa me ühtegi kohustust KOVidele panna.

Hindamiskriteeriumid koostas Haridusministeerium ilma KOVe, muinsuskaitset, arhitekte, linnaplaneerijaid jt kaasamata. Hindamisel on eksperdina kaasatud Eesti Arhitektide Liidu esindaja (liidu algatusel).

Rahastamise otsuse tegemisel projektide hindamisel oleks pidanud olema määratud (üldiste riiklike huvide tagamiseks) konkreetset eelistused vastavate punktisummadega nt:

- 1) Muinsuskaitsealused hooned
- 2) Linnakeskused
- 3) Uushooned.

Kujunenud seisukohad

- Vastutus kaasaegse õpikeskkonna loomise eest on ainult KOVidel. KOVide võimalused, teadlikkus ja oskused on väga erinevad. Ilma riikliku toeta ja/või järelevalvete kogu riigis kaasaegset õpikeskkonda ei ole võimalik saavutada.
- Rahastamise taotluste hindamisel ja otsuse tegemisel oleks pidanud ruumi kvaliteedi ja üldiste riiklike huvide tagamiseks olema määratud konkreetset eelistused.
- Programmide koostamisel ja suundade seadmisel tuleks koostööd teha ruumi pädevusega ametite ja ekspertidega.

Edasine tegevusplaan

Ettepanekud edasisteks teemadeks:

1. Muinsuskaitseameti (Triin Talk) ettepanekud:
 - a. Eraldi teemana tuleks käsitleda detailplaneeringute kehtivust. Piirata kehtivust või vähemalt vanad detailplaneeringud digiteerida ja avalikustada, kui on ülevaatamiskohustus iga 5 a tagant. Üle 15 a ei tohiks detailplaneeringud kindlasti kehtida – 90ndatel lubatud lahendused ei ole valdavalt enam aktsepteeritavad.
 - b. Kinnisvara kadumine omanikuta faasi, mis juhtub nt lihtsalt ühel aastal ettevõtte aastaaruande mitteesitamisega. Muutub omanikuta varaks ning selliste hoonete hooldamine ja kasutusele võtmine on võimatu, mis tingib paljudel juhtudel mälestiste lagunemise.
2. Kahanemine ja ääremaastumine tuleb arvesse võtta. Kahanemisega kohanemine. Praegusel tegevusetusel on negatiivne (kiirendav) mitte neutraalne mõju.
 - a. Kahanevate asulate keskuste linnaruumi kvaliteedi parandamine. On teaduslikult tõestatud, et korrastatud keskused annavad elanikele optimismi tuleviku suhtes ja see pidurdab kahanemist.

- b. Reeglite ja õigusruumi mitmekihiliseks muutmine. (Planeerimisseadus ja ehitusseadus). Haakub ruumiõiguse töörühma teemaga eristada seaduses enda tarbeks ehitamist arendustegevusest. Ka maa ja linna eristamine. Samadel reeglitel on negatiivne mõju, ei tulda enam isegi KOVi konsulteerima, mistõttu puudub võimalus isegi nõustamiseks. Ehitusseadustikku ei suudeta järgida väikestes kohtades ja isegi suurtes linnades osaliselt mitte.
 - c. Regionaalsed meetmed ruumiloome toetamiseks. Ühelaadsed toetusmeetmed ei ole asjakohased kasvavates ja kahanevates piirkondades, nt maaasulatele ebatüüpiliste elamute energiatõhusamaks muutmine vs asumikeskustes väikelinna elukeskkonnaga sobivate väärtuslike hoonete korda tegemine ja vajadusel KOVile omandamine.
 - d. Pangalaenu riiklik garanteerimine kahanevates piirkondades jne.
3. Hanketingimustes võiks ruumi väärtustamisel olla mingi hinne (%). Riigihanke seadus on väga jäik. Ruumikvaliteeti hinnata ei saa, parim lahendus on arhitektuurivõistlus ekspertidest žüriiga. Kuid ka siin on probleeme projekteerimismaksumuse sisse jäämisega. Kui tellida arhitektuuri osa ja siis ei suuda KOV projekti juhtimisega hakkama saada.
 4. Lahendusi tuleks formuleerida süvaanalüüsist lähtuvalt, kus kompetents kõige rohkem puudu on eelkõige investeringu otsuste puhul.
 5. Riigi eriplaneeringud ja nende mõju tulevaste taristuprojektide kavandamisel. Oht on, et KOVidest minnakse senisest rohkem mööda arvestades tänast planeerimispraktikat.

Protokollis

Jaak-Adam Looveer

Ekspertühma juht

jaak-adam.loover@riigikantselei.ee

5.2. Intervjuu RKASi ja Maa-ameti esindajatega

Ruumiotsuste töörühma kohtumine
01.01.2018 • 13.00-16.00
Riigikantselei • Rahukohtu 2, Tallinn
Osalejate nimekiri on toodud eraldi lehel

Päevakord

1. RKAS, tema roll ruumiloomes, kinnisvarapoliitika kujundamises ja elluviimises.
2. Maa-amet, tema roll ruumiloomes, maapoliitika kujundamises ja elluviimises.

Protokoll

K. Vellevoog (KV) võttis kokku eelmise koosoleku. Peamise töörühma ülesandena nimetab ruumiotsuste tegemise kaardistamist, kas need sünnivad teadlikult või juhuslikult, kas on kaasatud vajalik kompetents ning mis nende otsuste tulemusena üldiselt ruumis sünnib ja sündinud on.

Peamised käesoleva koosoleku seiskohalt olulised probleemid olid järgmised.

- Kes Eestis kujundab ja viib ellu ruumipoliitikat või antud juhul konkreetselt ka kinnisvarapoliitikat ja maapoliitikat?
- Tervikpildi puudumine riigi tasandil. Poliitikutel ja otsustajatel puudub terviklik teadmine ruumist, ruumiväärtustest.
- Kuidas riik läbi RKASi kinnisvarapoliitikat kujundab ja ellu viib?
- Kuidas olulised kinnisvara puudutavad otsused sünnivad?

- Kinnisvaraotsused ei ole riigi tasandil kuigi hästi argumenteeritud ja neid põhjuseid, miks üks või teine asi niimoodi sünnib, on tagantjäreli raske määratleda. Näiteks ministeeriumide ühishoone saaga: oli olemas DP, mis nägi ette hoone säilitamise, hiljem mingite asjaolude tulemusel säilitamisest loobuti, samas otsustati detailplaneeringuga edasi minna, seejärel telliti paar projekti, mis järgisid olemasolevat detailplaneeringut, siis sekkus Arhitektide Liit ja tehti arhitektuurivõistlus, mis paraku osutus siiski fassaadi lahendamise võistluseks ja tulemus on nüüd käes. See otsuste ahel ilmestab päris hästi probleemi olemust – otsused sünnivad natuke juhuslikult.
- Riigimajade teema: kust tulevad algsed otsused, kes on otsustamise juues, kas rekonstrueerida ajalooline hoone või ehitada uus, kas see tuleb asula keskusesse, kus see väärtustaks keskkonda või äärelinna olemasolevale riigi krundile. Kas olete selle olukorraga ja otsustusprotsessiga rahul või peaks midagi muutma?

1) Intervjuu RKASiga

Tänane olukord ja ülesanded

RKASi juhataja on olnud ametis kõigest neli nädalat ega oma veel kogu informatsiooni. Selle üle, mis on RKASi roll, mis vorm tal peaks olema, mis on kinnisvarapoliitika, on diskuteeritud viimasel aastal päris palju. Täna on RKAS kinnisvarapoliitika elluviija, aga võiks olla rohkem ka poliitika kujundaja. Täna kinnisvarapoliitika kujundajat ei ole võimalik üheselt tuvastada. RKAS tegutseb dokumendi „Riigi kinnisvara strateegia“ alusel. See sisaldab üldiseid suuniseid riigile kuuluva kinnisvara majandamisel ja ehitamisel, läbivad on ruutmeetritel põhinevad kuluefektiivsuse ja pinnaefektiivsuse põhimõtted. Riigi seisukohalt on oluline ressursi kokkuhoid sh kinnistute, hoonete korrashoid. Raha on pidevalt vähem kui vaja, seega tehakse vajalik miinimum.

Tänases situatsioonis on mitu mõjutajat.

- 1) Seni ei ole riigi kinnisvara osas pikka ega lühikest terviklikku vaadet kellelgi, täna sellist ülesannet RKASile ka pandud ei ole, kuigi RKAS põhimõtteliselt võiks selle rolli võtta küll. Kas selleks praegu piisavalt hoobasid on, veel ei tea. Olemasolev tervikpilt peaks aluseks olema, et selle pealt saaks otsustada, mida korda teha, mida uut teha, mida ära müüa, kuidas optimeerida. Strateegia tasandil on üldised suunised, üldised ruutmeetrid, sisuline pool on puudu, see on ebapiisav.
- 2) Ressursid, kui palju riigil on võimekust midagi ehitada, midagi korda teha. Remondi võlg olemasolevate kinnistute ja hoonete korras hoidmiseks või korda tegemiseks on väga suur (600 mln ja rohkem). Investeeringuvõlg on nii suur, et igapäevaselt tuleb valida halvadest lahendustest vähem halvem.

Uue juhi visioon ja soov on rohkem kaasa rääkida kinnisvarapoliitika kujundamisel ja arhitektuuri kvaliteedi osas. Visiooni ja standardite loomine selleks on võimalik. RKAS tunnetab vastutust kaasa rääkida ruumi kvaliteedi standardite kujundamises; ka selles osas, et milliseid uusi hooned riigis ehitatakse. Sellist visiooni või standardite loomise rolli (mitte kinnisvara strateegia loomise rolli) pole küll RKASile antud, kuid see on võimalik. Siiani pole kas olnud ressursi või sellist ülesannet olnud.

KOVide ja teiste riigiasutustega koostöö.

Töörühm: Kas KOVid on olnud võrdsed partnerid või olete lihtsalt informeerinud neid oma plaanidest?

RKAS: KOV-idega investeeringuobjekti asukohavaliku osas dialoogi ei ole. Peamiselt suheldakse lõppkasutajaga, kellele hoone ehitatakse. Asukohavalik mingi planeeringulise lahendusena on enne KOVidega dialoogi minekut üldiselt tehtud. Asukohavaliku osas on põhimõtteliselt kaks võimalust: 1) Kaardistatakse riigile kuuluv olemasolev kinnisvara teatud piirkonnas ja valitakse sealt parim, sobivaim krunt või hoone. Valik baseerub RKAS eelvalikul. KOVi ülesandeks on pärast formaalselt menetleda seda planeeringut, mis tema haldusalas asub vastavalt seadustele 2)...

Töörühm: Läbi selliste riiklike investeeringute RKAS kujundab väga tugevalt väikeasulate nägu, ning seetõttu oleks eriti oluline, et need otsused oleksid kohalike omavalitsustega põhjalikult läbiarutatud.

RKAS: Riigimaja teema on väga värske teema. Selle eesmärk peaks olema kasutustõhususe tõstmine, et tuua teenused ühte majja. Esimene oli Pärnu. Pärnu linnaga oli dialoog, kuid mitte niivõrd asukoha valiku mõttes. RKAS pakkus välja erinevaid asukohti vastavalt kujundatud visioonile ning meie õnn oli, et oli erinevaid tühje asukohti. Linnaga olime dialoogis, et millist ehitusõigust ühele või teisele asukohale võimalikult väikese vaevaga õnnestuks saada. Seetõttu õnnestus valida bussijaama kõrval olev krunt. Selline suhtlus KOVidega toimub. Sellist dialoogi KOVidega ei kujuta ette, et KOV paneb näpu kaardile ja ütleb, et maja tuleb ehitada siia, kuigi seal piirkonnas meil ei ole krunti. See oleks problemaatiline. Konkreetselt valida krunti, sellist dialoogi RKAS ei viljele. Läheme oma ettepanekutega ja vaatame millise variandiga KOViga ühisele lainele saame.

Töörühm: Mis on Maavalitsuste hoonete tulevik?

RKAS: See on väga erinev ning sõltub konkreetsest asukohast ja hoone seisukorrast ja sobivusest (m² kasutusefektiivsuse ja kuluefektiivsuse mõttes). Vanade majade puhul takerdume kulu- ja kasutusefektiivsuse taha, kusagil keset linna kaalub asukoht siiski teised kriteeriumid ülesse nt Viljandis. See on kaalumise koht. Keskkonnas olulises kohas on ühiskonnale vähem kahjulik ilmselt hoone kasutus säilitada kui ta tühjaks jätta. Kärklas, kus olemasolev hoone on äärelinnas ja kehvast seisusest, oleme kaardistanud isegi ka erasektori võimalused Kärkla linna keskkuses. Oluline on vältida, et lõppkasutajad oleksid rahul hoone asukohaga, kasutusmugavusega ja ruumiplaneeringuga.

Töörühm: Eestis on asulate / linnade keskkonnades palju ajalooliseid hooned, mis on kasutusest väljas ja mis tuleks uuesti kasutusele võtta. Pärnu riigimaja juures käis muinsuskaitseamet detailplaneeringu algatamise juures ka läbirääkimistel, kuid toona jäigi mulje, et otsused on juba tehtud ja oli väga konkreetne soov uue hoone ehitamiseks just sellele krundile. Selle otsusega jääb Pärnu vanalinnas tühjaks või pooltühjaks tõenäoliselt 23 maja. Seda võimalust, et ärme siia maja ehitada, seda ei olnud küll võimalik arutada. Muidugi on ka erinevad kontseptsioonid ja huvid erinevatel asutustel, antud juhul oli domineeriv kõigi teenuste ühte hoonesse koondamine, mis oli juba eos vastuolus Muinsuskaitse soovidega. Keskkonnas elu hoidmine, Vanalinnas elu hoidmine. Nt kui Toompeal ei oleks avalikke funktsioone, kas siis sinna üldse oleks asja?

RKAS: Pärnu puhul oli RKASis valitud selge suund, et vanad, suurte kuludega hooned pikas vaates maha jätta ja koondada uutesse energiatõhusatesse hoonetesse, kus on raha ja ruutmeetrid loetud.

Sel aastal riigimajadega seoses toimunud RKASi ja Rahandusministeeriumi maakonnakeskuste ühise ringsõidu tulemusel jõutigi seisukohale, et igal pool ei ole mõistlik ka kulude poolelt, olemasolevate hoonete maha jätmine. Ei ole ressursi igal pool ehitada uusi hooned ja vanad maha jätta. Pigem uute hoonete ehitamise asemel teha olemasolevate hoonetega väiksemate kuludega kvalitatiivne samm edasi. Ei tekita kunstlikult olukorda, et vähese likviidsusega kinnisvaraturul jääb hoone pikaks ajaks müümata ning riigile kulud ikka jooksevad ja linnakeskkonnale ka ei ole hea kui pimedate akendega hoone linnas seisab.

Kinnisvara planeerimine vs ruumiplaneerimine

RAM: Ülesandepüstitus ei ole enam igasse maakonnakeskusesse ehitada riigimaja, vaid eesmärk on luua sisuline sünergia teenuste baasil. Ei käsitleta enam kinnisvaraprojektina, kuid eesmärk on endiselt, et ühest majast saaks kõik teenused kätte. Paljud maavalitsuse hooned on juba täidetud uute funktsioonidega kas uute KOVide või KOV liitude ruumidega või sotsiaalkindlustusametiga jne.

Töörühm: Teenuste planeerimine või funktsionaalne planeerimine on kaasaegne ja õige lähenemine, hoiab keskused fookuses ja väldib sundliikumisi, kasutajasõbralik. Funktsionaalse planeerimise mõttes on teenuste planeerimine ja hoonete maha jätmise otsustamine samuti oluline ruumilise planeerimise

teema, kuid täna ruumiline planeerimine st üldplaneeringud sellega ei tegele. Planeerimisseadus seda ei nõu, planeeritakse maakasutuse funktsiooni, mitte sisufunktsiooni.

RKASi portfelist on ainult ligi 10% uued hooned, mis vajavad ruumilist planeerimist. Mis maha jätta on peamine küsimus.

Töörühm: Planeerimismenetlus iseenesest on demokraatlik protsess, mis on suunatud erinevate väärtuste kasvatamisele ja nende teadvustamisele aga laiemas mõttes. Riigi võime proaktiivselt toimetada, (erinevad arendamise vormid) olla osaline erasektoriga KOV ja riik paneks „seljad kokku“ ja teeks ühist asja (kool, raudteejaam jne). Krundipõhise mõtlemise tasandab ära, vaadatakse planeeritavat maa-ala tervikuna ja tasakaalustab ka huvid. Kas see oleks võimalik ka Eestis?

Oleks võimalik, kuid sellisel juhul tuleb riigireserv lahti siduda riigieelarvest. Riigi poliitiline suund, mis puudutab kinnisvara poolt, on hoiduda majandusellu sekkumast. Pigem liigume teises suunas kuigi aktsiaseltsi seisukohast näen ma siin võimalusi.

Tegevuse alused ja -raamistik

Aktsiaseltsi vorm ei ole takistuseks laiemale vaatele, sh kvaliteetse ruumi eesmärgi seadmisele. Aktsiaseltsi omanik on 100% riik ja riik võib RKASie panna erinevaid ülesandeid. Kohustus kasumit teenida on. Riigil on u 22 eraõiguslikku äriühingut, osad on vabamad, osad mitte. RKAS on seotud riigi eelarvega, peame teenima kasumit, kuid meie piirangud tulevad riigieelarve vahenditest. Riigieelarve on piirav faktor! Kas aktsiaseltsi põhikirja võiks kirjutada ülesandeks „hea avalik ruum“ ei ole juriidiliselt päris selge. Vaikimisi on see ka RKASi soov.

Otsused sünnivad piiratud ressurside keskel ja lõputute soovide vahel, mis on omavahel vastuolulised: nt soov raha säästa ja teiselt poolt muinsuskaitsele nõuded. Põhimõtteliselt võib arutada, et kõik on riik ja riik peakski väärtuslikud hooned korda tegema aga tegelikkuses ei ole meil ühiskonnana raha, et kõiki muinsuskaitsele objekte korda teha. Kes ütleb, mis on oluline? Muutujaid selles võrrandis on palju. Riigihangete korral sõltub palju ka sellest, kes hanke võidab, milline käekiri on projekteerijal jne. Lõpptulemus sõltub paljudest muutujatest.

Koostöö ministriumiga

Töörühm: RKAS lähtub oma töös Riigi kinnisvara strateegiast ja riigieelarvest, mis on väga üldised dokumendid. Kuidas ministrium teie tööd mõjutab? Kas on ettekirjutused ministriumist nt mis tuleb teha aastal 2018.

RKAS: Oleme tihedalt seotud riigi eelarvega. Meil on kaks rahalist piirangut A) fikseeritud investeeringu maht, mis sisaldab 1) valitsuse otsusega tehtavaid investeeringud (olulisemad või tähtsamad või keerulisemad) ja 2) kõiki uusi hooneid, renoveerimisi, suuremaid remonditöid. (prognoosmaksumused). 3) Hästi väike osa on hoonete parendamiseks või väärindamiseks, korda tegemiseks, funktsiooni muutmiseks jne. 4) Remondid. Selles punktis nimetatud tegevuste osas on meil otsustusvabadus väike. B) Ministriumide ja allasutuste investeeringute soovide ja plaanide e. RKASilt tellijatega on meil võimalus kaasa rääkida ja läbirääkimiste vabadus on suurem, kuid siis tuleb need plaanid jällegi Rahandusministriumiga riigieelarve kontekstis läbi rääkida. C) Riigieelarvega on meil varade realiseerimise rahaline maht ette antud, varade realiseerimise nimekirja ei ole. On olemas varade loetelu, millel ei ole hetkel funktsiooni, see on meil teada. Kokkuvõttes on tegevusraamistik eelarve poole pealt väga selge ja piiratud. Investeeringusotsustes RKAS täna vaba ei ole.

Investeeringute ja hangete otsustusprotsessist

Ühisministeeriumi näitel on üldiseks probleemiks see, et pannakse paika tähtjad ja neid ei muudeta kui teekonnal ilmnevad takistused või keerukused.

Kõik uued hooned projekteeritakse avaliku arhitektuurikonkursiga. Hankeid vähempakkumise põhimõttel enam ei ole. Avalik arhitektuurivõistlus, vahel ka EALiga kooskõlastamata arhitektuurivõistlus, on normiks ka kõige väiksemate hoonete puhul, eelkõige sellest eesmärgist, et oleks valik projekteerimise algaasis olemas. See maandab oluliselt projekteerimise kvaliteedi riski.

Töörühm: BIM projekteerimise eelistamine on viinud selleni, et arhitektuurne kvaliteet kannatab. Sellega tõusevad pinnale tehniliselt oskuslikud kuid vähese arhitektuurse kvaliteediga tegijad, samuti soosib selline kriteerium suuri ettevõtteid. BIM projekteerimises sisuline mõttekus ja vajadus ehitaja jaoks on küsitav.

RKAS on võtnud rolli kaasaegsete tehniliste lahenduste edendamiseks. Sellega läheme edasi. Suund on õige.

Töörühm: Kuidas sünnivad otsused midagi teha, kuidas sünnivad otsused midagi mitte teha nt valmis projekteeritud hooned Liberty või Rüütelkonnahoone? Hooned aga lagunevad edasi.

RKAS: Need otsused sünnivad lõppkasutaja või tellija poolt. Palju maha visatud aega ja raha. RKASi koostöö on kolmnurk – RAM riigivara osakond rahastajana; RKAS arendajana; klient ehk lõppkasutaja tellijana. Kui selles kolmurgas on harmoonia, nii tellija kui ka rahastaja peavad olema projektiga nõus, siis projektid realiseeruvad.

Töörühm: Isegi kui projektist loobutakse, siis peaks hoone säilitamiseks vajalikud tööd ära tegema nt katusetööd ja välisseinad, ja mille kohta on ju projekt valmis, aga seda ei tehta!

RKAS: Neid objekte on oma paar sada tükki, kes ütleb, mis on kõige olulisem?

Töörühm: RKASi haldusalasse liiguvad paljud hooned nt Arhitektuurimuuseum, EKA jne teised. Kes otsustab millised hooned liiguvad RKASi haldusesse?

RKAS: Sisend tuleb kinnisvara strateegiast 2020 aastaks peab riigi sektori hallatav kinnisvara olema antud üle RKASi bilanssi. Täna on veidi alla poole. Vabatahtlik üleandmine. Vara hinnatakse ära ja tõstetakse meie bilanssi omaniku avalduse peale. Täna ei hõlma sihtasutusi ja avalikõiguslikke asutusi. EKA on erand seoses lähiminevikus olnud hoone rajamise keerukustega ning kus RKAS tuli appi. Ülikoolid jäävad üldiselt iseseisvaks.

RKAS kogub remondiraha, üür võib seetõttu olla kallim kui erasektoris. Kuid üürimäärus määrab väga selged piirid rendi küsimiseks.

Töörühm: Sisearhitektuuri seisukohast on probleem, et projekteeritakse ja ehitatakse riigihangetega, mis mõningatel juhtudel ei taga head lõpptulemust sest riigihanke seaduse järgi tuleb kõiki furnituure, detaile, mööblit, disaintooteid kirjeldada projektis tekstiliselt, kuid ehitajad leiavad aasiast asendustooted ja mingit kvaliteeti ei sünni. Ettepanek rakendada Eesti disaini %i.

Töörühm: Riigihankeseadus on piirang kahes mõttes, kannatab kvaliteet ja kannatab rahaline mõõde. Läbirääkimistega on palju lihtsam kokkuleppele jõuda ja tagada parem hinna ja kvaliteedi suhe. 0 eur alates on RKASil hanke kohustus. Ettepanek rakendada Eesti disaini %i väärrib kaalumist.

RKASi positiivne visioon

Töörühm: Teame, et on eelarve raam, kulu- ja pinnaefektiivsuse nõuded, ajaline raamistik lindilõikamise tähtjast tulenevad piirid? Kas on üldse võimalust? Kuidas saada paremat ruumi? Kas suurendada RKASi õiguseid ja väljuda ainult poliitika elluviimise rollist, olla rohkem kaasatud algotsuste tegemisse või peaks see nõustamine ja kompetents tulema tellija poole pealt, et oleks partner kellega suhelda?,

RKAS saab võtta initsiatiivi nt vaadata riigi kinnisvara poolt tervikuna laiemalt ka seda kinnisvara, mis ei ole RKASi portfellis ja hakata sealt lahendusi välja pakkuma. Seal on ka see koht, kus KOVe saaks kaasata. Täna oleme tegutsenud üsna kindlates raamides. Vaadata tervikut, vaadata mis on olemas, kas sellest saab parema, värskema keskkonna luua ja alles siis uut ehitama asuda. Prioriteedid võiksid olla nii.

Täna on RKAS liiga palju piirangutevõrku mässitud, tohtu palju kooskõlastusi, mis venitavad protsessid pikaks. Erasektoriga võrreldes on ka ressursi kasutuse suhteliselt kallis - kõigil osapooltel sellest nimetatud kolmnurgast on omad meeskonnad kes tegelevad projektiga, kes siis vastutab lõpuks, et tervik saab keskkonna mõttes või rahalises mõttes mõistlik? Loodan et tekib rohkem paindlikkust.

Töörühm: RKASis on tippspetsialistid, kuid puuduvad ruumispetsialistid (arhitektid, planeerijad, maastikuarhitektid, sisearhitektid), on ainult insenerid. See on ühekülgne ja ei võimalda laiemat vaadet luua. Kas ruumispetsialistid peaksid olema RKASi juures või väljaspool? Reformi eesmärk on kompetentse koondada. Kompetentside mitmekesisus on laiema pildi loomiseks vajalik ja mida varasemas staadiumis, seda parem.

RKAS nõustus sellega täielikult, öeldes, et ka nemad koostavad lähteülesandeid üsna palju.

Töörühm: Laiem pilt, kompetentside paljusus eeldab ka rohkem aega. Kuidas seda saavutada?

Kinnisvarastrateegia kehtib kuni aastani 2020. Ruumi teema tuleks sisse kirjutama uude katusstrateegilisse arengukavasse aastani 2035. See protsess on veel päris alguses aga valmis peaks olema 2019 aastal.

Ruumikompetentsikeskuse mõte

Töörühm: Luua riigi tasandile ruumikompetentsikeskus - kas see võiks olla filter, kust kõik lähteülesanded ja ideed läbi käivad.

Töörühm: RKAS sellega täna just maadleb, et üks inimene ütleb mis on õige. Mis RKAS peaks teistmoodi tegema tänasega võrreldes? RKAS suhtub skeptiliselt kõikidesse täiendavate uute kontrolliüksuste loomisesse.

Töörühm: Bürokratiat ei soovi keegi suurendada. Ruumiotsused on killustunud erinevate ametkondade ja ministeeriumide vahel. Meie ülesanne on välja pakkuda kas ja kuidas (struktuur või meetod või seadusandlus) ruumilist otsustusprotsessi koordineeritumalt, teadlikumalt ja ruumi valdkonna spetsialiste kaasates teha.

Töörühm: Ajafaktor on siiski oluline just lähteülesande koostamisel. Tuleks võtta aega, et lõppkasutaja võtaks selle vastutuse, et ta ka panustaks lähteülesandesse. Argipäev on see, et joostakse mingi ajalise tähtsusega võidu. Ring poliitikuid teeb otsuse oma ambitsioonist lähtuvalt, mis ei pruugi arvestada spetsialistide mõistlike mõtetega ja väevõimuga minnakse sellesse raami suruma mingit lahendust. Kui valitsuskabinetis oleks autoriteetne hääl kelle arvamust kuulatakse otsustamisel. Kui sealt läheb viltu, siis ei päästa me seda pärast kuidagi ära. Mõistuse hääl selles mõttes on vajalik. Ka meie oleme käinud kabinetis rääkimas, kuid meid võetakse ikkagi kui teostajaid.

Plaan RKASi vaadet terviklikumaks ja laiemaks muuta on hea, see nõuab laiemat ringi spetsialiste, kes suudavad teha ruumianalüüsi, teha liikuvusuuringuid või analüüsida arhitektuurselt ja linnaehituslikul, mida maha jätta, mida mitte. See oleks kindlasti väga hea. Aga ruumiotsuseid tehakse ka paljudes teistes ametites, me ei vaata ainult kinnisvara ja sellist kompetentsi on vaja ka mujal. Oluline on, et ruumiotsused oleksid kaalutud ja ei lähtutaks peamiselt lühiajalisest rahalisest perspektiivist, et vaadatakse ühiskondlikku kasu. Tellija kompetentsi koondamine ja KOVide nõustamine, kas see saab toimuda RKASi kaudu kogu ruumilisele keskkonnale, see on kaalumise koht.

RKAS: Aktsiaseltsi võimekusest lähtuvalt oleks võimalik rohkem teha aga eelarve seab piriid.

Kujunenud seisukohad

- 1) Täna on RKAS ainult kinnisvarapoliitika elluviija. Riigi kinnisvara osas ei ole kellelgi pikka ega lühikest terviklikku vaadet, RKASil sellist ülesannet ei ole. Olemasolev tervikpilt peaks aluseks olema.
- 2) RKAS tegutseb dokumendi „Riigi kinnisvara strateegia“ alusel, läbivad on kuluefektiivsuse ja pinnaefektiivsuse põhimõtted. Strateegia tasandil on sisuline pool puudu, see on ebapiisav.
- 3) RKASi eelarve ei ole piisav, investeerimisvõlg on nii suur, et igapäevaselt tuleb valida halbadest lahendustest vähem halvem.
- 4) Uue juhi visioon ja soov on rohkem kaasa rääkida kinnisvarapoliitika kujundamisel ja arhitektuuri kvaliteedi osas.
- 5) KOV-idega ja teiste riigiasutustega (Muinsuskaitseamet) investeringuobjekti asukohavaliku osas dialoogi ei ole. Peamiselt suheldakse lõppkasutajaga, kellele hoone ehitatakse. Valitakse riigile kuuluva kinnisvara seast, sobivaim krunn või hoone. Valik baseerub RKAS eelvalikul. KOVi ülesandeks on pärast formaalselt menetleda planeeringut. KOVilt küsitakse, et millist ehitusõigust ühele või teisele asukohale (võimalikult väikese vaevaga) õnnestuks saada.
- 6) RKASi koostöö on kolmnurk – RAM riigivara osakond rahastajana; RKAS arendajana; klient ehk lõppkasutaja tellijana. Kui selles kolmurgas on harmoonia, nii tellija kui ka rahastaja peavad olema projektiga nõus, siis projektid realiseeruvad.
- 7) Vanade majade puhul takerduvad investeringuotsused kulu- ja kasutusefektiivsuse taha, kusagil keset linna kaalub asukoht siiski teised kriteeriumid ülesse. See on kaalumise koht.
- 8) Funktsionaalse planeerimise mõttes on teenuste planeerimine ja hoonete maha jätmise otsustamine samuti oluline ruumilise planeerimise teema, kuid täna ruumiline planeerimine st üldplaneeringud sellega ei tegele.
- 9) RKASi portfelist on ainult ligi 10% uued hooned, mis vajavad ruumilist planeerimist.
 - 10) Aktsiaseltsi vorm ei ole takistuseks laiemale vaatele sh kvaliteetse ruumi eesmärgi seadmisele. Kohustus kasumit teenida on. Vaikimisi on see ka RKASi soov.
 - 11) Põhimõtteliselt võib mõelda, et meie, see on riik ja riik peakski väärtuslikud hooned korda tegema aga meil ei ole ühiskonnana raha, et kõiki väärtuslikke objekte korda teha. Ei ole kedagi, kes ütleb, mis on oluline, mis vähem oluline. Samas riikliku mälestisena on kaitse all alla 1% ehitistest, nende säilitamine on vaieldamatult äärmiselt oluline, samuti maailmapärandi nimekirja kantud ehitised. Järgmiseks väärtuskategooriaks on muinsuskaitsealade hooned, kolmandal miljööalad ja planeeringutega määratud väärtuslikud üksikobjektid. Neile järgnevad muud, riigi ja kohaliku omavalitsuse tasandil esiletõstmata ehitised.
 - 12) Investeerimisotsustes RKAS täna vaba ei ole, tegevusraamistik on eelarve poole pealt väga selge ja piiratud. On kolm rahalist piirangut A) fikseeritud investeringu maht, kus RKASi tegevuste osas on otsustusvabadus väike; B) ministeeriumide ja allasutuste investeringute soovid e RKASilt tellijate plaanid, kus läbirääkimiste vabadus on suurem, kuid need tuleb RAMiga riigieelarve kontekstis läbi rääkida; C) riigieelarvega on meil varade realiseerimise rahaline maht ette antud, varade realiseerimise nimekirja ei ole.
 - 13) Kõik uued hooned projekteeritakse avaliku arhitektuurikonkursiga. Hankeid vähempakkumise põhimõttel enam ei ole. Avalik arhitektuurivõistlus, vahel ka EALiga kooskõlastamata
 - 14) RKAS on liiga palju piirangutevõrku mässitud, tohutu palju kooskõlastusi, mis venitavad protsessid pikaks. Erasektoriga võrreldes on ka ressursi kasutuse suhteliselt kallis - kõigil osapooltel sellest nimetatud kolmnurgast on omad meeskonnad kes tegelevad projektiga, kes siis vastutab lõpuks, et tervik saab keskkonna mõttes või rahalises mõttes mõistlik?
 - 15) Riigi esindushoonete puhul võiks olla Eesti disaini % sarnaselt kunstiprotsendile. Eesti disain ei ole hinna mõttes konkurentsivõimeline Aasia odava disainiga, odavate koopiatega.
 - 16) Positiivne programm: RKAS saab võtta initsiatiivi nt vaadata riigi kinnisvara poolt tervikuna laiemalt ka seda kinnisvara, mis ei ole RKASi portfellis ja hakata sealt lahendusi väljapakkuma.

Seal on ka see koht, kus KOVe saaks kaasata. Täna oleme tegutsenud üsna kindlates raamides. Vaadata tervikut, vaadata mis on olemas, kas sellest saab parema, värskema keskkonna luua ja alles siis uut ehitama asuda. Prioriteedid võiksid

- 17) RKASis on tippspetsialistid, kuid puuduvad ruumispetsialistid (arhitektid, planeerijad, maastikuarhitektid, sisearhitektid), on ainult insenerid. See on ühekülgne ja ei võimalda laiemat vaadet luua.
- 18) Bürookraatiat ei soovi keegi suurendada. Kui valitsuskabinetis oleks autoriteetne hääl kelle arvamust kuulatakse otsustamisel. Kui sealt läheb viltu, siis ei päästa keegi seda pärast kuidagi ära.

3) Intervjuu Maa-ametiga

Probleemipüstitus

Maa-amet osaleb riigi maapoliitika arendamisel ja elluviimisel on kirjas kodulehel. Tegevuses lähtutakse Riigivara seadusest. Teil on ka ruumilise planeerimise üksus, mis selle poolega tegeleb. Teie partneriks on KOV kellega koos te maapoliitikat teete. Reformimata riigimaade müük enne planeeringute koostamist, see on tekitanud palju segadust. Detailplaneeringute koostajatel on olnud sageli probleeme Maa-ametiga, kellel on kooskõlastaja roll. On tekkinud ka ületamatuid vastuolusid kui KOV näeb ette avalikku funktsiooni (puhkeala) riigi maale. Maa-ameti käsitluses tundub, et riigi maa peaks sama moodi teenima tulu kui eraomanikule kuuluv maa ja peaks läbi planeeringute saama väärindatud läbi hoonestusõiguse.

Jaak-Adam Looveer esitleb koostatud ülevaadet Tallinna linna ja Maa-ameti senisest koostööst ja koostöö kitsaskohtadest Nõmme üldplaneeringu ja Haabersti üldplaneeringu näitel.

Peamised kitsaskohad

Konfliktid Maa-ametiga baseeruvad Maa-ametile antud ülesannetel ja rollil tagada kitsalt riigivara efektiivne majandamine riigivaraseaduse mõistes. Riik käitub kinnisvara suuromanikuna / ettevõtjana. Peamised konfliktid on avalike rohealade planeerimisel linnaosa üldplaneeringutes, kus kokkuleppele ei jõuta. Linn ja kogukond näevad vajadust roheala planerimiseks või isegi ainult säilitamiseks (varasem üldplaneering on juba planeerinud ala rohealaks), kuid maa-amet soovib ehitusõigust sarnases mahus naaberkinnistutel lubatud ehitusõigusega. Puudub sotsiaalne- ja linnaplaneeringuline mõõde. Haabersti linnaosa üldplaneeringus ei jõutud ka Maavanema järelevalve menetluses lahenduseni, sest üks riigiasutus kaitses teist ning ei võimaldanud KOVil planeeringut kehtestada. Ala määrati üldplaneeringus konfliktalaks.

Maa-amet: See töötaja, kes Nõmme üldplaneeringuga tegeles, on täna pensionil ja enamiku näidetes toodud vaidluskohati on tänaseks saanud lahenduse läbi pika ja põhjaliku koostöö. Üksikud vaidluskohad on, eelkõige seal, kus linna enda visioon või varasem üldplaneering on näinud ette hoonestust, kuid kogukond on vastu. Oleme sealgi tegemas kompromisse. Ministeerium sõlmis linnaga kokkuleppe, mis puudutab peamiselt RMK-d, et kõik suured puhkealad pindalaga u 280 ha saab linn enda omandisse.

Maa-ameti ülesanded ja maapoliitika

Töörühm: Maaressurssi on suhtunud seni kinnisvara vaatepunktist, ühiskondlik või planeeringu mõõde on puudunud, head avalikku ruumi pole tellitud, ülesandeks seatud.

Maa-amet: Riigi maareservi säilitamine on ülesandeks. Kuni viimase ajani on planeeringute osakond andnud seisukohti maaomaniku seisukohast.

Maa-amet on maapoliitika elluviija. Maapoliitikat kujundajat ei õnnestunud tuvastada.

Projekte on juba üle 65%, planeeringuid 35% menetlustest. Peamiselt tulevad läbivaatamisele planeeringud kus riik on kinnistunaaber ning peamiselt seoses kinnistul asuvate trassidega. Riigi maad planeeritakse väga vähe. Ettepanek on juba tehtud ka osakonna nime muutmiseks vastavalt muutunud ülesannetele.

Riigi maade planeerimises meil ei ole suur roll, viimase 10 aastaga oleme tellinud vaid kuni 10 planeeringut, ostame teenuse sisse. Pooled neist planeeringutest on tehtud koostöös eraomanikuga, eraomaniku initsiatiivil. Meie planeeringud on üldplaneeringu kohased. KOVidega oleme üldiselt väga paindlikud, kuulame nende soove ja arvestame nende tingimustega. Projektide läbivaatamisel vaadatakse vähimat kitsenduste ulatust. Enamus projekte on tehnovõrkude projektid.

Töörühm: Kas reformimata riigi maad võiks mingi seadusandliku otsusega üle anda KOVidele?

Maa-amet: Läbi ajaloo ei ole maareservi KOVidele ette nähtud, va KOKSis ettenähtud avalikult kasutatavad maad. Maavalitsuste kadumisega on munitsipaliseerimine lihtsamaks tehtud. KOVid ja Maa-amet saavad praegu teha ettepanekuid maa munitsipaliseerimiseks. 2019 aastal on maareformi lõpp.

Töörühm: Põhikirjas on ka riigimaa müük. Kui palju seda esineb? Mis paneb otsustama, kas anda KOVile või panna enampakkumisele.

Maa-amet: Viimasel ajal on rohkem müüdnud põllumajandusmaad. Maa võõrandamisel lähtutakse paljudest aspektidest, nt ostuhuvist lähtuvalt (kui on tulnud palju päringuid), probleemsed maaüksused, millel kasutus ei ole. Väärtuslikum maa jääb reservi. Esimene eelistus ei ole müük, arvesse võetakse KOVi seisukoht, maakasutus jm. Maa-amet on andnud ka elamumaad KOVidele kui on küsitud nt Ida Virumaal ja Lääne Virumaal ja Hiiumaal Käinas on kõik saadud, mis on küsitud. Paljud väikesed KOVid ei tahagi elamumaad endale saada. Tallinnale elamumaad ei anta.

Töörühm: Kahanevate linnade puhul on maa defitsiit teravalt KOVidel tõstatunud.

Koostöö Keskkonnaametiga ja RMKga

Ka Keskkonnaamet dikteerib kus ja mida võõrandada, looduskaitsealuseid maid kindlasti ei võõranda. Väärtuslikud maastikud, mis on eraomandis, siis toimub riigile tagasiostmise protsess.

Töörühm: Milline ametkond tegeleb üleriigilise rohekoridoride ja rohesüsteemidega? Kes selle eest vastutab? Kas on kusagil ka tervikpilt nt ka raiete osas? Praegu antakse kõik metsaga kaetud maad RMKle üle. Kuid see on kordineerimatus rohevõrgustiku mõttes.

Maa-amet: Hetkel järgib seda planeeringu kehtestaja kas KOV või Maavanem, nüüd minister.

Töörühm: Tallinna ümbruse rohealad on kõige rohkem nn löögi all – RMK huvi tulu teenida ja KOVi huvi elanikke juurde saada, siis seda avalikku huvi, et säilitada hoonestatud alade vahel looduslad, puhkealad, seda ei ole, seda ei kaitse keegi. Probleem on eriti terav valglinnastumise korral. Tuleks vaadata tervikpilti, mis peab olema kindlasti KOVide ülene. Maakonnaplaneeringute rohekoridorid on üldiselt pidanud, kuid probleem on väiksemas skaalas ja pigem elukeskkonna tähenduses. Siin ei saa seda ka KOVi vastutuseks ja huviks panna, sest kui riik müüb maa eraomanikule, on KOVil väga raske seal avalikku roheala ja puhkeala säilitada. Valdade üldplaneeringud on valdavalt sellise üldistusastmega, mis ei toeta senise funktsiooni säilimist.

Maa-amet: Kui riik otsustab mingisuguse rohekoridori maa tüki võõrandada, siis ta küsib KOVilt ka arvamust ning kui KOV soovib ja üldplaneering toetab on ka selliseid tükke antud riigivaraseaduse alusel KOVidele üle. Riik ei müü maid ilma KOVi teavitamata. RMK müüb ainult raieõigust, mitte maad.

Töörühm: Ka maakonnaplaneeringutes ei ole olnud võimalik alati rohevõrgustikke planeerida vaid on jäänud erimeelsuste tõttu KOViga nn konfliktalaks nt Tallinnas Kakumäe poolsaarel.

Metsaseaduse muudatus, olulise täiendusena, kus linna rohealadel ilma KOVi nõusolekuta metsa raiuda ei tohi. Kuidas see täpselt toimub ei ole veel selge, kui palju kellelgi õigust on.

Maapoliitika

Töörühm: Eelnevast tuleb välja, et Maa-ameti otsused on peamiselt juhtumipõhised. Kust tuleb strateegiline pilk, kogu Maa-ameti tegevusele. Mingi nägemus, kuidas otsused ruumi mõjutavad. Kas kusagil on mingi strateegia?

Maa-amet: Maa-ameti eesmärk on riigi maa kaitse. Eesmärk, et elukeskkonna kvaliteet ja ruumi kvaliteet ning looduskeskkond või linnaline keskkond paraneks on võimalik tingimusel, et see suurendab riigi maa väärtust omaniku vaates.

Üleriigilist planeeringut Maa-amet ei rakenda, planeeringu ministeeriumi tasemest alla ei liigu - see on olnud nii läbi aegade. Üleriigilise planeeringu koostamisel tehti küll head koostööd, kuid seda siiski peamiselt maavarade osas. Ministeerium küsis kirjalikult ettepanekuid, Maa-amet vastas, pooled asjad ei läinud sisse, ministeerium lihtsalt otsustas. Maa-amet on kaasatud ka kõikide üldplaneeringute koostamisse.

Maa-ametis on maastikuarhitekti, ruumilise planeerimise ja maakorraldaja haridusega töötajad, arhitekti Maa-ametis ei ole tööl, kuid puudust tunnetatakse rohkem inseneri taustaga inimesest. Arhitektid ei ole tulnud tööle, kuulutusel selline nõue küll on olnud, ilmselt tingituna palganumbrist.

Töörühm: Praegune olukord on soodsaks pööranud töötajate vahetumisest tulenevalt, kuid see põhimõtteline muutus tuleks struktuurseks ja süsteemseks muuta, et töötajate järjekordse muutumisega ei muutuks suhtumine ja et oleks ülesandeks ühiskondlik vaade, avalik ruum ja ruumi kvaliteet jm.

Peale maareformi lõppu mis saab sellest osakonnast, kas vabaneb ressursi ruumipädevate inimeste rakendamiseks?

Maa-amet: Seoses maavalitsuste likvideerimisega maareformi osakond suurenes oluliselt 24 inimese võrra. Kui reserv saab moodustatud (maaüksuste vormistamine on lõppenud), siis osakonnas mingi osa on ametnike, suurem osa on lepingulised töötajad, kui tööd jääb vähemaks, siis lepingud lõpetatakse. See osakond on hääbu. Maa-ameti neljast valdkonnast on kõige elujulisemad geomaatika, maakataster ja riigimaa haldamine. Uues arengukavas on kaks laia suunda üks on maapoliitika ja maakorraldus (kataster, maakorraldusseadus) ning teine ruumiandmete pool.

Töörühm: Kes ikkagi teeb maapoliitikat?

Maa-amet: Riigi maid üldiselt enam palju ei planeerita. Valdavalt kooskõlastakse planeeringuid. Ministeeriumide maa planeerimisel tehakse koostööd riigivara volitatud asutusega. Iga riigivara volitatud asutus (ministeerium, amet jne) vaatab oma huvidest lähtuvalt planeeringuid ja kooskõlastab neid.

Töörühm: Põhimõtteliselt võiks olla võimalik riigi huvidest lähtuvalt planeeringute läbivaatamine ja kooskõlastamine ühes kohas (va riigisaladusega seotud teemad)? Vajadusel saaks täpsustada valdkonnaga. Valdkondade huvid on kirjas põhimäärustes ja neist peaks moodustuma riigi maapoliitika (peaksid olema kirjas maapoliitika dokumendis). Praegu on igal valdkonnal, kellel on natukenegi maad, oma maapoliitika (millest me ei tea midagi).

Maa-amet: Terviklik maapoliitika ei välista valdkondade konkreetseid ja dünaamilisi huve, mistõttu koostöö planeerimisel on ilmselt valdavalt endiselt vajalik. Täna vaatavad planeeringuid ka Maa-ametis läbi kaks erinevat osakonda, mille seisukohad võivad isegi ristuvad olla.

Töörühm: On kaks maapoliitikat: üks on riigile kuuluva maa poliitika (see millega maa-amet tegeleb ning on maa kui ressursi poliitika, mis hõlmab kogu riiki. Sageli ebakõlad tulevad sisse kui mõni riigi

amet ise ei järgi maapoliitikat (mida ei ole) nt ei ole riigi kui terviku huvides kui Maanteeamet surub mingit lahendust jõuga läbi, seal on tasakaalupunkti tekkimine puudu. Eraomanik ja arendaja pannakse paika, riigi eri osad ei oma tasakaalustajat, kes ütleks et see ei ole riigi maapoliitikaga kooskõlas. Ruumiline planeerimine ei ole seda suutnud, planeerimine on taandatud valdkonnaks. Vajadus sellise tasakaalustaja järgi on selgelt olemas. Võrreldes Rootsiga on meil suurim erinevus see kuidas seal igat sammu analüüsitakse ühiskonnale ja riigi rahakotile lühemas ja pikemas perspektiivis igal sammul. Meil see täielikult puudub CBA praktika ja kultuur puudub. Vajalik on liikuda õmblusteta Eesti suunas ka ruumis!

Tulles tagasi Kakumäe näite juurde, siis KOVil ei ole võimalik planeerida avalikku parki riigi maale kui Maa-amet vastu on, kohtusse ei saa pöörduda, sest järelevalve menetlusest ei saa läbi, puudub tasakaalustaja.

Väidetavalt oli see poliitiline miks Maa-amet ei olnud nõus kooskõlastama. Teoreetiliselt saaks kehtestada ja pöörduda ministeeriumi poole ja kohtus saab seda kontrollida.

Munitsipaliseerimine käis varem läbi valitsuse, dokumendid seisid seal, keegi ei jõudnud nendega seal tegeleda. See ei olnud jätkusuutlik lahendus, valitsus ei tahtnud selle teemaga tegeleda ning kiiresti muudeti seaduseid et need teemad valitsusse ei jõuaks.

Digitaalsete kaardikihtide ja kaardirakenduse e. GIS teemad

K. Vellevoog selgitab ruumiatlase ideed. Vajadust lisada ruumilist infot, planeeringute ja kavandatavate taristuobjektide infot ja muud ruumi puudutatavat infot, mis kergendaks planeerijate ja poliitiliste otsustajate tööd. Sealt joonistuksid välja ka konfliktkohad, kus tuleks langetada ruumialane kaalutusotsus.

Maa-amet koondab juba praegu asutuste kaardikihte. Praegu on kaardilahendusi isegi ühe ministeeriumi sees nt Keskkonnaametis väga palju. Andmete avalikustamine on samuti väga suur strateegiline eesmärk ja huvi. On mitmeid takistusi. Pole antud sellist ülesannet planeeringute infot koondada, üldplaneeringute kaardikihid ja vormistus on nii erinev, et neid ühtsele kihile kanda ei ole meie spetsialistidel võimalik. Tuleks anda planeeringute vormistamise juhised. Huvigrupid on üleüldisele standartimisele vastu.

Töörühm: Mõistlik oleks alustada maakonnaplaneeringutest.

Maa-amet: Läbirääkimised käivad.

Töörühm: Lisaks tuleks kaardistada ka eksperthinnangutel põhinevat infot, siin on oluline statuudis ja meetodis kokku leppida. Tavaline probleem on andmete ebaühtlus, mis tuleb lahendada. Võiks olla ühe kihi peal ka kogu riigi kinnisvara, millised on arhitektuurselt väärtuslikud, mis on kasutuses jne. Maa-ameti kaardil on praegu ainult õigusaktidest tulenev (riiklikud piirangud), planeeringu infot justkui ei ole siiani ka lubatud sinna kanda. Seda peaks muutma.

Maa-amet: Riigihuvide kaardikiht on mitteavalik (osaliselt tundliku info tõttu) ning on alusinfoks riigivara haldamise osakonnale. Ministeeriumide, ametite ja aktsiaseltside huvide kaardistamine toimus nende enda initsiatiivil. Ka maakonna planeeringute koostajatel ei olnud ligipääsu.

Töörühm: Planeeringute kaudu saab andmeid koguda. Avaliku demograatliku protsessina, inventeerimise kvaliteet on siiski liiga erinev piirkonniti. Natura hindamine on ka analoog või pärandkultuur. Natura hindamise puhul on kvaliteet üsna täpselt määratud, pärandkultuuri puhul sõltub kõik piirkonna aktivistist. Planeeringute puhul sõltub kõik aga planeerija tasemest. Probleem on selles, kes on omanik linnakeskuste kvaliteedi tagamisel, kes selle eest vastutab. Looduskeskkonnal ja Muinsuskaitasel on omanikud olemas.

Maa-amet: Selle aasta lõpuks peaks muutuma kaardikihtide lahendus oluliselt mugavamaks nii, et saab erinevaid kihte omavahel kombineerida. Maa-amet ka nõustab ja koostab graafilisi analüüse siis

kui küsitakse. MTÜd ja riigiasutused, lennuamet jt küsivad. GIS analüüsid GIS spetsialistide pädevuses, planeerijad on teises osakonnas. Ruumianalüüse üldiselt ei tehta. Kinnisvara hindamise osakond teeb ruumianalüüsi maa hinnamääramisel võttes arvesse kaugust merest, bussipeatusest jm. Google kaart on Maa-ameti konkurent, Maa-ametil on paremad fotod, ajakohasem seis jne. Püüavad suurendada kasutajamugavust.

Kujunenud seisukohad

- Konfliktid KOVi ja Maa-ameti vahel baseeruvad Maa-ametile antud ülesannetel ja rollil tagada kitsalt riigivara efektiivne majandamine riigivaraseaduse mõistes. Riik käitub kinnisvara suur-omanikuna / ettevõtjana. Maaressurssi on suhtunud seni kinnisvara vaatepunktist, ühiskondlik või planeeringu mõõde on puudunud, head avalikku ruumi pole riigi poolt tellitud, ülesandeks seatud.
- Maa-amet on maapoliitika elluviija. Maapoliitikat kujundajat ei õnnestunud tuvastada.
- Peamiselt antakse seisukoht projektidele (65%). Riigi maad planeeritakse väga vähe, Maa-amet ise on viimase 10a tellinud vaid kuni 10 planeeringut. Pooled neist planeeringutest on tehtud eraomaniku initsiatiivil.
- Läbi ajaloo ei ole maareservi KOVidele ette nähtud, va KOKSis ettenähtud avalikult kasutatavad maad. Maavalitsuste kadumisega on munitsipaliseerimine lihtsamaks tehtud.
- Otsustamisel, kas anda maa KOVile või panna enampakkumisele, lähtutakse paljudest aspektidest, nt ostuhuvi, maaüksused, millel ei ole kasutus. Väärtuslikum maa jääb reservi, arvesse võetakse KOVi seisukoht, maakasutus jm.
- Üleriigiliste rohekoridoride ja rohesüsteemide eest vastutab hetkel planeeringu kehtestaja kas KOV või Maavanem, nüüd minister.
- Probleem on väiksemas skaalas riigile kuuluvate rohealade säilitamisega, mis on olulised eelkõige elukeskkonna tähenduses, kuid millega riik ei arvesta maa müügil. KOVil on väga raske (võimatu) seal avalikku roheala ja puhkeala säilitada. Valdade üldplaneeringud on valdavalt sellise üldistusastmega, millest ei tulene roheala säilimise nõue. Riik ei müü maid ilma KOVi teavitamata.
- Ruumiatlase tegemisel saaks eeskju võtta nt Soomest merealade kaardirakendusest.

Kokkuvõtteks

- Ruumialane kompetents otsuste ettevalmistamisel on ebapiisav.
- Riigiasutuste ja KOV koostöö on see, mis määrab ruumi kvaliteeti. Koostöö on ebapiisav.
- Kvaliteetne ruum / elukeskkond ja laiemad riiklikud huvid (peale majandusliku efektiivsuse) ei ole tegevuste eesmärgiks, nende saavutamine on pigem juhuslik.
- Puudu on arbiitri tasand, mis vaataks suuremat pilti ja oleks võimeline tegema kaalutletud ruumiotsuseid.

5.3. Intervjuu EASi ja KredExi esindajatega

Ruumiotsuste töörühma kohtumine
06.02.2018 • 11.00-14.30
Riigikantselei • Rahukohtu 2, Tallinn
Osalejate nimekiri on toodud eraldi lehel
Protokolli helifail: 20180602_ruumiotsused

Osalesid: Kalle Vellevoog (töörühma juht, EAL), Mihkel Tüür, Tõnu Laigu ja Andres Alver (EAL)
Jiri Tintera (Valga KOV), Marten Kaevats (Riigikantselei), Jaak-Adam Looveer ja Kaidi Õis
(Ruumiloome ekspertrühm), Leelo Kukk ja Tarvo Roose (Keskkonnaamet), Kalle Kuusk (SA KredEx),
Tiit Oidjärv (Rahandusministeerium), Silver Riisalo (Eesti Maastikuarhitektide Liit), Villu Reimann ja
Raido Lember (EAS).

Päevakord

1. Intervjuu EAS-i esindajaga
2. Intervjuu KredEx-i esindajaga

Protokoll

1. Intervjuu EAS-i esindajaga: EAS kui ruumipoliitika kujundaja

Kalle Vellevoog (KV) sõnastas nii ruumiotsuste töögrupi kui EAS-i ja KredEx-i intervjuude eesmärgina kaardistamise, kuidas Eesti riik läbi otsuste, ametite ja meetmeprogrammide Eesti ruumilist keskkonda kujundab. Ruumiloome ekspertrühma, sh ruumiotsuste töörühma eesmärk on mõelda, kuidas seda protsessi kõikidel tasanditel parandada.

Ekraanil esitleti EAS-i rahastusel sündinud arhitektuuri, mis ei väljenda parimat arhitektuurset praktikat (Kaali meteoriiitika- ja paekivimuuseum, Kaali trahter, Kehtna kutsehariduskeskus ehk endine Majandus ja Tehnoloogiakool, Piusa koobaste külastuskeskus, kompleks Sindi paisu juures, Toila sadama jahtklubi, Dirhami Meritähe külastuskeskus).

KV: EAS on läbi EL-i sihtprogrammide viimastel aastatel väga palju ja tugevalt Eesti ruumipoliitikat kujundanud: läbi ehitiste ja muude arendusprojektide (viidates EAL-i ülevaatenäitusele „Kuhu kadus euro“). EAS on rahastanud märkimisväärset hulka avaliku ruumi objekte üle Eesti. Kuidas rahastusotsuste tegemise protsess EAS-is tegelikult käib, kes on sellesse kaasatud? Kuidas saab parim arhitektuurne praktika läbi rahastusmeetmete ära kasutatud? Kas ja kuidas kaasab EAS otsuste tegemisel arhitekti kompetentsi? Kuidas piirkondliku konkurentsivõime tõstmise (PKT) otsuseid tehakse? On selge, et suur osakaal on poliitilisel prioriteetsusel. Suured otsused langetatakse maakondlikul tasandil. Kuidas otsustusprotsess peale seda jätkub? On ekspertkomisjon, kuhu on kaasatud rahastajad ja poliitikud. Kas teie arvamuse kohaselt on see protsess n-ö parimas vormis või annaks seal üht-teist ümber korraldada?

Raido Lember, EAS-i Välisinvesteeringute Keskuse investorkonsultantide juht (RL): Ma ei ole isik, kes regionaalarengu toetusi infrastruktuuriprojektidele välja jagab. Saan kõige kompetentsematele inimestele küsimused edasi anda ja paluda tagantjärgi vastata. (Minu töö) fookus on välisinvesteeringutel ja väliskapitalil olevate ettevõtete ja infrastruktuuriinvesteeringute Eestisse

toomisel, kuid olen varem toetusi jaganud. Protsessi meiepoolne vaade on, et regionaalarengusse tuleb raha panustada, et selle abil piirkonnad areneksid – sadamad jne on (vajalikud) piirkonna atraktiivsuse arendamiseks turisti ja elanikkonna seisukohast. Suunised on sellised, et Eestit saaks kõikehõlmavalt arendada. Kriteeriumid on suhteliselt lahtiseks jäetud, et mitte välja jätta väiksemate piirkondade suuremaid projekte. Raamide kitsendamine ja laiendamine on alati olnud üks suuremaid probleeme (liiga palju projekte vs väikeasula ei saa rahastust taotleda).

Otsustusprotsessi on kaasatud MKM-i n-ö poliitikud ja EAS-i palgatud spetsialistid. Avaliku taotluse alusel esitatakse projektid. Projektide poolt on vastavalt seadustele arhitektid kaasatud, et nõuded oleks täidetud. Meie omalt poolt arhitekte juurde ei kaasa.

KV: Ehk rahastusotsused on puhtalt aruandluse- ja dokumendipõhised? Te ei vaata, kas raha taotlev objekt/hoone/kompleks on arhitektuurselt läbilahendatud, milline on arhitektuuri kvaliteet? Te jälgite vaid protseduurilisi reegleid, et rahastusnõuded oleksid täidetud. Kes võiks olla filter, kes seda vaatab?

RL: Jah, eraldi EAS seda ei vaata. Seda vaatab avalike huvide eest seisev arhitekti või planeerija vaatega inimene. Selline on olnud senine praktika, mida me ei ole otseselt suunanud.

Tiit Oidjärv, Rahandusministeeriumi planeeringute osakonna juht (TO): Kas rahastusotsuste menetluse protsessis on KOV-il kooskõlastamiskoht või on tal koht vaid haldusmenetluse mõttes (planeeringu kehtestaja, ehitusloa väljastajana)?

RL: Minu parima teadmise järgi mitte (rahastusotsuse menetluse protsessis eraldi kooskõlastuskohta pole).

Jiri Tintera, Valga KOV (JT): PKT nimekirjas olemiseks on vaja väga suurt (KOV-i) poliitilist tuge. PKT programm on väga hea näide, kuidas tehakse suuri linnaruumilisi objekte ning kuidas KOV-i roll on tagada, et need on kvaliteetsed. Valgas lahendatakse kõik need avaliku arhitektuurikonkursi kaudu. EAS-i jaoks avalik arhitektuurikonkurss riigihankena ei toimi. Satume aina samasse olukorda, nt Eesti-Läti programmi puhul me ei saanud arhitektuurikonkursi läbiviimist rahastada, sest me ei suutnud põhjendada, miks 2.-4. kohale väljamakstud auhinnaraha kuulub projekti koosseisu – nad ei projekteeri ju midagi? Kuidas on võimalik, et on võitja, asume võitjaga läbirääkimistesse ja seejärel sõlmime lepingu? EAS nõuab, et alustatakse uue hanke protsessi. EAS ei ole avaliku arhitektuurikonkursi süsteemi omaks võtnud, ei mõista selle sisu, kuidas selle abil on võimalik luua kvaliteetsemat tulemust.

KV: Mida väiksem on kohalik omavalitsus, seda väiksem on KOV-il rahalisi võimalusi planeeringuspetsialiste ja arhitekte palgata. Loodetakse, et riik on see, kes teeb kvaliteetse ruumilise otsuse. Arhitektide Liit on veendunud, et parima tulemuse saab alati läbi avaliku arhitektuurikonkursi. Väga tihti EAS-i taotlustes osutub valituks kõige odavam pakkumine. See, millesse riik investeerib, (arhitektuur ja ruumiline kvaliteet), pole parim, mida riik võiks eeskuju näitena tagada.

RL: Meil ei ole loovat aspekti. Meil on ehitusnõuete ekspert olnud mingi aeg. Pole kindel, kas seda nõuet on võimalik rakendada. Meie üldine eesmärk on raha, mis on meile jaotatud, eraldada regionaalarenguks, nendeks objektideks, mida kohalik kogukond ise peab oluliseks, mida üldplaneering ja kohalik kompetents peaks filtreerima ja mis leiavad rakenduse. Disain ja arhitektuur pole kunagi olnud lähtepunkt. Selgelt on äriiline fookus ja piirkonna atraktiivsus kohaliku kogukonna defineeringus. Kuidas te näete, et selle olukorra võiks lahendada? Kas meil peaks olema isik, kes oma kompetentsi näol suudab projekte välja tuua?

KV: Seda praktikat on ekspertkomisjonis varasemalt rakendatud – linnaliste meetmete jagamisse on kaasatud arhitekti Tõnu Laigut, kas sa kirjeldaksid seda protsessi?

Tõnu Laigu, EAL (TL): See on tõsine töö projektid välja valida, kuna taotlusi on hästi palju. KOV esitab igasuguseid projekte, mis kõik vastasid üp-le ja arengukavale, kuid arhitektuurne kvaliteet puudub. Sageli oli lisatud rahataotluse juurde eskiisike, mille järgi ei saa projekti üle otsustada. Minu arvates kõiki projekte, mis nõuavad palju raha, tuleb vaadata aspektist, kas nad lisavad elukeskkonnale väärtust või mitte.

Rahastusotsuste puhul (näitena Narva ja Narva jõe suunal) on kumanud läbi oma seltskonna huvid. Kvaliteedi kriteerium oli ainus kriteerium, millega sai selliseid projekte ära hoida.

Inimesed, kes ei ole arhitektuuri ja ruumilise keskkonna problemaatikaga kokku puutunud, ei oska näha ruumilisi probleeme. Spetsialisti kohalolek on ehitiste ja rajatiste puhul väga vajalik.

Tõnu Laigu sattumine rahastusotsuste juurde oli juhuslik. Siim Valmar Kiisler oli regionaalminister, kutse saabus isiklike sidemete baasil.

KV: Kui palju vaadati viimase taotlusvooru otsuste juures ruumilist kvaliteeti?

RL: Jään vastuse võlgu.

Jaak-Adam Looveer (JAL): Kui rahastusotsused on kooskõlas üp ja arengukavaga, kuidas nad regionaalpoliitiliselt riigi seisukohast välja paistavad? Kas nad on üleriigilise planeeringuga ja seal toodud regionaalarengu eesmärkidega kooskõlas?

TO: See on regionaalarengu osakonna küsimus, kelle käes on regionaalarengu strateegiad. ürp-ga vastuollu minna on väga raske sellisel tasandil (suure üldistusastme tõttu).

KV: Näitena varasemast, kus üks vald rajas spordihoone ning teine vald rajas oma spordihoone sellest 5-10 km kaugusele. Kas tervikliku pildina vaatamise olukord on parenenud?

TO: 2003 või 2006 tehti maakondade tasandil sotsiaalse infrastruktuuri teemaplaneeringud, mille alusel püüti kandi täpsusega arengut suunata (funktsioone mitte dubleerida). Minu jaoks need planeeringud ebaõnnestusid, ei läinud käiku. Võib-olla olid liiga idealistlikud, liiga KOV-ide soovide kaardistus, optimeerimisülesannet ei olnud. Uutes kehtestatavates maakonnaplaneeringutes on lähenemine teine, räägitakse funktsionaalsetest keskustest, kuhu teatud teenused peaksid koonduma.

KV: Kas see teadmine, millest sa praegu räägid, on rahastusprotsessi juures?

TO: Osade meetmete puhul on kriteeriumid, kas lisaks üp-le vastab maakonnaplaneeringu sotsinfra teemaplaneeringule – vastab ikka.

JAL: RKAS-i puhul selgus, et asukoha valik on maaomandi- ja initsiatiivipõhine. Millised on täpsemad nõuded (ehitusluba, kehtiv planeering) rahastuse taotlemisel?

RL: Läbi aegade väga erinevad, sõltuvalt programmist.

JAL: Kes otsustab, mis on abikõlbulik?

RL: Kohalik tasand otsustab, Euroopa tasandiga kooskõlastatakse. Millal on kooskõlastus vajalik või mitte – on erinevad programmid ja praktikad.

JAL: On asju, mis on riigi tasandil olulised. Näiteks üldise infrastruktuuri jaotus. Kui projekte on palju, võiks EAS-i rahastuse baasil mitte ehitada objekte, mis 20 a perspektiivis tõenäoliselt ei suuda püsima jääda. Jaotus pole läbi mõeldud. Viimasest jaotusest on tööstusparkide toetused (Pärnu näide). Millised põhimõtted seal on? Näiteks eraettevõtja on teinud tööstusala planeeringu, te finantseerite teede, trasside väljaehitust. Kas seal on võimalik krundid maha müüa?

RL: Teatud ulatuses rahastame infrastruktuuri väljaehitamist. Peab olema teatud ulatuses klientide eellepingute hulk (tõestatud huvi tööstuspargi suhtes ehk nn atraktiivsuse kriteerium). Avalikkus sellega valideerib ruumivaliku.

JAL: Kas rahastuse andmise hetkeks peavad eeltingimused olema loodud (nt ligipääsetavus, ühistransport)?

RL: Ala/objekt peab olema ligipääsetav. EAS ei suuda kõiki infrastruktuuri osi, nt ligipääsuteid arendada. Toetatav objekt peab olema pärast meie investeeringut toimiv üksus.

JAL: Üks moment, mis tundub suure võimalusena: kui rahastustaotlus oleks KOV-iga kooskõlastatud, linna arengu suunamise mõttes saaks KOV öelda, millised kohad on linna enda arengu mõttes ja millises mahus eelistatud – see oleks täiendav investeeringute tõuge.

JT: Seda ei saa teha, kui eraomandis on võrdseid krunte. KOV ei saa kedagi eelistada. Ainult läbi üp.

JAL: Ei saa keelata üp kohasele tootmisalale dp-d teha. Aga rahastuse osas, kuhu anda riigi poolt täiendav toetus, näiteks seetõttu, et see on kohaliku infra mõttes kasulikum, võiks valiku teha.

T.O: Üldplaneeringus saab seaduse kohaselt määrata üp elluviimise etapid. See nõuab julgust ja väga head põhjendamist, miks arendame üht piirkonda, mitte teist.

JAL: See on piirangute kaudu planeerimine, me räägime stiimulplaneerimisest.

RL: Kuidas seda rakendada? Kas anda hindamisel vähem punkte?

JAL: See on küsimus, aga praegu seda lihtsalt ei kaalutagi. Kuidas rakendada, on järgmine küsimus. Kas investeeringut saaks suunata linna arendamise üldistes huvides?

Mihkel Tüür (MT): Lahenduseks võiks olla lihtne kaaskiri linnavalitsusest, planeerimisametist.

JAL: Kui linnale ehitatakse kaubanduskeskuse projekt vaaterattaga, eeldatakse, et arendaja ise rahastab vaateratst. Ei arvestata, et see võib konkureerida teiste atraktsioonidega linnas, mida EAS võiks toetada ja mis on olulisemad.

KV: EAS-il on rõhk menetluse kontrollil, mitte sisu kontrollil. Eesti riik plaanib Rahandusministeeriumi alla luua nn superasutust, mis koondab kõiki asutusi, kes on rahastusega tegelenud. Kas oskate seda kommenteerida? Millised arengud sellele võiksid järgneda?

RL: Ei oska. EAS on rakendusüksus, meie anname tagasisidet turu osalistelt, kellega tegeleme, suunised tulevad MKM-ist. MKM on teinekord parem osapool nendes küsimustes.

KV: Plaanist rahastusotsused kokku korjata: kui praegu on mõnel EAS-i töötajal tekkinud kõigi rahastusobjektidega personaalne side, siis superasutus tähendab seda, et protsess jaguneb väga eri inimeste vahel. Asi võib lõppeda sellega, et protsess muutub suhteliselt formaalseks, sisuline pool protsessis piseneb veelgi.

TO: Ma arvan, et koondumine on samamoodi ka võimalus, ka praegu on pädevus killustunud. Keegi ei tea kuhu, kelle juurde see tuleb. Kas kõigi ministriumite üleselt või väiksemas mahus kokku tõstmisena.

KV: Kui sellised plaanid on, siis uus asutus hakkab väga oluliselt mõjutama Eesti ruumilist keskkonda. Kõik olulised rahastusotsused tulevad ühest kohast. Oleks huvitav teada, milline tulevase asutuse ülesehitus oleks ja kuidas oleks ruumiline kvaliteet tagatud.

TO: Asutuse loomisel ei ole kindlat tähtaega, ei ole poliitilist kokkulepetki.

Tarvo Roose, Keskkonnaamet (TR): KIK koonduks samuti superasutusse. KIK-i info kohaselt on asutuse loomine juttude, kuulujuttude tasandil.

KV teeb ettepaneku mõnel tulevasel koosolekul teemat arutada, kuid T.O. väidab, et teema pole veel selleks küps.

RL: Kuhu arhitektuurne hindamine võiks meetmete rakendamisel paigutada? Kas sellega tegeleks oma inimene? Kas teil on tuua eeskju välismaalt? Mina saaksin selle info juhatuse esimehele edastada.

TL: Siis saaks selgeks, kuidas otsustamine käib. Kes otsustuskomisjoni kuulub, kas see on teil või ministriumis?

RL: Valdavalt ministriumis.

TL: Ministriumis komisjonis peaks spetsialist olema.

TO: Tihti on oluline saada määruse tingimustesse mingi asi sisse.

JAL: Komisjonis peaks olema planeeringute osakonna poolt keegi, kes vaatab üleriigilise planeerimise osa.

TO: Oluline on KOV-i tasand, et planeeringuline komponent oleks hindamises sees.

JAL: Kui riik jagab toetusi, peaks riigi tasandi planeeringuline vaade olema juures. Seda võiks katsetada. See on ka meetodi küsimus. Arhitektuurivõistluse meetod peaks olema juurutatud, et kvaliteeti tagada.

JT: Pigem formaalse punktina määruses. Näiteks kui on investeering teatud summale, nt 1 miljon €, on arhitektuurikonkurss kohustuslik. Kui investeering tehakse nii, et rekitakse või taaslustatakse mälestis, saab automaatselt selle eest lisapunkte. Et riik soodustaks kaitse all, olemasolevatesse hoonetesse investeerimist.

Kas väljaehitatud keskkond riigis peaks olema ühest kohast juhitud ja kontrollitud või mitte, on põhiline küsimus.

TO: Üldine halduse loogika ongi see, et KOV-i või maakonna tasandil antakse ühiseks otsustamiseks aina rohkem vastutust, sh raha jagamise vastutust, sest neil peab see pädevus olema olemas. Kas sa, Tõnu, näed selles olemuslikku probleemi –miks KOV-i vastutust ja pädevust ei saa suurendada?

TL: Täna on teine olukord – peale riigireformi. KOV-e oli palju, enamuses puudus pädevus. Mida teha, et kohalikku pädevust tõsta? Oluline on saada spetsialistid otsuste juurde. KOV-is on sageli spetsialistiks võetud maakorraldaja. Ei tea, kas peale omavalitsuste liitmist spetsialistide tase tugevneb või mitte. See on eraldi koosoleku teema.

KV: Kogu otsustuse tsentraliseerimine Tallinnasse ei ole õige tee ja ilmselt seda ka keegi ei planeeri. Paljudes omavalitsustes on arhitekti positsioon väga erinev. Milline on tema positsioon võimuhierarhias? Kuidas saada kompetentseid spetsialiste KOV-idesse ja saada kohalikule arhitektile rohkem otsustusvõimu? Kas piirkondade (maakondade) kaupa kompetentsi kontsentreerida ühte kohta, et kompetentsi jagada? Riik ja riigiametid eeldavad KOV-ilt rohkem, kui KOV-il võimekust on.

Leelo Kukk, Keskkonnaamet (LK): KIK-i hindamiskomisjoni kogemusest. Keskkonna osas on tehtud kaitsekorralduskavad, kus on otsustatud üle Eesti kohapõhiselt, mis on olulisem. Kui läheb rahastamiseks, on KIK-i all hindamiskomisjon, kes paneb võrdsed objektid võrdlusesse Eesti tasemel ning hindamiskomisjon vaatab, mis on olulisem riigi tasemel. Siis jätkub protsess KIK-i nõukogus,

kes annab rahalise aktsepti. Selline mitme astmeline hindamiskomisjon on Eesti kontekstis hästi töötanud. Oleks hea, kui tutvute eri rahastusallikate heade praktikatega.

KIK-i hindamiskomisjon on üle-eestiline, kuid valdkondlikKui meie oleme saanud KIK-ist rahastust, (oleme väga projektipõhine) oleme proovinud teha avalikke (idee)konkurse nt ekspositsioonide loomiseks. Alati pole asi hästi lõppenud, ideekonkursi tegemine läheb tühja, sest protsessid venivad ja raha aegub.

Küsimus EAS-ile: kui teie teete rahastamisotsuse, siis KIK-i näitena, raha ei anta enne, kui on olemas esialgne aktsept, et keskkonna mõttes on projekt oKkas nt Dirhami sadama puhul oli olemas keskkonnaluba, enne kui nad said rahastamise? Oleks hea, kui üks oluline otsus ei tuleks enne teist. Suuresti oskame enamasti aimata ette, kas luba tuleb või mitte.

RL: Ei tea, kuidas see meil on.

JAL: Rääkides üleriigilise planeeringu ruumilistest ja regionaalpoliitilistest eesmärkidest ja eeldades, et kõik arengukavad on sellega niikuinii kooskõlas, ei näe ma vastuolu, et riigi investeeringute valiku juures oleks keegi KOV-idele toeks, toetaks ruumilist aspekti juhuslike ja poliitiliste otsuste kontekstis.

TL: Suurtes linnades pole probleemi. Väikestesse kohtadesse arhitekti ei leia. Just maakonna tasand saaks KOV-e ja väiksemaid valdu aidata, kompetents võiks seal olemas olla: näiteks töögrupp, kes kohtub korra nädalas, 1 kord kuus. Sellest oleks palju abi.

TO: Lisaks KOV-i otsustustasandile, mida võivad maakonnad koos moodustada, peaks olema regionaalne riigi otsustustasand. Ülesannete jaoks, mida olemuslikult ei saa anda KOV-ile ja mida riik peaks täitma. Kui ütleme, et peab olema nt ruumikvaliteedi kontroll, peab see olema regionaalne.

MT: Kas juba tänaste EAS-i rahastusotsuste puhul pole juba nii, et on majanduskomisjon, on regionaalarengu aspekti vaatavad inimesed – on puudu vaid üks ühik inimesi, kes vaataks keskkondlikku aspekti? Vahet pole, kus keskkondliku kvaliteedi mõõtmine tekib KOV-i või riigi tasandil.

Riigi rahastuse kontrollmehhanismil oleks lisaks majanduslikule mõjule keskkondlik mõju nagu KIK-is juba toimib.

RL: Majanduse ja keskkonnamõjude tasakaal tuleb ka leida – kriteeriumi osakaal välja töötada MKM-iga koos.

KV: Sõna „keskkond“ asemel on parem „ruumiline keskkond“.

TR: Seadusega on omavalitsustele antud teatud funktsioonid. Kui palju peab riik KOV-e usaldama ja riik kontrollima nende täitmist? Tasakaalukoht on väga oluline. Kuidas KOV-id seda tunnetavad, kas tegemist on nõustamise või kontrolliga?

KV: Mida väiksem on KOV, seda enam vajab ta arhitektuuri ja planeerimise alast nõustamist. KOV-ides ei ole „Hea Avalik Ruum“ programmi raames „nõustamine vs kontroll“ konflikti tekkinud.

JAL: Riik peab kontrollima riigi enda investeeringuid. KOV-i saab vaid nõustada.

LK: Lahemaa rahvuspargil oli oma arhitekt. KOV-ide ootused Keskkonnaametile on väga suured nõustamise osas. Toimib mitteametlike arhitektide nõukogu, mis on tasuta töö hea tahte väljendusena, võiks olla tasustatud töö.

RL: Komisjonis võiks olla 1 tsentraalne inimene ja 1 kohalikKomisjon ei ole põhipalgal, vaid käib koos vastavalt vajadusele.

Viin kohtumisel kõlanud põhilised sõnumid EAS-i edasi. Kuidas teie edasi lähete? Kas panete kokku raportid ja leiate ise osapooled, kellele need edasi viia?

KV: Just. Praegu tegeleme info kogumisega. Teeme koondkokkuvõtte, mille alusel saab edasi vaadata, mida olukorra parandamiseks ette võtta.

Marten Kaevats (MK): Esimene vahereport läheb valitsuskabinettsi märtsikuus – mis ei ole veel kindla otsusega seotud. Kuna ekspertrühma mandaat on lühike, vaid 1 aasta, peab edasi mõtlema, kuidas edasi.

JAL: Eesmärk ei ole luua väga hea dokument, vaid kui võimalik on, tekkinud lahendusi kohe rakendada.

2. Intervjuu KredExi esindajaga: kuidas KredExi toetusmeetmed ruumilist keskkonda mõjutavad?

KV: KredEx-i otsused mõjutavad väga oluliselt Eesti elamumajandust, elamuehituspoliitikat. Teie veate energiasäästu teemat, mis puudutab madalenergiahooneid, juba väljamakstud toetusmeetmeid. Kõik see mõjutab väga oluliselt ruumilist keskkonda. Sel teemal on meil EAL-is plaanis korraldada ülevaatenäitus ja seminar. Mihkel Tüür on üks näituse korraldajatest. Diskussiooni algatamiseks on taustaks pildimaterjal Mustamäe V kvartalist, mis illustreerib, kuidas energiasäästu tõstmise meetodid ruumilist keskkonda kujundavad. Rahastusmeetmed on loonud kirju ja hektilise keskkonna.

Kuidas teie energia teemat näete ruumilise keskkonnaga seoses? Teame, et peame varsti minema ühiskondlike hoonete ja peagi kõigi hoonete projekteerimisel liginullenergia normidele vastavaks. Kuivõrd teie nägemuses see ruumilist keskkonda mõjutab? Kas olete selles osas arhitektuurset-ruumilist aspekti vaadelnud?

Kalle Kuusk, KredEx-i eluaseme ja energiatõhususe division (KK): Korterelamu otsaseina (ehk jupikaupa) soojustamise raha riigilt ei saa, sest see riigi mõttes säästu ei anna (2000. aastate keskel veel oli võimalik saada rahastust sellisteks töödeks, praegu vaid KÜ-de teema). Arhitektuurselt sobib- ei sobi kriteeriumi meil ei ole. Kui ehitusteatis on, on KOV järeltõhusalt heakskiidu andnud.

Me hoone mahtu ja asukohta ei muuda. Struktuurifondi rahaga arendustegevust teha ei tohi (ehitada peale, alla, kõrvale). Kuna elanike rahastus moodustab valdava osa, on takistuseks elanike rahaline võimekus. Ehitus on Eestis kallid, planeeringute järgi läheb kaugküte puidu peale üle ehk küte odavamaks. Isegi koos toetusega maksukoormus tõuseb. Väikestel majadel peale rek-i rohkem maksma, maksukoormus tõuseb. Suuremad majad jäävad nulli. Rohkemat majadega (finantsiliselt) ei suudeta teha.

KV: Kas olete liginullenergia kohustuse mõju analüüsinud ka laiemas plaanis kui energiasääst?

KK: Majandusministeerium võtab üle direktiivi. Direktiiv sätestab liginullenergia nõuded, kuid mitte, kui ligidial nullile on see punkt. See on iga riigi enda teha. Tehnikaülikool leidis energia ja raha alusel tasuvuspunktid. Analüüsi, kuidas see arhitektuuri mõjutab, tehtud pole. Ainuke põhimõtteline muudatus arhitektuuri mõttes, võrreldes praeguse praktikaga, on see, et suurem osa majadest peaksid saama ka tootjad (näiteks päikesepaneelid katusele). Ainult tarbimise vähendamisega liginulli ei saavuta.

Akna suurusi mõjutab see, et suvel ei toimiks ülekuumenemist, oluline on varjestuse küsimus – rääkides elamutest. Kui maja muutub liiga soojapidavaks, siis lõunapoolsetel varjestamata pindadel tekib teine probleem: „kasvuhoone“, 40°C sooja.

KV: Vanasti said aknad kogu korteris lahti tehtud, tuulutatud.

KK: Läbi maja korterite puhul on see võimalik. Arvestused tuulutamisega ei arvesta. Praeguste 2-3 toaliste korteritega arendustes pole enam läbi maja kortereid. Siin on mitu aspekti.

1. Nõuded pole lukus, need alles lähevad kooskõlastusringile.
2. Kommunikatsioonihäire. Teadlased, insenerid, arhitektid on vaadanud asja vaid oma nurga alt. Tasakaalupunkt tuleb leida.

KV: Ka EAL-i eesmärk on diskussiooni laiemale pinnale viia.

MT: Oleme suhelnud Margus Taliga MKM-ist ja kokku kogunud uurimused, mis on eri institutsioonide all tehtud (12-14 tk). Sealt ei tule väga selgelt välja, et keegi oleks keskkonna aspekti analüüsinud. Kui lähedal nullile? MKM-i vastus on lihtne. Nii lähedale nullile, et 30 aasta jooksul jääks eurodes plussi. Laiem taust on, et Kyōto protokollis raames tahetakse planeeti päästa. Enne ehitamist, ehk materjalide tootmiseks kuluva energia või selle jalajälje analüüsi Eestis tehtud pole. Üldist keskkonnamõju Eesti tasandil, mis vaataks, et aastas on uusehitisi vaid 0,7%, lõviosa säästu peab tekkima renoveerimisest. Võib-olla energiasääst tekiks pigem mõõdukast soojustamisest, kui uusehitistele keskendumisest, sest 20% aastas vähendada energiatarbimist uusehitiste läbi ei saavuta. Võiks olla tellitud analüüs, mis ei vaata ehitusliku „kuubiku“ energiatarbimise vähenemist vatikihi paksuse arvelt, vaid vaataks üldist keskkondliku mõju laiemalt, kui palju Eesti tasandil võib sellega kokku hoida. Materjali toomiseks kuluv energia rahalises arvestuses: päikesepaneel tuleb Hiina tehastest, kuidas on see võrreldav näiteks sellega kui keegi kütab kohalikul puuküttega. Ei eelistata kohalikku toorainet.

KK: Ma ei näe vastuolu. Kuidas ruumiline keskkond muutub sellest, kas majal on 15 või 20 cm soojustust? Ja energiatõhususe nõuded ei dikteeri hoone asukohta linnas või põllu peal. Keset linna

on lihtsustatud nõuded, sest ei ole võimalik päikeseenergiat kasutada, nagu keset põldu on. Eesti regulatsioon ei arvesta emissiooniga. Materjalide emissioone ei võeta arvesse, energia emissioone võetakse arvesse läbi kaalumistegurite. Kas tööjõu ja tooraine liikumist saab vaba tööjõu tingimustes kehtestada?

MT: See on kaalumisteguri küsimus. Määratledes näiteks koefitsiendid eri piirkonnast tooraine tarnimisele.

KK: See osa on läbi arutamata.

TL: Energiatõhusus (mida hakati ajama 2007. a) kui säästva arengu teema ei ole jõudnud planeeringutesse. See peaks algama sealt. Soomlased üritavad materjali teemat oma seadusesse sisse saada. Elamumaht on hästi suur. Kõikide elamute renoveerimine ei ole võimalik – puudub ressurss. Majakaupa soojustamine muudab ruumilise keskkonna hullemaks kui algupäraselt oli (kaduma läheb ajastu nägu ja arhitektuurne loogika, terviklikkus). Ettepanek korrigeerida EhS lisa 1 tabelit, et rekonstrueerimine oleks rangemat piiratud, sh rekonstrueerimisprojekti koostava arhitekti pädevus. Fassaad määrab avaliku ruumi.

JT: See on KOV-i küsimus. Me ei saa seda läbi KredEx-i kontrollida. Regionaalarengu vaatenurgast – suurem osa Eestist on turutõrkega. Investeering ei suurenda hoone väärtust. Nendes piirkondades selliseid nõudeid kehtestades takistame uute hoonete tekkimist, sest inimesed ei saa pangalaenu, nad ei saa endale selliseid maju lubada.

KK: Kindlasti oleks hea koostada piirkondlik vaade, kuid valitseb eraomand. Toimib „naabrist parem.“ motiveerimine. Riiklikus mõttes on energiatarviku küsimus Lasnamäel, kuid valitsevad kultuurilised eripärad. Lasnamäel tegutsetakse oma jõududega. KredEx küsib põhiprojekti ja kontrollib, kas tehnilised lahendused pädevad. Kes ise teevad, teevad eelprojekti alusel ning ehitustehniliselt valitseb määramatus.

Seminari tänava rekonstrueerimine kui hea näide- isegi valminud „nuditud“ versioon on parem kui tavaline lähenemine.

Me rekonstrueerime paarsada maja aastas üle Eesti, mis on 1% kogu mahust. Rohkemaks ressursi ei ole. Ehitusturg ei võta rohkem vastu. Need majad jäävad selliseks üsna pikaks ajaks.

KV: Kas mõelda sellele, kas see on KOV-i ülesanne, et leida läbi konkursside head tüüpprojektid, mis käisiksid rahastusega kaasas, et tagadagi mingisugustki arhitektuurset kvaliteeti ja ansambilisust?

KK: Oleme koostanud tüüpprojektid energiapõhiselt (tüüpsed sõlmed külmasildade lahendamiseks). tehniliselt lahenduselt. Meil ei ole maja terviklikke arhitektuuri tüüpprojekte.

KV: Kuidas on lahendatud sissepääsud, rõdupiirded, lai karniis või mitte, lame- või viilkatus...

KK: Puudub näide, et selline on parim arhitektuurne praktika sellise tüüp maja lahendamiseks. See on tulevikus mõttekoht.

JT: Tartus on linn teinud eeltöö ja määratlenud eri majade kaupa, milline fassaad peaks välja nägema. KOV peab teadma, mida ta tahab.

KK: KredEx-i toetusmeede on üle-eestiline. Kui me hakkame määratlema arhitektuurseid lahendusi piirkondade kaupa, läheb maht meie jaoks käest ära.

KV: Kui meil on võimalik tulevikus teha ümarlaud KredEx-i ja arhitektidega, võiksime selliseid võimalusi arutada suure pildi loomisel.

K.K: Liginullenergia juurde tagasi tulles – meie oleme seal vaid ühe jupi tegija. Võib-olla on probleem selles, et eri juppe tehakse eri kohtades ning oleme koheselt keskendunud detailidele.

KV: Järgmine küsimus on ajaloolised, näiteks tellishooned, millel on ajalooline nägu. Kui nad läbivad põhjaliku rekonstruktsiooni, hakkavad ka neile kehtima põhjalikud energiatõhususe nõuded, mis võivad lõpptulemusena hoone väga ära moonutada.

KK: Ajalooliseid puit- ja tellishooneid on alla 5%, suurt pilti see oluliselt ei mõjuta (isiklik seisukoht). Ruumimõju hinnang on üürimajade hindamises sees päris suures osakaalus. Kes teeb korda kultuuriväärtusliku hoone, saab kohe selle eest punktid kätte. Kultuuriväärtuslike hoonetele energiatõhususe nõuded ei kehti. Saab maksimumi ja lisapunktid.

JAL: See on väga selge näide, kuidas üleriigilist planeeringut ellu viia. Saavutada regionaal-ruumilisi eesmärke, kompaktsemaid asumeid.

KK: Hindamiskomisjonis arhitekti ei ole, kes ruumimõju arhitekti pilguga hindaks. KOV esitab ise ruumimõju hinnangu.

JAL: Igasugune riigi kaasfinantseering on strateegiline ruumiotsus. Kui ajaloolised linnasüdamed on eelistatud, siis investeringud palju suurema tõenäosusega ka sinna koonduvad. Küsimus on, kas üldised energiatõhususe meetmed peaksid olema kahanevates piirkondades samad nagu kasvavates piirkondades? Kas paneelamuid on mõtet energiatõhusaks muuta, pigem tuleks toetada nende maha jätmist ja energiatõhusamaks muutmist, kui inimeste ümberpaigutamist.

JT: Ideaalses Eestis oleksid kõik meetmed koostatud selliselt, et kahanev Eesti saab väljatöötamisel sõna sekka öelda. (positiivne näide oli riigimajade meede). Jõukam piirkond saab rohkem KredEx-i toetusi, ebavõrdsus suureneb. Peaks olema vastupidi, toetama inimesi seal, kus on turutõrge. Näiteks nii, et omafinantseering on väiksem. Valgas inimesed ei taju, et maja väärtus KredEx-i abiga investeerides tõuseks. Kahanevates tingimustes on iga hoone puhul määrav, kes on omanik. Kui omanik on aktiivne, tuleb teda toetada, ei tohi öelda, et tema kodupiirkonnal pole tulevikku.

JAL: Mõte pole see, et inimesi ei peaks toetama. Mingist hetkest, kui maja on pooltühi, pole soojustamisel enam mõtet ning peaks olema meede, et toetada inimeste ümberkolimist.

JT: See toimib väga hästi. Meie kogemustes, kui korterite asustatus langeb alla 50%, siis omanikud pole enam võimelised kortermaja käigus hoidma. Maja on veel 5 aastat „oma rasva peal“ elatav, kuid olukord halveneb pidevalt. Siis tõstetakse elanikke kortermajadest kokku, see on võimalik, kuna Valga piirib iga aasta kortereid. Kui kortermaja on tühi see lammutatakse, meil on ka lammutustoetused.

Andres Alver, EAL (AA): Linnade planeerimisega säästab oluliselt rohkem energiat kui üksikute majade soojustamisega. See on tegelikult säästu mõttes võtmeküsimus. Linnaehitus, linnade tihendamine on ainus meede, millega säästetakse kahaneva Eesti tingimustes. Linna keskuste tihendamise plaan peaks olema olemas. Tihendamine on üks võimalus, mis annab võimaluse linnaelu elada ja mis on KredEx-iga seotud. Peab olema koht olemas, kuhu inimesed paigutada.

JAL: Üks teema, mida ma veel puudutaksin, on KredExi põhimõtted. Te finantseerite täpselt sama karbi kordategemist, arendustegevust te ei finantseeri. Kas omafinantseeringut suurenedes saab seda lisada?

KK: Struktuurifondist, mitte meist tuleneb, et arendustegevust ei saa finantseerida. Lõpuks hakkab takistama haldusmenetlus. Arendustegevuse saab lisada, kui omafinantseerimist suurendada, kuid siis peaksime suutma „iga kruvi“ eristada.

JAL: Suurpaneelilamute moraalne vananemine on väga terav ja selge. See ei ole keskkond, mis inimesi Valgas hoiaks. Kahanedes peaks toimuma puhastumine, keskkonna mõttes ka. KredEx-i renoveerimisega peaks suutma saavutada suuremat arhitektuurset kvaliteeti suuremate rõdude, põhimõteteliste muudatuste kaudu, et elukeskkond muutuks paremaks.

KV: On näited Ida-Berliinist ja Sloveeniast nõukogude perioodi paneelmajade radikaalsetest ümberehitustest, keskkond on sellest tohutult võitnud. Kas sellesse ei tasuks finantseerida?

KK: Turutõrkest. KredEx-il on palju kogemusi projektidega, mis on valmis, kuid mida pank ei rahasta, öeldes, et teie kinnisvaral ei ole väärtust. Või määrates rekonstruktsiooniprojektidele väiksemad mahud. Pankade riskihinnangud tulevad Rootsist ning need võivad projekti kestel muutuda. See on üks regionaalse takistuse põhjuseid. Keskkonna ümberehitamise suhtes – siis tulekski meedet vaadata teise nurga alt. Kõik algas väikestest rekonstrueerimistest. Siis tuli Luksemburgi kvoodiraha. Nüüd tuli struktuurifondi raha, mis toetab terviklikku rekonstrueerimist. Ehitustehniliselt oleme majadega suhteliselt maksimumi juures. Järgmine etapp oleksid samasugused näited, nagu te tõite, või nagu Frankfurtis, kus olen käinud konverentsidel ja mis investeerib linnade tihendamisse. Kuid selliseid projekte tehakse Kadriorgu ja Kalamajja. Keegi ei ole veel tulnud, et tahame paneelikale korruse juurde teha.

Kaidi Õis: Põhja-Tallinna kontekstis on selliseid ettepanekuid olnud, kuid linnaplaneerimise amet ei ole neid toetanud, kui tegemist on keerulise sotsiaalse taustaga ühiselamu-tüüpi majaga.

KV: Andres Sevtšuki ja EKA rahvusvahelises projektis arutati, mida võtta ette Lasnamäe ja teiste paneelilamurajoonidega. Kas EKA poolt on ideid, mis nende rajoonidega tulevikus toimuma hakkab?

AA: Need on kaks erinevat küsimust, kuidas hooned ja keskkond korda teha. Kas hooned peaksid moodustama omaette ansambli? Kuidas kultuurilises-esteetilises plaanis tahaksime seda keskkonda käsitleda? Kas KredEx peaks kehtestama normi, et Lasnamäe on suur ansambel ja me ei puutu seda? Teine variant on, et me sekkume ja lõhume olemasoleva ansambli ära. Raha, et Lasnamäe üles ehitada uue linnana, pole isegi KredEx-il.

J.T: Erinevalt Saksamaast ja Poolast on meil kortermajad eraomandis ja sellesse ma takerdume.

AA kirjeldab Tapiola (Soome) näidet modernistliku elamupiirkonna rekonstrueerimisel – kõik on planeerimise ja läbimõtlemiss küsimus.

KK: Saaks kasutada TTÜ ühika puhul kasutatud tehnoloogiad, kus hoonele tõsteti eeltoodetud puitelemendid peale. Ka selliseid maju võiks ehitada rajoonide kaupa. Matexiga seda arutasime. See oleks mõttekas, kui käsitleda maju 10 maja kaupa. Kannaks ära ka lisakorruse puitkarkassil. Inimesi ei pea välja tõstma, tõstad uue maja neile ümber. Nädalaga tõstaks maja kokku (kraana ja 4 meest). Eeltoodetud elemendid, milles on 3 akent sees. 5 akent üksteise otsa ja paraadna tehtud. Kas see annaks arhitektuurset lisaväärtust?

KredEx-il on lammutustoetus ka, mis ei ole tühjast kohast tekkinud. Tihti lammutatakse maju, mis ehitati 90ndatel või jäid poolikuks.

KredEx-i poolt võtaksin vestluse kokku nii. Võib-olla oleks kõikide meetmete puhul hea praktika see, nagu üürimajade puhul oli: kaasata sinna keegi (ruumispetsialist). Kõige parem on, kui määruuses on (kaasamine) kirjas või määruuse kirjutamise juures on keegi, kes ruumilise planeerimisega arvestab. See võiks olla hea praktika.

Liginullenergia mõttes: kui on diskussioonikoht, kindlasti osaleme. Olen nõus sellega, et laiapõhjalist arutelu ei ole seni tehtud – mis on nullenergia suund?

Meil olid liginulli projektis arhitektid. Kaalusime ülikooli (TTÜ) liginulli projektis osalemist, kuid tulles ise ülikoolist, teadsin juba ette, milline nende nägemus võiks olla. Tahtsime saada arhitekke ja arendajad. Uued liginull-projektid puudutavad ainult arendajaid ja vaid mõningaid KOV-e Eestis.

Merko ja YIT Ehitus „laua taga“ ei protestinud, et määrus hakkab arhitektuurile piiranguid esitama. Nende poolt saime hinnad. Nende poolt on kõik tehtav. Ehitusettevõtja jaoks on peamine ehitusprotsessi juhtimise ja maksumuse küsimus. (näiteks õhupidavuse küsimuses akende teipimise küsimus, kuidas tõhususe saavutamiseks tuleb teostada järelevalvet, ehitushinda see ei mõjuta). See on rohkem ehitusjuhtimise küsimus kui -maksumuse küsimus. Ehituses on (väljakujunenud harjumuste) inertts väga tugev, aastakümneid tehakse samamoodi.

Liginulli diskussiooni osas: puudub arhitekti nägemus, selgus, mida uue määruuse tõttu arhitekt teha ei saa. Liginull takistab, aga mida, kus on piir?

KV: Kas vastasseis määruusele on teadmatusel – inimesi pole piisavalt kaasatud? Mis ülejäämisel aastal toimuma hakkab?

AA: Kesk-Euroopas on ka low-tec-i juurde tagasi pöördumine levinud tendents olemas. Kas KredEx võiks low-tec-i ka toetada?

JT: On väga selge, miks on (need) nõuded avalike hoonete puhul vajalikud, ka kortermajade puhul, kuid eramajade puhul piirab määrus üksikinvesteeriid liiga palju. Kas poleks võimalik öelda, et eramuid ei puudutata?

KK: Kortermajade ehitajad ütlesid, et asukoht mängib nende puhul rohkem rolli, kui nõuetest tulenev hinnatõus. Ehitusmaksumuse hinna tõus oli siit 50€/m² kohta (lisasoojustus, päikesepaneelid, veidi paremad aknad). Tallinna mõttes marginaalne mõju, mis pole arendaja jaoks määrav, siseviimistluspaketi, turunduskulude mõju on suurem. Kuipalju üksikisiku tegevusse sisse minna, on suurema pildi küsimus.

JAL: Arvestades et kesklinnas ei ole energianõuded nii suured, (KK: tootmise mõttes on neid keeruline kehtestada) võiks anda punkte juurde tingimusel, et linnakese on kompaktne, on ühistranspordi, jalakäimise võimalus, energiasääst tuleneb ka neist aspektidest, et ei valitseks ainuüksi ehituskehast lähtumine. See võimaldaks kompaktsemaid linnu eelistada. Pole ühtegi planeeringulist vahendit, et kesklinna ehitamist soodustada.

KK: See on aspekti, mis on praegu täiesti puudu. KredEx on nõus selles diskussioonis osalema, kuid meil ei ole selles otsustus- ja kaalutlemisõigust süsteemi sees.

T.L: Olen jõudnud järelduseni, et energiatõhusus on Euroopa poolt peale pressitud kraam, mis tuleneb Kyōto protokollist ja igasugustest direktiividest, mida oleme tublisti järginud. See on statistikast lähtuv pseudoteaduslik inseneride maailm. Passiivmaja sisaldab inimlikke aspekte: näiteks ol. ol. kuusehekki, kuid meie süsteemis ei saa puid valemisse panna – loodust ei ole olemas, on vaid insenerarvutused, mis baseeruvad kilekotil, mille abil luuakse utopiamaailm. TTÜ on Eesti riigi energiatõhususe aju. See, mida pakuks passiivmaja ideoloogia, on palju inimlikum kui see, millest sina räägid.

KK: Probleem on selles, et teist vaatenurka (tasakaaluks inseneri omale) ei ole olnud. Kuid süsteem samm-sammult areneb. MKM-ilt tuleb küsida, kas teist vaatenurka on võimalik lisada.

TL: Liginull on viimane piir, kust ei ole kuhugi edasi minna. Liginullist saab edasi areneda, kui areneb tehnoloogia (üliefektiivsed lahendused), teine tee on arvestada rohkem loodusega. Praegu on olukord, kus soovid ehitada maja, kuid pead katusele ehitama elektrijaama. Ka Euroopas ollakse veendunud, et energia määrad on lootusetud. 2 kõige hullemat energiakulu on ehitised ja transport, on lootusetu viia neid sellisesse konditsiooni, kus nad on energiatõhusad, kuna ehitusmaht on väga suur.

KK: KredEx jõuab soojustada aastas maksimaalselt 1% kortermaju. Praeguse graafiku kohaselt peaks maju soojustama 100 aastat. Maht, mida on vaja teha, on tegelikult hindamata. Euroopa keskmine rekiprotsent on 1-2% aastas. Teine variant on teha mitte midagi. Tegevuse pluss on see, et turule on tekkinud know-how ja kogemus. Korterelamu meetet võiks tuunida nii, et osa on suunatud kasvavale keskkonnale, osa on suunatud välja. Keset meetet suunda muuta ei õnnestu.

AA: Majade sissepakkimine ei ole lahendus, lahendus on kuskil mujal

KK: Majad on 1 osa puslest. Tullis meetme juurde tagasi, tõenäoliselt peaks seda kohandama selliselt, et kasvavad ja kahanevad piirkonnad on eristatud, meetmed on erinevalt suunatud. Läbi saanud rahastusega tehti ära 400 maja. Keegi ei tea, kas järgmine etapp tuleb või ei tule.

T.O: Mingil määral midagi tuleb.

K.K: Siin on jälle uued mõtted, on hea, et on etapikaupa. Keset meetet suunda muuta ei õnnestu.

KV: On mõttepauz, kus järele mõelda, kas senised tegevused on olnud eesmärgipärased. 10-20 aasta pärast on situatsioon hoopis teine. Võib-olla on mõistlik raha hoopis teisel eesmärgil kasutada.

KK: Mingil tasemel oleme küsitlusi teinud, inimesed on üldiselt rahul (võimalus toatemperatuuri reguleerida). Ülejäänus 99%-st väga paljud põhimõtteliselt ei taha meetet kasutada. Ühiskondlike hoonete energiatõhusaks muutmine oli RKAS-i koodimeede.

KV: See on tagantjäreli, kuid peame oskama prognoosida ka seda, mis 10-20 aasta pärast on eesmärgipärane.

(K.K. lahkub, vabas vormis arutelu jätkub)

T. L: Elamu teema on riigi teema. Palju üldse riik peaks elamusse panustama?

JAL: Tallinna visioonikonverentsil jõuti järelduseni, et tuleb muuta ühistuseadust, et hoone ümberehitus ei sõltuks igaks omanikust, lisaks fondi ja know-how baasil riigi osaluse kaasamine. Riigil peaks olema laiem visioon, mida saavutada 10-20 aasta pärast. Elu liigub nulli suunas.

3-4 koosoleku põhjal sõnastada põhilised ühised probleemid. KOV-ide küsimuses on tähtis, kas riigi tasandil on vaja või ei ole vaja otsuste koordineerimist või on see KOV-i rida või koostöö küsimus. Koht ei ole tähtis, tähtsad on volitused, mida organ saab.

Sõnastades kitsaskohad saab välja pakkuda lahenduse. Väga palju teemadest korduvad.

J.T: On vaja 2 eraldi määrase tingimust: kasvavate ja kahanevate piirkondade jaoks. On vaja tugevdada KOV-i pädevust. Kui on süsteem, et riik seab ametnikule pädevusnõude miinimumnõuded ja rahvaarvu miinimumnõuded, saaks kasutada süsteemi, kus riik ütleks, et kui need nõuded on täidetud, koondpiirkonna elanike arv on kokku 15000, siis riik tasub pool spetsialisti palgast. Kaoks riigipoolne top-down lähenemine ja KOV-ide suunamine, mis mõjub järelevalvena. Valgas on kõige rohkem kohal muinsuskaitseamet, mida kohalikud näevad barjäärina. Tekib suhtumise vahe, kas nõustav (nn järelevalvet tegev) ametnik on kohalik või riigi institutsiooni esindaja. Kui me ei kehtesta ametnike miinimumnõuded, siis olukorrast, kus KOV-i elu eest vastutab KOV, aga me ei usu, et KOV on pädev, ei tulla kunagi välja. KOV-i arhitekt vajab tuge.

KV: Riigi tasandil institutsiooni ei ole keegi mõelnud suunava ja kamandava, vaid nõuandva institutsioonina, mis oma kompetentsiga suunab protsesse (arhitektuuri, maastikuarhitektuur, planeerimise alane pädevus). Kui poliitiline võim teeb otsused üle arhitekti pea, ei ole kvalifikatsioonist tolku. Vaid seadusesse määramisse lisatingimuste kirjutamine ei pruugi reaalses elus probleeme lahendada.

Protokollis

Kaidi Õis
Ruumiloome ekspertrühma assistent
kaidi.ois@riigikantselei.ee

5.4. Intervjuu Keskkonnaameti, KIKi, Maaeluministeriumi ja PRIA LEADER programmi esindajatega

Ruumiotsuste töörühma koosolek
19.03.2018 • 13.00-16.00
Rahukohtu 2 • Riigikantselei

Osalesid: Erik Krosenkranus, Keskkonnaameti peadirektori asetäitja; Leelo Kukk, Keskkonnaameti peadirektori asetäitja; Taimo Aasma, Keskkonnaministeriumi looduskaitse osakonna juhataja; Anneli Kimmel, Maaeluministeriumi Kohaliku algatuse ja elukeskkonna büroo bürojuhataja; Marten Kaevats, Riigikantselei strateegiabüroo nõunik; Merle Saaliste, Maaeluministeriumi maaelu arengu osakonna juhataja; Triin Talk, Muinsuskaitseameti restaureerimis- ja arengu osakonna ehitismälestiste peainspektor; Veiko Kaufmann, KIKi juht; Madis Kareda, KIKi arendusüksuse juht; Andres Levald, Rahandusministeriumi planeeringute osakonna nõunik; Kalle Vellevoog, töörühma juht; Indrek Rünkla, Kultuuriministeriumi arhitektuuri- ja disaininõunik; Jaak-Adam Looever, ekspertrühma juht; Kaidi Õis, ekspertrühma assistent.

Protokolli helifail: 20180319_ruumiotsuste_tooryhm

Päevakord

Töörühma koosoleku eesmärk oli välja selgitada, kuidas ruumiloome toimub, on teadvustatud ja mõttestatud keskkonnavaldkonnas, sh eelarvelisi, abiprogrammide ja eri fondide vahendeid vahendavates institutsioonides, kelle tegevuse üks sihtidest on Eesti kui elukeskkonna areng.

Koosolekule kutsuti Keskkonnaameti, Keskkonnainvesteeringute Keskuse, RMK, Maaeluministeriumi maaelu arengu osakonna ja PRIA Leader-programmi esindajad. RMK võimalust koosolekust osa võtta ei leidnud.

Protokoll

Kalle Vellevoog (KV) andis sissejuhatava ülevaate Euroopa maastikukonventsioonist. Konventsiooni kohaselt on KOVidel kõige suuremad võimalused oma territooriumil maastike käsitleda ja mõjutada. Kas ja kuidas see tegelikkuses toimib?

Euroopa maastikukonventsiooni kohaselt on maastik Eesti seadusandluses piisavalt laialdaselt käsitletud ning reguleeritud, maastiku väärtused ja nendega seotud tegevused on Eestis piisavalt teadvustatud. Konventsiooniga liitumisel täheldati, et täiendava seadusandluse väljatöötamine ei ole vajalik. Kas sellised seisukohad vastavad tegelikule elule?

Euroopa maastikukonventsiooni osalisriigid on kohustatud maastikupoliitikat looma ja rakendama. Kuivõrd Eestis terviklik nägemus maastikupoliitikal eksisteerib, kes seda ellu viivad?

Maastike uurimiseks ja identifitseerimiseks pole ühest meetodit, kuid selleks on olemas strateegiad, arengukavad, meetodikad, juhendid ja kogemusbaas. Tegevused, mida riik läbi eri institutsioonide

ruumi kujundades teeb, on kõige otstarbekohasemad, kui kaasatud on piisavalt ruumiharidusega spetsialiste. Kuivõrd on täna ruumispetsialistid keskkonnaalaste otsuste tegemisse kaasatud? Kas tänased otsused juhivad piisavalt laiaulatuslikust vaatest?

Kuidas mõjutavad maastikke rahastusprogrammid?

Maastik kui tervikruum

Taimo Aasma (TA): Kaitsealad (ca 20% Eesti maismaast) on Keskkonnaministeeriumi esmane huviobjekt. Leelo Kukk saab anda ülevaate maastike käsitlemise praktilisest poolest. Laiem pilt tekib läbi Eriku (Krosenkranuse) tegevusala.

Leelo Kukk (LK): Eestis on 157 maastikukaitseala, kus on eesmärgiks maastikukaitse. Suurim tähelepanu on rahvusparkidel. Kõikjale ei ole ruumiteadlast kaasatud. On kohti, mis on saanud ekspertteadmise juurde (nt Otepää looduspark).

Meie asutuse tase on kaitsekorralduskava väljatöötamine kui praktiliste tegevuste plaan. Suur osa tegevusest on meie või RMK kanda KIKi rahastusest sõltuvalt. Tegevus on projektipõhine. Raha taotlemine praktilisteks projektideks on meie initsiatiiv. On projekte, kuhu on kaasatud ruumi planeerijaid – näiteks asustusstruktuuri kaardistamisel.

Ruumilistest otsustest: kaitse-eeskirjas on kirjas, kas on lubatud lageraie vmt. Metsaraie oleme ainult vaadete mõttes teinud ruumilist planeerimist, see põhimõte tuleneb metsaökoloogiast.

KV: RMK toimetab metsamaadel üle Eesti. Kus eksisteerib laiem vaade kogu Eesti metsakeskkonnale, kus maastikupoliitikat tegelikult ellu viiakse?

LK: Metsaraie väljaspool kaitsealaid on paika pandud nt metsanduse arengukavas.

KV: Kas sinna on ruumispetsialiste kaasatud?

TA: See on koostatud ca 10 aastat tagasi. Nüüd tulevad uue metsanduse arengukava tööühmad kokku. (Kokku 4 tööühma, laialdane kaasatus, ka KUM on esindatud.) Majandusmetsas olevat metsamaad üldiselt ei kalkuleerita ruumiliselt väga palju läbi. Välja arvatud sellised kohad, mille puhul on teada, et need on erihuvi all: näiteks asulate äärealadel peetakse KOvidega läbirääkimisi.

LK: Valla üldplaneeringud mõjutavad majandusmetsa raideid. Päris mitmes vallas on totaalne lageraiekeeld. Kütioru puhul keetsid pikalt vaidlused, miks ei ole raie lubatud, nüüd on vastupidised vaidlused.

KV: Meil puudub ülevaade, kas Eestis raiutakse metsa liiga palju või liiga vähe. Kas kusagil esineb laiem pilt, nn maastikupoliitika metsaraie osas? Kust on tulnud valdade raiekeeld?

Erik Krosenkranus (EK): Omavalitsuselt.

Andres Levald (AL): Kui 10 a eest oli valla üldplaneeringuga võimalik kitsendusi seada või raiet piirkondlikult piirata, siis praeguse metsaseadusega seda enam võimalik teha ei ole.

TA: Võimalik on läbi planeeringu määrata piirkonnad rohealaks, teha kohalikul tasandil kaitseala, siis algab metsaseaduse eriregulatsioon.

Jaak-Adam Looveer (JAL): Kas siit võib järeldada, et metsa kui väga olulist maaelukeskonna osa enam üp-dega kujundada ei saa?

TA: Saab läbi rohevõrgustike määramise.

JAL: Kui jätta metsade planeerimine välja valdade planeeringutest, siis see jääb ainult seaduse tasandile – KOVe enam nendesse protsessidesse ei kaasata.

EK: Suur pilt on see, et metsamaa ei lähe massiivselt põllumaaks või elamumaaks. 10 aastaga kasvab mets tagasi. 4 aastaga peab metsamaa olema uuenenud.

JAL: Rekreatsiooni mõttes ehk sotsiaalses mõttes ei kasva. Näiteks Kihnus täidab metsamaa väga olulisi sotsiaalseid ja rekreatsioonilisi rolle.

EK: Üldiselt mets ei kao Eestist ära.

LK: Seesama rohevõrgustik, mida valdade üp-dest ootame, saab reguleerida lageraiet.

AL: Rohevõrgustik on ette antud ÜRP ja maakonnaplaneeringutega, KOVid saavad seda valla üldplaneeringutes täpsustada. Selle protsessi käigus ei ole võimalik määrata teatud piirkondi püsimeetsadeks. See ei ole seni toimunud.

LK: Koostamisel on metoodika vallale rohevõrgustiku määramiseks.

KV: Kas sellesse protsessi on maastikuarhitekti haridusega inimesed kaasatud? Kas „malelaud“ on esteetiliselt parim viis metsa majandamiseks?

EK: Aastaid tagasi tegi RMK põhikontseptsiooni maastikupildi mõttes. Mõte lähtealused pärinevad liri- ja Šotimaalt. Valdavalt jäi see sel hetkel teisejärguliseks, sest Eesti maastikupilt on lame, ei joonistu nn maastikupildina välja. Lisaks tuleb arvestada, et on eraomanikud, kes toimetavad üksteisest sõltumatult. Kui riik hakkaks neid protsesse täpselt planeerima – eraomanikele piirangute seadmine on võimalik, kuid eeldaks oluliselt kopsakamat riigi rahakotti.

KV: Maastikukonventsiooni analüüsis on juttu puisniitudest, kinnikasvanud rannaaladest (poollooduslikud kooslused, mida on püütud taastada), nende osas on laiem nägemus olemas. Sarnane nägemus võiks eksisteerida ka metsamaastike puhul. Puhkealad, läbivad rohekoridorid, millisel tasandil nende kohta ruumiline teadmine/nägemus olemas on, kes selle eest vastutab?

LK: Poollooduslikud niidud asuvad kõik kaitsealadel.

KV: Kas Euroopa maastikukonventsiooniga liitumine ei eelda, et peaksime keskenduma Eesti territooriumile tervikuna?

LK: Üleriigilist pilti peaksid vaatama planeeringud.

JAL: Rohevõrgustikud, mis on määratud looduskeskkonnast lähtuvalt, on maakonnaplaneeringutes.

AL: Tegelikuses need tingimused, mis on maakonnaplaneeringutes, raiet ei reguleeri.

TA: Ei kujuta ette, kuidas seda täpselt teha. Kõigi raiede läbiplaneerimine on pikk ja korduv protsess, seal on palju tehnilisi metsamajanduslikke aspekte, mida tuleb osata ette näha. See on rohkemat kui

teadmine ilusast vaatest: kui metsaga midagi ei tee, siis 10 a pärast on risuhunnik järel; samuti siis, kui hooldamata metsa tabab torm – ka sellised aspektid tuleb läbi kaaluda. Viimsis on tõstatatud ettepanek mitte metsa raiuda. See on mitmepoolse koostöö küsimus.

EK: Püsimetsandust peetakse heaks variandiks. Soome on aastaid samal teemal piike murdnud. Lubjarikaste muldadega aladel ja kuusikutes, kus levib juurepess, püsimetsandus ei toimi, kuna on tõenäoline, et pess levib, kui puitu traktoriga välja vedada. Siis peaks kasutama arhailisi meetodeid.

JAL: Kuidas oleks võimalik saavutada metsadele avalikud juurdepääsud, rekreatsiooniväärtuse säilimine, isegi kui tehakse raiet? See on oluline. Kellega ja kus saab selles kokku leppida?

LK: Metsanduse arengukavas peaks praegu need põhimõtted kokku leppima. Siis peaks midagi seadusandlusesse tulema. Kaitsealadel on teatud kohtades lagaraied lubatud vähesel määral, seatud on protsentuaalsed piirangud.

AL: Planeerimisseaduse väljatöötamiskavatsuses vajavad mitmed asjad täpsustamist. Radikaalseid muudatusi seal ette näha pole. Eelmisel aastal sai läbi räägitud KEMi metsaosakonnaga. Võib-olla saab selle kaudu reguleerida, praegu oleks võimalik tuua sisse regulatsioon elamute kaitseks.

KV: Laiendaks küsimust muinsuskaitsele. Paljud muinsuskaitseobjektid on vaadeldavad maastikus koos ümbrusega. Piiranguvöönd ei haara piisavalt suur ala. Kui RMK ala, kus toimetatakse lagaraied, jääb lähedusse, mõjutab see objekti vaadeldavaust. Kas selle osas koostöö eksisteerib?

Triin Talk (TT): Muinsuskaitse seisukoht on, et mida lagedam on linnamägi, seda parem. Muinsuskaitseameti ja KEMi vahel esineb koostöö ja kooskõlastamine. Ajalooliste parkide ja kalmistute läheduses tahaks raiet vältida.

JAL: Suusamäed on ka teema (hiemäed, nt Paluküla). Kuidas ja kas need teemad on lahenduse leidnud? Kas hiemägede kaardikiht on olemas? Kaugel see protsess on?

TT: See on lõputu protsess. Keeruline on, sest nad on pühad ja on säilinud seetõttu, et on salajased. Seda infot ei saa päris avalikuks teha.

LK: Pühade kohtade kohta on antud välja päris täpsete kirjeldustega raamat. Palukülas suusatamist lubatakse, aga väga suuri süsteem (trossi) ei lubata.

TT: On otsustatud, et eraldi mälestisliiki pühapaikadest ei saa.

JAL: Varasemas PlanSis oli sees, et on võimalik teha kaitsealade piiriettepanekuid.

LK: Looduskaitseseaduse alusel on võimalik selliseid ettepanekuid teha. See toimib ja on nii aktiivne, et oleme isegi mures selle pärast.

KV: Kuivõrd on puhkealade kujundusse (Nõva rand) maastikuarhitekthe kaasatud? See, mis sinna on tehtud, sageli ei väärtusta maastikku, vaid vähendab selle väärtust. See on näide selgetest ruumilistest otsused, kus maastikuarhitekti ilmselt ei ole juures olnud.

TA: Need objektid on kujundatud RMK kaudu kui RMK puhkemaastiku objektid. Kuidas protsess sisemiselt toimub – keegi teine ei oska öelda. Dilemma kaitsealadel on, et kui kaugele võidujooksuga kaasa minna. Seal käib tohutult rahvast. Kas sinna peaks panema objekte juurde või tuleks suunata

rahvamass hoopis mujale? Sageli on maastik lahendatud vandaalikindlate tüüpprojektidega, mis lähtuvad praktilisest poolest: näiteks lõkke- või grillikohtades on sädemepüüdmine üks oluline aspekt.

KV: Kas RMK ja EKA sisearhitektuuri osakonna koostöös valminud üksikobjektid on tulevase koostöö hea näide või üksikud ilmingud, millel ei pruugi olla jätku?

TA: Oluline aspekt on, kust alates hakkavad maastikuväärtused külastuse all kahjustuma. Kuidas konkreetsete objektid ja lahendused RMK siseselt tekivad, on eraldi küsimus. Lahendused võiks olla leitavad, RMK pigem võtab uusi lahendusi vastu. Paar viimast puhkekohta on juba teistsuguse disainiga tehtud (Tsitre ranna objektid).

KV: Kas see võiks olla teadlik poliitika – ülikoolide, arhitektide, maastikuarhitektide kaasamine?

Veiko Kauffmann (VK): KIK on hakklihamasin – kõik algab poliitika loomisest. Oluline on rahastuse funktsionaalne pool. Eri lahendustele me kätt ette ei pane.

KV: Kus peaks olema (ruumialaselt) professionaalne filter?

VK: Tegemist on sõltumatute kohaliku tasandi otsustega. Kusil on money talk vastas.

JAL: Kriteeriumiteks on pinnaefektiivsus ja kuluefektiivsus, teie puhul keskkonnakaitse efekt ja külastuskoormuse kontrollimine, teatud tundlike väärtuste puhul selle vähendamine. Kuid kui keskkonna ja arhitektuuri kvaliteeti hindamiskriteeriumitesse sisse ei kirjuta, siis need jäävad kaalumata. Nende kaalumine peaks olema riiklik otsus.

AL: Kas võib olla probleemiks, et kui toetuse taotleja ei saa olla 100% kindel, et taotlus toetuse leiab, püüab ta teha lahenduse võimalikult odavalt?

VK: Täna suudame rahastada ca 40% taotlustest, kuluefektiivsus võib olla oluline aspekt.

JAL: Laiema pildi vaatamine ja investeeringute juhtimine on oluline teema. Probleemid on näiteks Laulasmaa piirkonnas, Klooga ranna puhkeala on välja ehitamata. Kuhu investeerid, sinna tuleb inimesi juurde.

LK: Me toetame kaitsealade infrastruktuuri arendamist, aga sellega kaasneb lumepalliefekt, kaudselt loob see suuremat külastuskoormust, selle asemel et tundlikud piirkonnad säiliks puutumatuena.

EK: Ajalooliselt on RMKI olnud külastuskoormuse hajutamise vaade olnud esindatud.

LK: Eurorahad ja KIKi rahad on suunatud ainult kaitsealadele.

KV: Parklaesine ala Tartu raudteejaama läheduses on KIKi investeeringuste abil lahendatud. See on hea näide sellest, kui oluline on KOVide võimekus. Ku paljude teiste raudteejaamade puhul maastikuarhitekthe kaasati?

VK: Projekte oli erinevaid. On kohti, kuhu ei saanudki midagi planeerida peale „pargi ja sõida“ lahenduse. Keila ja Kehra on positiivsed näited. Domineerisid standardlahendused. Rahastusotsustesse (maastiku)arhitekthe ei kaasatud.

KV: Kalapääsud kui suur rahastusvaldkond. Tammide säilitamine vs läbipääsude tagamine. Need on olulised maastikku kujundavad elemendid (Põltsamaa näide). Sageli on tegemist jõe kõige ilusamate kohtadega. Kas nende puhul on maastikuarhitekte kaasatud (Sindi näide)?

TA: Jään vastuse võlgu.

LK: Seal on väga spetsiifilised liikidest tulenevad nõuded, millest ehitis lähtuma peab.

VK: Tehtud on ka väga kenasid kalapaisusid.

KV: Tahame, et ruumispetsialisti kaasamine muutuks reeglisk. Tahame, et ruumiotsused oleksid tehtud võimalikult heal moel.

JAL: Ka asised asjad on väärtuslikud, kui need on kvaliteetselt loodud.

Keskkonnamenetlused

Erik Krosenkranus (EK) annab ülevaate, millest Keskkonnaamet oma otsuses lähtub.

Keskkonnakasutuse valdkonnas anname aastas välja 600-700 luba, kokku kehtib ca 6000 luba. Suurte objektide puhul viiakse läbi keskkonnahindamine, mis võtab arvesse elukeskkonda laiemalt.

JAL: Keskkonnamõjude hindamine on väga keskkonnakeskne, sinna kultuurilisi ja sotsiaalseid aspekte saab kaasata, aga nende osakaal on väga väike. Kaalutakse, et maa- ja loodusressursside kasutus oleks säästlik, elukeskkond oleks ohutu, häiringud oleksid võimalikult väikesed.

Maapõue kasutus planeeritakse (loa andmise, mitte ruumilise planeerimise mõttes) varade olemasolust ja hüdrokeoloogiast lähtuvalt.

Maastiku korrastamise küsimus pärast kaevandamist. Sageli langetatakse kergekäeline otsus korrastada maastik veekoguks. Lahendusi on tegelikult palju rohkem, on oluline, et KOV enda jaoks selle otsuse läbi mõtestaks.

AL: Männiku karjääri näide. Selle loomise ajal oli täiesti välistatud, et ala järelkasutus oleks kunagi võimalik – nüüd on jõutud vähemalt osaliselt puhkeala perspektiivini.

EK: Korrastamise lähteülesande faasis ja projekti koostamisel saaks maastikuarhitekt juures olla. Faase, kus KOV saab osaleda, on väga palju. Kaevandamine on väga pikk protsess, vahepeal on palju ümber mõeldud.

Keskkonnakompleksloa ettevõtetest: on ca 260 ettevõtet, mis mõjutavad oluliselt eluruumi. Heaolu inimesele on arvesse võetud, kuid kui pädevust oleks rohkem, saaks seda veelgi rohkem arvesse võtta. Palju on kinni pädevuses ja tahtes, kui laia pilguga vaadata. Programmi kujundamine on avalik protsess.

AL: Probleemiks on, et mõju hindajad tegutsevad ärielistel alustel. Mõjude hindamine jääb sageli suhteliselt formaalseteks.

EK: Ei saa unustada konteksti: õhukese riigi suund suure lubade mahu, suure insenertehnilise ja seadusandliku töö mahu juures väga palju rohkemat ei võimalda. Kui, siis millegi muu arvelt.

LK: Aastas toimub ca 100 ala menetlust. Uued alad tekivad merealadel ja metsaga seoses, suured vaidlused leiavad aset seoses mere tuuleparkidega. Madalas meres on rohkem elustikku ja tegevusi, kuid samas ka tuuleparkidele soodsamad tingimused.

KV: Lahemaa rahvuspargis on arhitektuurinõukogu. Kuidas on lood teistes rahvusparkides?

LK: Lahemaal on ehitustegevus tunduvalt intensiivsem. Karulas, Soomaal on see väga tagasihoidlik. Rannikuäärsed alad on väga populaarsed.

KV: Mingisugune arhitektuurne filter võiks ju olla?

LK: Meie käest küsitakse kooskõlastust, KOV teeb otsuse, eeskirjades on sageli nõuded ette antud. Kui läheb vaidluseks, tellitakse ekspertiis.

KV: Sageli on nõuded väga formaalsed.

LK: Meil on paljud teemad/valdkonnad osakonnapõhised, mis katavad kogu Eesti. Otsustuspädevus on jäetud regioonidesse.

AL: Kui otsuseid tehakse väga kaugelt, muutuvad need formaalseks.

LK: Riik läheb paratamatult õhemaks. Avalikustamisele on kutsutud kõik huvitatud osapooled. Olemas on arvamuste kaalutlemise õigus. Valitsus, kes langetab otsuse, näeb tervet paketti.

TA: Ministeeriumitest tuleb selle kohta palju tagasisidet. RAM kontrollib vägagi meie tegevust. Kui peaks esinema vastuolu, peab kõik eraldi seletuskirjas välja tooma. On kohti, kus minnakse KOVist üle, kuid tulenevalt looduskaitseadusest peavad sellised otsused olema põhjendatud.

LK: Ruumiloome mõttes on väga oluline pidev vaidluste allikas ehituskeeluvööndi vähendamine. Kogu aeg taotletakse erisusi. Üle poolte kooskõlastatakse. Samas on ranna ääres liikumine oluline vabadus, mida säilitada. **Ei ole hea praktika, et KOVIDEL ON ANTUD ÕIGUS PANNA RAND KINNI.**

AL: Seda peab väga hästi põhjendama ning seda ei ole väga palju rakendatud. Nt väikeste järvede puhul, mis jäävad krundi sisse.

KV: Varesevalt on palju olnud juttu üle-eestilisest ruumiatlasest Maa-ameti kaardi baasil.

LK: Keskkonnaagentuur loob paralleelselt kaardikihte looduskaitse vaates.

AL: Oluline on, et info oleks ühest kohast kättesaadav.

EK: Üldplaneeringu tegemisel peaks olema kogukonnal eesmärkide selgus. Karjäärade korrastamine peaks toimuma mitmekesisemalt, NIMBY tegevustele ruumi kavandamine peaks algama varakult (nt loomsete kõrvalsaaduste matmiskohtade määramine); oluline on kliimamuutustega arvestamine (rannikualad). Ökosüsteemsete teenuste hindamise meetoodika võimalusi peaks kasutama laialdasemalt.

JAL: Kõlama on jäänud arvamuse: ruumi tervikliku vaate aspekt on midagi, mis tänasesse pilti hästi ei mahu. Palve täpsustada.

EK: Kui Keskkonnaametilt oodatakse keskkonnalubade protsessis täiendavasse ressursi panustamist (nt iga regiooni maastikuarhitekt juurde), ei ole see reaalne. Protsessi kaasamise osas on see reaalne.

JAL: Suuresti on see kindlasti KOVide taga.

KV: KOVide võimekus selles vallas on väga erinev.

EK: Me näeme nende võimekuse kasvu. Me ise panustame, et keskkonnaküsimustes oleks juues inimene, kes saab keskenduda keskkonnateemadele. Kavandame koolitusprogrammi koostöömudeli tekkeks, keskkonnastrateegia elluviimiseks.

JAL: Kas keskkonnaspetsialistidele on KOVides kindlad kriteeriumid?

EK: Eeldan, et küsitakse keskkonnaharidust.

VK: On ka näiteid, kus endine volikogu esimees pandi keskkonnaspetsialistiks sõltumata haridusest (automehaanik). Sageli on tegemist olmpoliitikaga.

AL: Keskkonnaspetsialistide ettevalmistus on massiivne.

LK: Tihti käib vaidlus, et kas tegemist on hea eksperdigaga. Kuidas me saame kaasata parima arhitekti?

KV: Kvalifikatsioonisüsteemist peaks piisama. Teil on pigem maastikuarhitekti tarve, ka neil on oma kutsesüsteem.

EK: Ühel hetkel oli väärtuslike põllumaade teema üleval. Kuhu on see kaardikiht arenenud?

AK: Kaardikiht olemas, eelnõu on kohe minemas JUSTi.

AL: Kaardikiht oli kasutusel maakonnaplaneeringute tegemisel. On oluline, et väärtuslikud põllumajandusmaad ei saaks ära rikutud ning ei läheks teise kasutuse alla, mis on reeglina ehitamine.

AK: Põllumaade puhtust reguleeritakse keeldude ja käskudega. Kui põllumaa peale tekib mets, tehakse ettekirjutus, et mets tuleb eemaldada.

EK: Samas on ühiskondlik eeldus, et põllu ümber oleks mets (see kaitseb ka tuule eest).

Rahastusotsused: KIK

VK: KIKi toetused on elukeskkonna heaks. KIK on RAMI poolt loodud SA, mille ülesanne on vahendite vahendamine. KIKi visioon on Eesti ökoloogilise jalajälje vähendamine ning efektiivne rahakasutus Eesti riigi ja elukeskkonna arengu heaks. KIK on kokku rahastanud ligi 20 000 keskkonnaprojekti.

JAL: Kas on olemas kaardi kujul ülevaade, kuhu investeringud läinud on?

VK: Kõik rahastatud projektid on kodulehel olemas. Tahaksime visualiseerimise tegeleda. Visualiseerimine on plaanis, et vältida topelt rahastamist.

Sisuliselt on KIK menetluskeskus. Otsustuskohta KIKil väga ei ole, järgida tuleb ette antud määruseid. Toetuse saaja kirjutab taotluse. Tagasiside toetusmeetmete loojatele on paranenud. Suur osa toetuste saajad on KOVid, ministriumid, MTÜd, SAD. Protsentuaalselt kõige rohkem raha on läinud

veevarustusse ja kanalisatsiooni. Rahastatud on 193 mõisapargi projekti. Poollooduslike alade säilitamine ja taastamine on oluline kui liigikaitseline töö.

AL: Sääre tirbi näide. Seal on üks värav, mille puhul on üleval maastikku sobivuse küsimus, kuid sama sild sai aasta betoonehitise auhinna.

VK: Olulised teemad on ka maastikupilti risustavate hoonete lammutamine, loodusliku mitmekesisuse säilitamine, keskkonnahariduse infrastruktuuri arendamine.

Ka loodusradade juures olevad infokeskused on sageli rajatud KIKi rahastuse abil. Loodusrajad jne on rajatud Keskkonnaameti ja Keskkonnaministeeriumiga koostöös. Puhta joogivee tagamine (kaevandamisega rikutud joogivee piirkondades).

Määruse tingimused ütlevad, mis on abikõlbulik, tingivad arhitektuurivõistluse nõude sisse kirjutamine vms.

KV: Esteetiline külg võiks olla oluliselt rohkem tähelepanu all.

VK: Oluline eesmärk on olnud energiakokkuhoid. Tänavavalgustuse elektritarbimine on vähenenud LED-lampide tõttu 56%.

On programme, mille meetmeid on oluliselt vähendatud, must-be asjad tõstetud ettepoole, nice-to-have tagaplaanile. Looduskeskkonda tagasi suunatav raha on vähenenud.

TA: Parkide projektid tulevad täismänguna, seal on konkreetset projektid. Maastikuhoolduskava on olnud märksõnana laual, kuid on jäänud kõrvale, kuna on olnud üldisem teema, sisuliselt on vaadatud KOVi poole.

Järeldused:

Kõiki, kõikvõimalikke maastikuprojekte rahastavat finantsallikat ei ole. Palju on KOVi initsiatiivi küsimus.

Kogu Eesti maastiku üleüldiselt hõlmavat visiooni ei ole (millele Euroopa maastikukonventsioon juhtis tähelepanu) või vähemalt ei suutnud selle olemasolu täna tuvastada.

AL: 1971. aastal oli ajutine juhend ENSV maastike kujundamiseks ja kaitseks. Seda hakati 1980. lõpus ümber tegema. Samasugust dokumenti uuesti tekitada pole võimalik.

TA: Oluline on, kui tugev on KOV, kui hästi KOV argumenteerib.

Rahastusotsused: PRIA JA LEADER

KV: Vabamõisa vabaõhukeskuse näide: see asub Saue keskusest kaugel ja on Sauega ruumiliselt seostamata, rajatud Saue laiemat pilti vaatlemata. Samas Saue keskus vajab investeringuid.

Anneli Kimmel (AK): Vaevalt, et seda projekti vaid LEADERist toetati.

TA: Projekti initsiaator oli aktiivne kohalik inimene. Oma kapitaliga on algust tehtud.

AL: Ilmekas näide arengust, mis juhtub siis, kui 2 konkureerivat omavalitsust arenevad kõrvuti (Saue linn ja vald).

TA: Tervikvaate tekitamine oli ka regionaalhaldusreformi mõte.

KV: Kas taolistesse otsustesse on kaasatud ruumiharidusega spetsialiste? Kas see on kõige mõistlikum rahastuse kasutamise koht?

AK: Asjad algavad abikõlblikkusest. Abikõlblikkuse aspektist toob ruumiharidusega spetsialisti kaasamine koormust juurde. Tallinna lähiümbruse vallad – me ei näe neid hea meelega põllumajandusfondist raha saajate hulgas. Saue linn on abikõlblikkuse kriteeriumist väljas. Programm ise on üles ehitatud nii, et ennekõike tuua kohapeal tegutsevad sektorid kokku, soodustada võrgustumist, inimeste kaasamist, kohaliku tasandi valitsemise paranemist. Ekspertide kaasamine ei ole keelatud. KOVide hääl peab otsustusprotsessis jääma alla 50%, see on EL nõue.

JAL: Kes kuuluvad komisjoni?

AK: MTÜd, äriühingud, seltsingud. Kohustus on ise hindamise töörühm kokku panna. Ka huvigruppide esindatud ei tohi olla üle 50%. 1 tegevusgrupi peavad moodustama 3 omavalitsuse üksust, ettevõtjad peavad olema kaasatud, minimaalne asutajate arv on 9. On maakondi (Saare- ja Hiiumaa), kus koostöö on parem. Kõik projektid peavad olema lähtuvalt siseriiklikust õigusest ellu viidud. Keskmine toetuse summa on 20 0000 €, varasemal perioodil oli see 11 000 €.

KV: Kui suure osa teie toetustest saavad maastikud ja ehitised? Te toetate ka tegevusi.

AK: Taotlustes on kirikuid, mõisaid, mõisaparke, kuid pigem küsitakse muruniidukeid ja tehnilisi vahendeid. Head ülevaadet ei suuda hetkel anda, saaks anda järgmine kord. Keskkonnaga tegeletakse läbi maaturismi. Laudteed. Maaelu mitmekesistamise näide.

KV: Näiteid?

AK: Looduskaitseliste parkide korrastamine. Mändjala rannaala heakorra tagamine.

KV: Mida konkreetselt toetate kirikute ja mõisate puhul?

AK: Siseviimistlustöid. Uksi. Kirikukelli. Muuseumide. Need on suhteliselt pisikesed kogukonna enda soovid.

Mitmekesistamise meetmes on toetus 110 000 €. Sinna alla kuuluvad kõik muud tegevused, mis ei ole põllumajandus. Võrreldes eelmise perioodiga on tugev suunitlus ettevõtlusele. Maaelu edendamine käib otse läbi PRIA. LEADER peab ära katma muud elukeskkonna nn pehmed tegevused. Külakeskust ei saa püsti panna, kui rahvast ei ole. Kuidas täita tegevusega ol.ol. püsti pandud külakeskused, on küsimus.

Merle Saaliste (MS): Kiviaedade taastamine on eraldi meede.

TT: Kiviaedadele on suurem toetus kui kogu ülejäänud ehituspärandile kokku.

JAL: Kas teil on olemas ülevaatlikku kaarti, kuhu on toetused olnud sihitud?

AK: LEADERi puhul on regionaalarengu aspekti keeruline seletada. On 26 tegevusgruppi. LEADERi raha jagati nende 7a eelarveks. Raha kasutamiseks oli tingimus, et koostatakse piirkonna kohta kohaliku arengu strateegia. Toodi välja eesmärgid, mõõdikud, milleks raha võidakse kasutada. Kuna raha tuleb

põllumajandusfondist, tuleb juhinduda selle reeglitest (kohalik toit + muu elukeskkonna toetamine). Igal tegevusgrupil on õigus oma eesmärgid ise kujundada ja vastavalt rahastatavad projektid valida. Sisu PRIA! väga ei ole võimalik vaidlustada. Eelarved kujunesid keerulise valikuga. Elanike arv, tegevusgrupi suurus, pöördvõrdeliselt tulumaksu laekumisega arvestamine, saarelisuse koefitsient, rõngaslinnade puhul vähendatud koefitsient. Kõike suurema ääremaastumisega kohtadesse läks kõige rohkem raha.

KV: Kuidas näeb välja järgmine toetuste periood? Oleme kuulnud jutte EL-i rahastust jaotavate institutsioonide koondumisest ühe katuse alla.

AK: Kui tegevusgruppi ei ole, LEADER meedet rakendada ei saa. Siis jääb tegevus põllumajandusfondist rahastatavaks. Riigi tasandil on läbi kaalumata, millised tegevusgrupid on. Komisjoni tingimus on, et piirkonnas peab elama enam kui 10000 elanikku, kuid elanike arv tegelikkuses väheneb. Põllumajandus ja kalandus on alati veidi eraldi seisnud.

MS: Kaugema perspektiivi küsimus on PRIA ja EASi liitumine.

KV: Kas õhus on ka KIKi liitumise küsimus?

VK: Pelgame suure ühe tegemisega 300 inimesega organisatsiooni loomist, millest jõud üle ei käi. Valdkonna tundmine peaks jääma rakendusüksusesse, kohaliku tasandi teadmist on vaja. Juriidiliselt võib paber korras olla ka sisu teadmata, see on oht. Valdkonna spetsiifika tundmine on KIKi töö juures väga oluline, KIK on juba halduskulusid ja inimesi vähendanud. Eri sisuga meetmeid on palju süstlavahetusprojektist ESTCUBEini. Standardiseerimine on lihtsustatud lähenemine.

Protokollis:

Kaidi Õis

Ruumiloome ekspertrühma assistent

kaidi.ois@riigikantselei.ee

5.5. Intervjuu Keskkonnaministeeriumi ja Keskkonnaameti juristidega

Ruumiõiguse töörühma kohtumine

23.03.2018 • 13.00-14.30

Riigikantselei • Rahukohtu 2

Osalesid: Toomas Paaver, Daimar Liiv, Teet Kukk, Toomas Tammis, Indrek Rünkla, Katri-Liis Ennok, Jaak-Adam Looveer, Merike Alep, Jane Adler, Eda Pärtel, Elina Lehestik, Ülle Kunnus, Ülle Reidi, Kaidi Õis

Protokolli helifail: 20180323_ruumiõigus

Päevakord

1. Diskussioon Keskkonnaministeeriumi õigusosakonna juhataja Eda Pärteli ja juristi Elina Lehestikuga ning Keskkonnaameti juristi Jane Adleriga Säästva arengu seadusest (SäAS) ja Keskkonnaseadustiku üldosa seadusest (KeÜS).

Protokoll

Koosoleku eesmärk oli saada ülevaade, kuidas KeÜS keskkonnavaldkonna katusseadusena toimib ja rakendub, millised on selle positiivsed ning negatiivsed mõjud ning kas ja kuidas rakendub SäAS.

Toomas Paaver (TP) andis ülevaate ruumiõiguse töörühma probleemipüstitustest. Planeerimis- ja ehitusvaldkonda reguleerivad seadused, regulatsioonid ja menetlused on olemas, kuid need ei käsitle ruumiloomet terviklikult ja seostatult. Eesmärk on, et iga otsene või kaudne ruumiotsus muudaks elukeskkonna paremaks.

Töörühm uurib ruumiloomete valdkonna seost KeÜS-i ja SäAS-iga. Kas on võimalik neid seaduseid ruumiloomete valdkonnaga seostada või uue nn ruumiloomeseaduse koostamisel eeskujuks võtta? Kas üldseadus suudab keskkonna hoidmist tervikuna tagada? KeÜS sisaldab sõna käitaja. PlanS-is ja EhS-is ei ole sellist selget õiguste ja kohustuste määratlust, kuigi võiks olla, PlanS ja EhS keskenduvad menetlustele. Kas me suudaksime ruumiloomete maailma üldseaduse abil paremaks teha või võiksime võtta ette olemasolevad seadused ja neid parandada/täiendada?

Eda Pärtel (EP): Hetkel on lõppjärgus keskkonnaõiguse korrastamisprotsess, mis algas 2007. aastal. Töös on veeseaduse ja jäätmeseaduse eelnõu. JUST-i egiidi all moodustati töörühm ja kodifitseerimiskomisjon, mis kontrollib töörühma tööd. Töörühma esimene vili oligi 2011. a vastu võetud KeÜS, sellele järgnevalt on üle vaadatud ka kõik kodifikatsiooni eriosad. Nüüdne kodifikatsioon arvestab ka EL-i nõuetega.

On püüd keskkonnaõiguse norme süstematiseerida, tuua sulgude ette üldosa põhireeglid, mis on kõikidele keskkonnasektoritele iseloomulikud ja vajalikud. KeÜS nimetab ära keskkonnaalased põhimõtted. Oli arutelu, kas see on vajalik, kuna järgime neid põhimõtteid juba EL-i õigusest tulenevalt. Otsustati, et kokkuvõtte suundumustest ja reeglitest, mida järgime, peab olema. Nagu töörühma juht Hannes Veinla (HV) ütles: see on nn keskkonnaõiguse aabits, on sätteid, mis ei oma otsest regulatiivset sisu. Seaduse väga praktiline osa on võõral maatükil viibimise sätteid, sh kallasrada puudutavad sätteid. Need sätteid on AÕS-ist üle võetud ja täpsustatud.

Seaduse loomine toimus JUST-i egiidi all. Keskkonnaministeerium kodifitseerimist ei juhtinud. Hiljem, 2011. a tuli kodifitseerimine Keskkonnaministeeriumi vastutusele, sest siis algas eriosade tegemine.

Üldosas on võõral maatükil viibimise sätted, igaüheõigused ja -kohustused, käitaja kohustused. Ranna ja kalda sätted on kaetud vastutusnormidega ning on öeldud, kes nende üle järelevalvet teostab. Väga rakendusliku sisuga on loamenetluse peatükk. Selleks on alusanalüüs, mille viisid läbi samad inimesed HV juhtimisel. Toona oli kantsleriks Rita Annus, tunnustatud keskkonnaõiguslane.

Üldosa oleme hakanud rakendama hiljem. On paratamatu, et eriosade tegemisel on vaja olnud ka üldosa muuta, nt järelevalvesätete ja vastutusnormide lisamisel.

Meie esmane arvamus, olukorras, kus meie arusaam ruumiloome töörühma fookusest põhineb Taimo Aasma saadetud ruumiloome ekspertrühma vahearuande tööversioonil, on, et KeÜS jääb ruumiloome valdkonnale pisut kitsaks. Ruumiloome peab ühe aspektina kindlasti arvestama keskkonda, kuid aspekte on rohkem. KeÜS on ellu kutsutud ja ette valmistatud just keskkonna eesmärkide täitmiseks

SäAS pärineb aastast 1995. Seaduse vanus iseenesest ei vähenda selle väärtust, kuid sisult ja vormilt ei vasta see seadus enam tänastele õigusakti nõuetele. **Seda seadust muutma asudes tulebki välja uus seadus.** Meie oleme vanu seaduseid ka varasemalt muutnud. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni seaduse puhul, mis pärineb samuti 1995. aastast, palus JUST-i õiguspoliitika üldkoordineerijana teha täiesti uue seaduse. Pikalt oli SäAS §12-s rakenduslik säte ja selle all volitusnorm, mille alusel sai arengukavasid kehtestada, kuid need reeglid on riigis vahepeal uuenenud ja see § sai seadusest välja võetud.

Hetkel koosneb SäAS deklaratiivse sisuga sätetest, mille puhul puudub selgus, kes ja mida täpselt tegema peab. SäAS on olnud märgilise tähendusega säästva arengu tippkohtumistel ja sellele eelnevate aruannete koostamisel. Teised riigid on olnud seadusest väga huvitatud. Seadust arutati ka KeÜS-i töörühmas ja toona ei tunnustatud seadust kehtetuks §12 pärast, kuid nüüdseks on olemas teised õigusaktid, mis sama teema ära katavad. Kui ruumiloome hõlmab nii planeerimise, ehituse, arhitektuuri kui maastiku teemasid ja hakkame nende üldsätteid lisama SäAS-i, kuidas see suhestub uute ehituse ja planeerimise kodifikatsioonidega? Olemasolevate seaduste üldosad on samuti täiendatavad.

Lugesime välja, et parim lahendus ruumi planeerimiseks on planeerimismenetlus. Kas ruumiloome töörühm soovib seada strateegilisi eesmärke ja luua strateegia jaoks õiguslikku alust või lahendada praktikas ilmnenud probleeme: parandada planeerimismenetlust, erinevate planeeringute jõudu suurendada? Kas JUST on õiguspoliitika üldkoordineerijana oma hinnangu andnud: näiteks, et uut seadust ei ole vaja, piisab olemasolevate seaduste täiendamisest?

Jaak-Adam Looveer (J-AL): Me ei ole JUST-ile ettepanekute tutvustamiseni veel jõudnud. Vahearuanne on mustand, kus on erinevad alternatiivid laual: nii uue seaduse loomine kui olemasolevate täiendamine.

Kindlasti ei ole me seadnud eesmärgiks praktilisi eesmärke, mis on ehituse ja planeerimise valdkonnas otsesed ülesanded. Teemaks on olnud, et ruumiloome ei ole ainult ehitamine, vaid on ka maastik. Otsus kuhugi mitte ehitada on samasugune ruumiotsus, kui kuhugi midagi ehitada. Vaatame säästvat arengut, kliimaeesmärke, tänapäevaseid uusi temaatikaid planeerimises tervikuna: need hõlmavad nii tehis- kui looduskeskkonda. Säästva arengu eesmärkide saavutamine ainult looduskeskkonna kaudu ei ole võimalik, need on saavutatavad linnakeskkondades. Märgiline ja oluline oleks ehitatud ja looduskeskkond omavahel suhtlema panna. Tulemus, mida soovime saavutada, on, et erinevates valdkondades ja seadustes oleks ruumikaalutus võimalik ja ruumiaspekt olemas (investeeringuotsus, arengukava koostamine jne). Eesmärk on luua kaudsem alus edasiseks tööks.

TP: Te kasutate sõna keskkond nagu meiegi, kuid veidi erinevas tähenduses. Arhitektide jaoks on elukeskkonna loomine oluline märksõna, aga looduskeskkond on teises tähenduses – keskkond, mis on olemas ja mida tuleb kaitsta, kuid mõlemad on siiski keskkonnad.

J-AL: Ruumiloome on horisontaalne valdkond, sellel pole õiget omanikku, oma „silo“ ega eelarvet. Tundub, et horisontaalsuse tõttu peaks see ka õigusruumis olema kaetud horisontaalsemalt kui on planeerimisseadus, mis täna ainsana kvaliteetse elukeskkonna kavandamise põhimõtteid sätestab.

TP: PlanS-is on §8-s elukeskkonna parendamise põhimõtte kirjas. Palju tegelikku ruumiloomet, ehitamist ja muud, mis ei ole ehitamine, aga ruumi loob, ei toimu PlanS-i alusel. Väljapoole planeeringumenetlust see põhimõtte ei laiene.

J-AL: PlanS-i uus regulatsioon räägib planeeringust eelkõige kui dokumendist, mitte kvaliteetse elukeskkonna saavutamisest, mitte planeerimisest kui tegevusest, nagu oli PlanS-i varasemas versioonis. Kui SäAS muuta kehtetuks, kas säästva arengu teema läheks KeÜS-i üle?

EP: See ei ole 1. kord kui SäAS-i on proovitud täiendada, viimati eelmisel aastal tegi Maaeluministerium ettepaneku GMO aspektid SäAS-i sisse tuua.

Ma ei näe, et midagi juhtuks õiguslikus mõttes, kui SäAS praegu kehtetuks tunnistada. Teemad on muude õigusaktidega kaetud. Kuna meil ei ole selle muutmise praegu tööplaani pandud, pole ka räägitud selle kehtetuks tunnistamisest. Kui me selle seaduse lahti võtame, tähendaks see uue seaduse tegemist. Säästva arengu põhimõtte ehk majanduse, keskkonna, ja sotsiaalvaldkonna tasakaalustatud areng on ka EL-i alusdokumentides toodud, seda ei pea SäAS-is üle deklareerima. Oleme vältinud SäAS-i täiendamist, kuna teame, et see ei vasta nõuetele.

Säästva arengu edusammuna on SäAS seega jäänud „rippuma“. Peaksime selle oma majas läbi arutama. Säästva arengu pikaajaline nõunik Ülle Vaht lahkus märtsis ministeriumist töölt.

Keskkonnaministerium on selle seaduse pidaja. On toimunud Keskkonnaministeriumi sisemised reformid, tööle on asunud uus keskkonnatehnoloogia osakonna juhataja. Temaga seisab õigusloome arutelu ees. Vaadates õigusruumi tervikuna, kus on just toimunud planeerimise ja ehituse alane kodifikatsioon, jõustunud uued seadused – võib-olla saaks uue seaduse pealkirjaks ruumiloomeseadus? Ruumiloomeseaduseni on veel pikk tee, esmajärjekorras peab vaatama, kas mitteregulatiivsete meetoditega oleks võimalik probleeme lahendada, milles ühiskondlik probleem seisneb, millised on alternatiivid. Kõik ministeriumid ja avalikkus saavad VTK staadiumis sõna sekka öelda.

TP: Natuke ohtlik tundub märgilise seaduse lihtsaks kehtetuks tunnistamine. Äkki tasub sellest hoiduda, kuni ruumiloomeasjad on selgemaks saanud? Kuigi töörühmas pole konsensuslikku arvamust, on mõeldud, et võib-olla peaksime minema uue märgilise seaduse loomise teed, mis räägib tuleviku ruumist. Ka märgilistel seadustel, mis kohtupraktikas otseselt ei rakendu, on oma mõte ja tähendus.

J-AL: Mis Keskkonnaministeriumi säästva arengu nõunik roll oli?

EP: Tema jälgis säästva arengu indikaatoreid, lisaks aruandlus, rahvusvaheline suhtlus.

J-AL: Oleme arutanud sama teemat Riigikantselei säästva arengu nõunikuga, on tõstatunud teema, et ÜRO säästva arengu 17 põhimõtet võiksid selles seaduses koha leida. See oleks 1 vaade seaduse muutmisele.

EP: Ministeriumi töö on nii üles ehitatud, et selle ettepanekuga oleks pidanud säästva arengu teemat vedav inimene meie poole tulema, hetkel ta seda ettepanekut ei ole teinud.

J-AL: Euroopa maastikukonventsiooni vastuvõtmisega on öeldud, et ühtegi seadust muutma ei pea. Iseenesest ütleb konventsioon, et maastik on nii ehitatud kui looduslik keskkond. Maastikukonventsioon kuulub teie haldusalasse.

Katri-Liis Ennok (K-LE): Liitumise põhivedaja oli Keskkonnaministerium.

EP: Ka Riigikogus esindas sellel teemal valitsust keskkonnaminister. Konventsiooni rakendamist veab Taimo Aasma ise, tema käest saate rakendamise osas küsida täpsemalt, meie aitasime teha ratifitseerimise eelnõu ja seletuskirja.

J-AL: Kas KeÜS rakendub otse ka või ainult läbi teiste seaduste? Kas tal on iseseisev tähendus?

EP: Ikka on.

Elina Lehestik (EL): KeÜS on mõeldud sellisena, et selle üldsätted: keskkonnakaitse põhimõtted ja kohustused, igaühe- ja käitajakohustused otse ei rakendu, nende kohta on vaja eriseadust, millega koosmõjus saab seadust tõlgendada. Kohustuste täitmata jätmise kohta ei ole ka sanktsioone, sest need on nii üldised. Keskkonnaalased õigused rakenduvad otse. Võõral maatükil viibimine, võõra veekogu kasutamine on kohaldatav otse, on olemas vastavad sanktsioonid seaduse lõpus, Keskkonnainspeksioon on neid rakendanud. Loamenetlus on sulgude ees: see tähendab, et seda osa eriseadustes ei dubleerita, neid tuleb rakendada koos, paralleelselt. See osa kohaldub vahetult.

TP: KeÜS §33 seostub tugevalt meie valdkonnaga: võõral maatükil asuva tee või raja kasutamine. See on seotud meie jaoks keske avaliku ruumi mõistega. Avalik ruum on kui võrgustik, kõikvõimalikud teed ja rajad, mis on seaduses kaitstud, on oluline osa avalikust ruumist. Suur osa ühiskonnast ei teadvusta, et §33 on olemas, ikkagi näeb eramaa silte igal pool, kuid suletud rajad ei ole tegelikult selle uue §-ga kooskõlas. Üks rakenduslik näide Tallinnast, mis ei ole ehitamine ega planeerimine, kuid mille sarnaseid arenguid on mõistlik ära hoida, on Kalaranda tara püstitamine. KeÜS §33-e ja kallasraja sätetega on selline tegu vastuolus. Kes selle eest hoolitseb, et see paragrahv tegelikult elus rakendub?

EP: Kallasraja regulatsiooni osas on 2015. aastal tehtud täiendused, et nõuete järgimise osas teostab järelevalvet Keskkonnainspeksioon, kes saab ka isikuid vastutusele võtta. Ma küsisin Keskkonnainspeksioonist statistikat: 2015. aastal oli kuus, 2016 üheksa ja 2017 üks väärteomenetlus nendes küsimustes. Keskkonnainspeksioon peab analüüsima ka sätete toimimist. Rakendusperiood ei ole olnud kuigi pikk, kuid Keskkonnainspeksiooni õigusosakonna juhataja hinnangul toimib seadus hästi. Võib-olla peaks mõtlema kriteeriumite peale, mille alusel kaalutleda, kas kallasrada võib sulgeda või mitte? Keskkonnainspeksiooni pilgu läbi suuri vajakajäämisi ei ole. Me pole küsinud statistikat politseist, näiteks kui palju on võõral maatükil viibimise sätetega probleeme olnud. Need põhimõtted olid killustunud teiste keskkonnaseaduste vahel, mitte ei sisaldunud ainult AÕS-is, seetõttu on need siia KeÜS-i kokku toodud.

TP: KeÜS-is on uus §33 (3), mis kaitseb kõiki radu.

EL: Eesmärk on reguleerida teemat komplekselt. See, kes selle osa siia kirjutab, on ise matkaja, ta lähtus Skandinaavia mudelist.

EP: Veel parem KeÜS-i ideoloogia selgitaja ja kandja on HV, ta teab ideoloogia kujunemist detailideni ja räägib sellest väga hästi.

TP: Ruumiloome võimaliku seaduse mõttest. Kui tekib uus institutsioon, näiteks ruumiloomevoliniku oma, peaksid seadus ja institutsioon olema vastastikkuses seoses, institutsioonil olema seaduse poolt tugi. Kas KeÜS-il on ka selline mõte, et see on toeks institutsioonidele, kes seisvad keskkonnakaitse või seaduse eesmärkide eest?

EL: Jah. Loomulikult tulevad üldkohustused ja põhimõtted direktiividest ja EL-i lepingutest, aga on oluline, et saab viidata ka KeÜS-ile, millel on konkreetsemalt rakendatav loamenetluse osa. Osa seadusest on tugi, ptk 5 on juba konkreetne töövahend.

Merike Alep (MA): Kuivõrd järgitakse üldosaseadust eriseaduste rakendamisel? Kas on võimalik, et eriseaduse rakendamisel unustatakse üldosaseadus ära?

EL: Eriseaduste väljatöötamisel arvestati üldosaseadusega väga palju. HV isiklikult jälgis põhimõtete rakendamist. Ta ütles ka, et kui on vaja veel koolitust koosrakendamise teemal, siis ta on nõus seda pakkuma. Aeg on olnud väga lühike, et rakenduspraktikat hinnata.

Jane Adler (JA): Üldsätteid jälgitakse, neile tuginetakse. Seadus on Keskkonnaametile pigem toetav.

EP: Keskkonnaamet annab välja enamiku lubadest. Loamenetluse peatükki alles muudeti 2017. a, selle realsel rakendamisel juba ilmnes probleeme avalikustamise osas, esitati mitmeid ettepanekuid, mida oli vaja üldseadusesse sisse viia. Kogu veebimaailm vajas ümbersõnastamist.

Tahame integreeritud keskkonnaloale üle minna. Ka OECD on esitanud meile märkuse, et on raske, kui 1 ettevõtte peab mitut luba eraldi taotlema. See on üks olulistest eesmärkidest, mis on olnud rahaliste vahendite taga, aga on nüüd töösse pandud. Eesmärk saab täidetud ca aastaks 2020. Loodame seega seadusest rohkem praktilist kasu saada.

TP: Kas §41 toodud lubade loetelu on täielik?

EP: On ikka. Kui vaatate seda sätet, siis HV kohalolu väljendub terminite tõstatustes: mis on keskkonnaluba ja mis on keskkonnakaitsealuba. Lisaks keskkonnalubadele, mis antakse vähem häiringuid kaasatoovate tegevuste puhul, antakse ka keskkonnakomplekslube – need on teatud künnisvõimsusega määratletud, EL-i direktiividega ette kirjutatud ehk suured load, milles arvestatakse kõikide keskkonaelementide mõju. On terve hulk muid dokumente: litsentsid, majandustegevusload jne. Meil on ka eraldi direktiivi alusel vastu võetud tööstusheite seadus. Üle on vaadatud lubade künnisvõimsused – mõnikord ei ole luba vaja, piisab teavitamisest, et hoida riigi survet inimesele/ettevõttele minimaalsena.

K-LE: Kokkuvõtteks võib öelda, et kuigi teie valdkonnas on selline süsteem vähe aega toiminud, siis katusseadus, mis annab eriseadustesse sisendeid, ei ole paha variant, see on võimalik toimima saada. Kas üldpõhimõtete arvestatakse piisavalt või on vaja täiendavat koolitamist?

EP: Vahel ikkagi ei panda üldosa tähele, aga õigus areneb ja meie ise keskkonnaõiguslastena ei ole võib-olla õiged inimesed rakendamist hindama. Rakendaja peaks seda ütleva. **Meie ütleva, et KeÜS on vajalik ja hea, sellega arvestatakse üha enam.**

JA: Üha enam muututakse teadlikuks, osatakse arvestada, rakendatakse, omatakse praktikat. See kõik tuleb aja ja kogemusega.

K-LE: Esmase hinnangu saamiseks – **katusseaduse vajaduse väljaselgitamiseks**– peaks JUST-ist pihta hakkama?

EP: Täpselt nii, **õigusloome normitehnika eeskiri nõuab seda. Tuleb ära näidata, mis on ühiskonnas probleem, mida soovime lahendada; järgmiseks, kas on võimalik seda lahendada mitteregulatiivsete lahendustega. Kui ei ole, tuleb välja pakkuda regulatiivsed alternatiivid, mis tuleb variantidena lahti kirjutada VTK-s, kui ei eelne kontseptsiooni. KeÜS-il oli ka kontseptsiooni staadium. JUST-i kodulehel on see olemas, saame lingi saata.**

K-LE: Meil oli analoog planeerimise ja ehituse valdkonnas – JUST vedas kodifitseerimist. Inimene, kes PlanS-i kodifitseerimist vedas, on aprillist tagasi Eestis. Ta on kindlasti ka valmis töörühmaga rääkima, kuhu tema vaates üldised põhimõtted võiksid minna. Teie valdkond on selgelt KEM-i teema, üldsätted on teie vedada. Ruumiloome puhul on küsimus, kuhu ja kelle pidada see jääb. Kui see jääb ministriumite vaheliseks, ei ole see kellegi prioriteet.

EP: Ma saan aru, et ruumiloome on laiem kui planeerimismenetlus, kuid kas te hetkel olete planeerimise korraldusega rahul? Kas RAM on selle valdkonna jaoks õige koht? Alles hiljuti ei olnud planeerimine RAM-is.

K-LE: Otsused on poliitilised ja võib juhtuda, et 2019. aastal on see jälle 3. kohas. Mida sai toona pigem välditud, oli KeM-i saatmist.

EP: KEM-is on see kunagi olnud.

K-LE: On olnud, kuid täna: eriplaneeringute ja suurte transpordiprojektidega seoses kipub valdkond kalduma MKM-i poole, kui üldse kuhugi. Kogu KOV-idega seotud temaatika kuulub haldusteemade

mõttes RAM-i. Iseenesest arvan, et planeerimismenetlust kuuluvus väga ei mõjuta. PlanS-i põhimõtete osas on vara öelda, kas need on rakendunud, kuna neid veel ei osata kasutada. Kui see teema tuleb parteide programmidesse, siis on näha.

EP: MKM praegu ei plaani seadust muuta, lasevad rakenduda mõnda aega, mis on ka õige ja mõistlik. Ruumiloome haakub Maa-ameti teemadega, soovitan kutsuda Maa-ameti eksperdid vestlema ja arutama. Neil on ka iseseisev õigusosakond.

Peadirektori asetäitja: Triinu Rennu
665 0755; 5256735
triinu.rennu@maaamet.ee
Tartu

K-LE: Maa ametil on varsti vaja lisaressurssi, et muutuda Maa- ja mereametiks.

TP: Ruumiloome puhul on oluline, kuidas loomingulist tööd paremini kavandada, reguleerimine ei ole nii tähtis. Loominguline töö, mis teatud olukordades jäetakse tegemata ja inimeste õigused nendega seoses. Sageli tekib vastuolu omanike põhiõigustega, sellised juhtumid võiksid olla seadusega võimalikult selgelt reguleeritud. SäAS-i alguses on kirjas, ma ei tea, kas see on kirjas ka kuskil mujal, kui te ütlete, et märgiline seadus võib kaduda: §3 (2) Omandi käsutamise ja ettevõtlusega tegelemise vabadust kitsendatakse, lähtudes vajadusest kaitsta loodust kui inimkonna ühisvara ja rahvuslikku rikkust – põhiseaduslik riive on kirjas. Kui see seadus tühistada, kas see põhimõte on kuskil mujal ka nii kirjas?

JA: Keskkonnaamet on rakendanud sama põhimõtet põhiseaduse kaudu.

Daimar Liiv (DL): Ruumiloomega on protsess jõudnud sinnamaani, et ehitus ja planeerimine on võrreldav omaaegse andmebaaside seadusega, kus baas on paigas, kuid lendu ei ole, on tehniline regulatsioon. On väga vähe seda, mis arengut ja tegelikku avalikke ja isikute huvisid puudutab. Uus ehituse ja planeerimise kodifikatsioon ei toonud sisuliselt midagi uut. Lahendati üksikküsimusi, tehti mõnda asja lihtsamaks, aga sisuliselt selles ei ole uut mõtlemist – kohtuniku poolt vaadates tekitab palju segadust juurde, millel otstarvet ei ole.

Ruumiloome ekspertrühm on jõudnud enam-vähem samasse situatsiooni, kus oldi siis, kui esimene ring andmekaitstes ja looduskaitstes oli ära olnud. Mingi põhialus oli olemas, mis kõige valusama asja ära lahendas. Nüüd oleme olukorras, kus tegelikult see, mis Veinla juhtimisel on tehtud, on võrreldav uue õigusvaldkonna väljaarendamisega. Keskkonnaõiguses on reform ära toimunud, ehituses ja planeerimises ei ole. Pole arvesse võetud, et palju valdkonna teemasid tulenevad keskkonna holistlikust käsitlusest, mis on looduskaitse valdkonnas keskkonnaseadustikus sees. Meil on käes väga palju ruumi. Kui Eestis elaks 5 miljonit inimest, oleksid teemakäsitlus hoopis teistsugusel tasandil.

Ruumi peab hakkama teistmoodi käsitlema, kui praegu, mil see on vaid äriprojekt: kuidas ehitada maja nii, et naabrid saaksid oma arvamuse öelda. Praegu see ei seostu säästva arengu, meeldiva ega kasulikult organiseeritud keskkonnaga.

Regulatsioon, mille teie olete ära teinud, on meeletu töö. Ma ei tea, et Euroopas või maailmas oleks väga palju analoogi sellele, mis meil juba olemas on. Küsimus on, kas ka meie saaksime keskkonna ja ruumi kokku panna? Säästva arengu idee iseenesest, millega meie poolt mängitakse, oleks kandevee idee, mis ruumi puhul annaks võimaluse teha nii, nagu teie olete teinud. Kuigi mingid nüansid jäävad välja.

EP: Eesmärgid kattuvad osaliselt, aga mitte täielikult. Kas olete uurinud teiste riikide praktikat, kas mujal on sarnaseid mõtteid liikuda planeerimisõigusest kõrgemal tasandile?

TP: See on väga kirju maailm. Lähtuma peab sellest, mis on Eestis viimase 25 aastaga tekkinud, selle peale peab ehitama. Mujal on teistsugune ajalugu ja ühiskondlikud tõekspidamised. Ei ole väga süvitsi uuritud. 90ndatel Eestis PlanS-i tehes võeti soomlastest eeskujuna, kuid jäeti arvestamata, et soomlased planeerivad väga tugevalt maaomandi baasil: omavalitsus ostab maaomandi kokku, planeerib, müüb laiali. Eestis rakendatakse sarnast mudelit eraomandi peale, mis loob hoopis teise olukorra. Seetõttu tundub, et välismaa seadusest ei saa lähtuda.

J-AL: Töörühma detailidesse ei jõua. Meil on suured valikud, mis võivad jääda edasise töö otsustada ja teha. Tegeleme sellega, et variandid on kaalutavad.

Kas SääS-i baasil uue seaduse loomine on kaalutav, kas uue seaduse loomine on kaalutav? Kas säästva arengu ideoloogia peaks sisalduma uues seaduses ka?

EP: Meil ei ole põhjust uuesti kirjutada, mis on keskkonnanormatiiv, mis on keskkonnastandard, keskkonna seire, bioloogilise mitmekesisuse säilitamisest. Nii õigusruum kui konventsioonid, millega oleme ühinenud, on nii palju muutunud, et neid põhimõtteid ei ole vaja üle kanda. SääS-is on ka häid õpikulauseid sees: mis on taastumatu ja taastuv loodusvara jne. See seadus on vananenud oma normiloogikalt. Maaeluministeriumi GMO teemalisest täiendustepanekust SääS-i: GMO teemasid kajastavad juba 2 seadust, suutsime uued põhimõtted nende alla paigutada.

K-LE: Täna kohtumise põhjal võib ju väita, et vahearuandesse peaks minema selgelt sisse, et SääS-i täiendada ruumiloome põhimõtetega ei ole mõistlik, sest see on oma asja- ja ajakohasuse kaotanud.

TP: Selles olukorras vajame uut üldisemat märgilist seadust, SääS-i ei ole mõtet enne uue loomist tühistada.

EP: Märgilisus ei ole meil olnud eesmärk omaette, see on jäänud selliseks. JUST eelistab konkreetseid rakendusliku sisuga seaduseid. Ma ei arva, et JUST tahaks märgilist deklaratsiooni teha, sellisena oleks see riigikogu otsusega kinnitav strateegiadokument, mis annaks üldised õiguspoliitika arengusuunad. Alati on võimalik esialgu teha poliitikadokument, mida vajadusel hiljem seadusega rakendada. Kas teil on olnud ka mõtet teha alguses poliitikadokument, ükskõik, mis tasemel? Mitte minna kohe seaduse loomise teed. Teine pakett on rakenduspraktika puuduste kõrvaldamine.

TP: Kuna meie oleme ruumiõiguse töörühm, oleme siin seadustest rääkinud. Laiemas süsteemis (ekspertühmas) peetakse ka neid asju silmas. Loomulikult ei pea tingimata olema seadus see, mis neid küsimusi lahendab.

EP: Ütlete, et ruumiloome on laiem mõiste, mis planeerimise üldpõhimõtetesse ei mahu.

K-LE: Kuna see rakenduks siis ainult planeerimisvaldkonnale. Põhimure ongi, et palju otsuseid, mis mõjutavad ruumi, toimuvad sõltumatult EhS-ist ja PlanS-ist.

DL: Näiteks metsa mahavõtmine tee ääres: sellel on tohutu visuaalne mõju.

MA: Näiteks riigikoolide asukohavalikud. Ruumiloome on planeerimisest palju laiem mõiste.

TP: Planeering on ainult üks etapp, mis paneb suunad paika. Seejärel algab lõputu tõlgendamine.

EP: Kuidas ruumiloome rakendub? Kas läbi planeeringute?

DL: Läbi tegevuse.

EP: Ehk et kõigi nende praktiliste tegevuste puhul (metsa mahavõtmine, planeerimine, teede rajamine), tuleb ruumi aspekti rohkem arvestada.

MA: Ka maavarade kaevandamisel ruum muutub, kuigi otseselt ei ole tegemist ehitamisega.

TP: Kas KEM tegeleb ka probleemiga, et mis saab pärast kaevandamist?

EL: Maapõueseaduses on rekultiveerimise (korrastamise) nõue.

DL: Aga tegelikult teil seal normatiive ees ei ole. Mingites põsastes-puudes on kokku lepitud, kuid sellal, kui luba antakse, ei kujutata keegi ette, mis 15 a pärast juhtub.

J-AL: Funktsionaalne planeerimine ei ole ka täna PlanS-i alusel tehtav. Näiteks kui mõtleme sellest, millised hooned maha jätta ja kuhu funktsioonid koondada.

K-LE: Ministeeriumi õigusosakonna juristid vajavad koolitust, kui neil tuleb hakata ruumilisi mõjusid hindama.

EL: Kas mõjud on hinnatud ja õigesti hinnatud, ei ole juristi ülesanne. Ministeeriumites on selleks sotsiaalteaduse haridusega inimesed.

EP: Kui te tegelete õigusaktidega, kas teil on VTK kuju võtmas?

K-LE: Selleni me ei jõua, kuid praegu kaardistab RAM ruumilise planeerimise rohelises raamatus probleeme, seal saab selgeks probleemide maht.

TP: Meil on tegemist visioneerimise tasandiga.

J-AL: Ettepanekuid on 4 tasandis. Olulisemaid aspekte on, et ruumi mõjutavates protsessides oleks sees ruumipädevusega spetsialistid. Teatud muud ettepanekud aitavad ka, aga ilma ruumipädevate (arhitektid, planeerijad, urbanistid jne) spetsialistideta jääb ruumimõju hindamata.

DL: Planeerimismenetlus on kallutatud metsiku demokraatia poole. Spetsialisti tegelik otsustusõigus on praktiliseks nulliks viidud. Isegi kohtus tunnetab, et menetluslikud protsessid ei ole argumendid, mida peaks arutama. Argumendid, mida peaks arutama, on nulliks viidud.

EP: Mulle väga meeldis see mõte, et kuna meil on ruumi küll, siis ei tundu ruumiküsimused nii olulised, kui meil ei oleks ruumi nii palju, tõstatuks küsimus, kuidas jätkusuutlikult edasi minna, teravamalt. See võiks olla alustala.

TP: Hollandis, kus on ruumi vähe, on riigiarhitekti institutsioon 200 aastat vana. Meil on ruumi palju, sarnast institutsiooni pole olnud vaja, aga mõtleme, kas on vaja.

K-LE: Mõni omavalitsus ei ole enne haldusreformi algatanud ühtegi planeeringut.

J-AL: Kui ruumiga on probleem – Valga näide kahanevast linnast, kus ruumi on ülearu – siis majanduslikud nõksud enam ei toimi.

K-LE: Palju on jäänud KOVi tahtmise taha. Ka see, et planeeritakse kinnistu kaupa, on KOVi otsus.

TP: Katusseadus vs horisontaalne seadus. Tiit Oidjärv nimetas KeÜS-i horisontaalseks seaduseks, teie nimetate katusseaduseks. Milles seisneb erinevus? Kumb KeÜS on?

EL, EP: Sisuliselt on tegemist sünonüümidega. Keskkonnaõiguses nimetatakse, et horisontaalsed reguleerimismeetmed on keskkonnaseire, keskkonnatasud, mida me rakendame mitmetes valdkondades jne. Üldseadust rakendame horisontaalselt nii paljudesse valdkondadesse, kui võimalik.

K-LE: Suurt vastuolu ei tohiks olla. Võib-olla ta pidas silmas horisontaalselt täienduste tegemist paljudesse eri seadustesse vs katusseaduse koostamist?

EP: On põhimõte, et me ei korda üle olemasolevates seadustes kehtivaid reegleid. Katusseaduse loomisest tuleb palju eriseadusi muuta, vaadata, millised sätted üldtasandile tõsta ja kontrollida, et eriseaduses ei oleks dubleerivaid norme. Seaduseid ei tohiks üle paisutada, üldseadust tehes tuleb seda silmas pidada.

Iseenese tarkusega ei oleks me nii kaugele jõudnud. Oleme kasutanud õigusteadlaste ja praktikute abi, nii KeÜS-i tegemisel kui hilisemal rakendamisel, selleks on ette nähtud ka vahendid EL-i fondidest. Sh on eriosad kõrvalpilguga üle kammitud, just kodifitseerimise mõttes, mitte keskkonnakaitsepetsiifilise sisu mõttes. Soovitame kaasata pilgu väljaspoolt, kui vähegi võimalik.

TP: Kas võib teha resüme, et üldseadusest on kasu?

RUUMILOOME EKSPERTRÜHMA LÕPPARUANDE LISAD EI OLE EKSPERTRÜHMA POOLT KONSENSUSLIKULT KINNITATUD.
LÕPLIKE JÄRELDUSTE JA ETTEPANEKUTE OSAS LÄHTUDA LÕPPARUANDEST.

EP: Meie leiame, et üldseadus on kasulik. Probleemid ja kitsaskohad tulevad rakenduses välja, meie arvates teeb üldseadus olukorra selgemaks.

Protokollis

Kaidi Õis
Ruumiloome ekspertrühma assistent
kaidi.ois@riigikantselei.ee

5.6. Intervjuu RAMi esindajatega

Ruumiotsuste töörühma koosolek

26.04.2018 • 13.00-16.00

Rahukohtu 2 • Riigikantselei

Osalesid: Margit Tennokene Keskkonnaministeeriumi looduskaitse osakonna peaspetsialist; Kris Heinsoo Keskkonnaministeeriumi looduskaitse osakonna peaspetsialist; Väino Tõemets Rahandusministeeriumi regionaalhaldusosakonna juhataja; Kaia Sarnet RAM regionaalvaldkonna asekancler; Kalle Vellevoog, töörühma juht; Andres Alver Eesti Arhitektide Liit; Marten Kaevats Riigikantselei strateegiabüroo nõunik; Jaak-Adam Looveer ekspertrühma juht; Kaidi Õis, ekspertrühma assistent; Indrek Rünkla, Kultuuriministeeriumi arhitektuuri- ja disaininõunik; Liis Vahter, Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi transpordi arengu ja investeringute osakonna peaspetsialist; Andres Levald, Rahandusministeeriumi planeeringute osakonna nõunik; Tiit Oidjärv, Rahandusministeeriumi planeeringute osakonna juhataja; Tõnu Laigu, Eesti Arhitektide Liit.

Protokolli helifail: 20180426_ruumiotsuste_tooryhm

Päevakord

Töörühma koosoleku eesmärk oli välja selgitada, kuidas toimub ruumiloome Rahandusministeeriumi (RAM) regionaal- ja planeerimisvaldkonnas; kuidas on tagatud planeerimisseaduse § 8 kvaliteetse elukeskkonna nõuded riigivalitsemise tasandil ja kuidas toimub koostöö teiste ministeeriumidega; kas ja kuidas on lahendatud täna võimaliku ruumiloome meeskonna ülesanded. Samuti sooviti koos arutada, kas ruumiloome meeskond saaks kuuluda mõne RAM-i osakonna juurde või toimida eraldi osakonnana.

Protokoll

Kalle Vellevoog (KV): Väga palju ruumiotsuseid tehakse RAM-i eri osakondade osalusel. Eesmärk on saada terviklik pilt, kuidas osakonnad toimivad ja kuidas otsused RAM-i regionaalvaldkonnas – planeeringute osakonnas, regionaalarengu osakonnas, regionaalhalduspoliitika osakonnas ja regionaalhalduse osakonnas – sünnivad.

Tiit Oidjärv (TO): Väga palju ruumiotsuseid teeb faktiliselt ka riigivara pool ja ka riigieelarve osakond. Ettepanekud rahastusotsuste osas ei tule planeeringute osakonnast.

Regionaalhaldusosakonna ülesannetest, struktuurist, perspektiividest

Kaia Sarnet (KS): Kuidas regionaalpool oma teadmistega ja riigi vara pool kokku puutuvad: põhiliselt riigihalduse ministri ja rahandusministri koosolekute laua taga, kui arutatakse investeringuplaane. Diskusioon toimub nii ministeeriumite kui valitsuse tasandil. Regionaalvaldkonnast: omavalitsuste ja maavalitsuste reformi järel ei ole maailm oluliselt muutunud. Tiit Oidjärv juhib endiselt planeeringute osakonda, mis tegeleb planeerimisvaldkonna poliitikaga, olid maavalitsused, kus toimus planeeringute järelevalve, maakonnaplaneeringute koostamine, eriplaneeringute koostamine. Kõik see, mis oli maavalitsuses planeeringute valdkonnas, kolis regionaalhaldusosakonda, kuhu paljud inimesed tulid maavalitsustest üle, kuid asuvad edasi maakondades ja tegutsevad edasi maakonna planeeringutega,

juhendavad neid, teevad järelevalvet. Osa inimesi on konkursi korras juurde võetud. Tööülesanded olemuslikult muutunud ei ole, kuna finantsilisi ressursse pole lisandunud, seadusandlus pole muid aluseid andnud.

Väino Tõemets (VT): Kui maavalitsused likvideeriti, jagati kõik nende ülesanded eri ministeeriumite ja ametite vahel, RAM-i tuli muuhulgas üle planeeringute teema. Olulisem: regionaaltasandi planeerimine, riigi eriplaneeringute koostamise korraldamine, sh maakonnaplaneeringud ja muud eriplaneeringud (Rail Baltic ja tselluloositehas); KOVide nõustamine ja koolitamine ruumilise planeerimise valdkonnas; üldplaneeringute ja dp-de heakskiidu andmise ehk järelevalve teostamise menetluse läbiviimine, sh täiendavate isikute ja asutustega kooskõlastamise määramine, vajadusel heakskiidu andmise ja järelevalve teostamise menetluses vaidlevate osapoolte ära kuulamine, üp-de ülevaatamine, uute üp-de koostamises osalemine, arengustrateegia uuendamise protsessis osalemine, uute maakonnaplaneeringute kehtestamine ja elluviimine. Need ülesanded tulid üle. Varasemaga võrreldes muutus haldusjärelevalve omavalitsuste halduskorralduse üle ja haldusotsuste üle: see läks JUST-i, (enne oli maavalitsustes) – kellega RAM teeb tihedat koostööd halduskorralduse vaiete osas. Nt kui KOV on kehtestanud dp korraldusega ja see vaidlustatakse, siis tuleb pöörduda JUST-i, mitte RAMi .

KS: Või kui on tuvastatud, et KOV on väljastanud ehitusloa, mis ei vasta planeeringule, samamoodi tuleb pöörduda JUST-i.

VT: Täiendavad ülesanded on KOV-ide nõustamine, koolituste kaardistamine, sundvalduste seadmine, omandireform, riigimajad. Planeeringute valdkond on võib-olla 1 suuremaid ja olulisemad.

KS: Riigimajade puhul sisuline koostöö, et leida õiged partnerid. Ehitust puudutavaga tegeleb RKAS.

VT: 68 inimesest 22 tegelevad planeeringutega.

Jaak-Adam Looveer (JAL): Kas need 22 on planeerijad või nn otsapidi planeeringutega seotud erialadelt?

VT: Hariduslik taust on erinev: on geograafe, arhitekte, maakorraldajad, maastikuarhitekte 4 arhitekti seas. Kui võtsime üle, võtsime kõik maavalitsustes töötavad planeerijad v-a 2 ametikohta. Nende hulgas on planeeringute peaspetsialiste, kes tegelevad detailplaneeringute, üldplaneeringute ja maakonnaplaneeringutega ning eriplaneeringutega: kokku on 18 planeerijat, 3 nõunikku, 1 analüütik.

KS: Planeeringute koostamine on vajadusepõhine, mitte pidev ja iga-aastane protsess. Maakonnaplaneeringud just koostati, lähiaastatel ei pea uut ringi peale tegema, juurde võivad tulla teemaplaneeringud, mis on ka maakonnaplaneeringud (maanteetrassi vmt osas, kui investeeringud peale tulevad, siis seda otsustatakse). Põhimahult on praegu järelevalve. Varem järelevalveotsuseid tegid maavanemad maavalitsustes, nüüd need käivad ministri laualt läbi. Tehakse hämmastavalt palju vigu KOV-ide tasandil nii dp-des kui üp-des: ei arvestata seaduste ja menetluste nõudeid, ignoreeritakse piiranguvõndeid jne. Seetõttu käsi ei tõuse seda tasandit ära kaotama.

TO: Sageli KOV eirab dp-ga enda üp-d.

JAL: 22 spetsialisti, kes koordineerivad maakonnaplaneeringute koostamist... maakonnaplaneeringud tellitakse enamasti teenusena sisse (TO: 1/3 tehakse ise), kuidas on menetluse töökoormus jaotatud: kas see on 1 spetsialisti kanda või kuidagi jaotatud?

VT: Kõik maakonnaplaneeringud koostati maavalitsuste ajal: kui organisatsioonis, kus juristid ja teised tugispetsialistid olid olemas, keda vastavalt vajadusele kaasati. Täna talitused, 15 talitust on 1 regionaalhalduse osakonna osa, toetavaid fn-e täidavad RAMi toetavad kesksed struktuuriüksused.

KS: Positiivne on see, et kui varem pidi nt Võru oma probleemidega ise hakkama saada, siis nüüd on võimalus kasutada üle-eestilist ressursi.

VT: Kuigi (planeerimis)seadus on olnud 1, oli varem planeeringute läbivaatamisele 15 eri lähenemist; nüüd on see ühtne. On olemas keskne jurist, tugispetsialistid, koolitused.

KV: Millega tegelevad ülejäänud 46 inimest?

VT: Ametis on 20 arhivaari ajutistel töökohtadel. Omandireformiga (vara tagastamise küsimustega) tegelevad 2 nõunikku, lisaks on maakondliku arengutegevuse nõunik, kes maakondlikke arengustrateegiaid ja juhendmaterjale ette valmistab (KS: Mida iseenesest teevad KOV-id); on 15 talituste juhti, kes tööd kohapeal korraldavad; on 5 KOV-ide nõunikku, kes nõustavad kõiki maakondi õiguslikes küsimustes, osakonna planeerijaid juriidilistes küsimustes.

KS: Arhivaarid on ajutine ressurss, mida pole püsiresursina planeeritud.

KV: 2/3 liidetud omavalitsustest peaksid peale liitmist tegema 4 aasta jooksul uued maakonnaplaneeringud, kuidas see toimub?

TO: See on 2 osakonna ühine ülesanne.

Andres Levald (AL): Otsene ülesanne on mitte ainult tagantjärgi heakskiidu andmine, järelevalve, vaid algusest peale, alustades lähteseisukohtadest, selgitada KOV-idele, mida maakonnaplaneering tähendab igaühe jaoks konkreetselt ja teha koostööd koostamise käigus, mitte tagantjärgi tarkust ilmutades. Koostöö on veidi teistel alustel kui varem, maakonnaplaneeringute teostamine üldplaneeringute kaudu ongi põhilisi tegevusi.

Juhendite koostamine. Näiteks „Nõuanded üp-de koostamiseks“ ehk nõustik on keeletoimetamise staadiumis. 14.05. algavad KOV-ide koolitused üp-de koostamiseks. (planeerimine.ee).

Planeeringute osakonna ülesannetest, struktuurist, perspektiividest

TO: Meie anname horisontaalselt juhendmaterjale ja selgitusi, kuidas üp-sid teha. Mida oleme V T inimestega maakondades püüdnud kinnistada, on et kohapealseid olusid teavad maakonnas tegutsevad planeerijad. Nemad peaksid sisuliselt KOVidega koostööd tegema. See mõte on maakondade poolt hästi vastu võetud. Planeeringute osakond keskenduks pigem koolitamisele, juhendamisele, keerulisemates küsimustes räägiksime kaasa, aga plan. lahendust ei peaks tegema Tallinnast. Sisu on KOV-ides.

AL: Üle-eestilise pildi kooshoidmise ülesanne.

TO: Paar-kolm korda aastas tuleb mõni probleemne planeering ka meie lauale, kuigi meil ei ole volitust üksikjuhtumitega tegeleda – on modereeritud diskussiooni eri osapoolte vahel (nt vaidlus Maanteeametiga, KOV-ide ebamõistlikud ettepanekud vmt).

Meie vastutus on ruumilise planeerimise poliitika kujundamine (VT vastutada on rakenduslikud ülesanded). Instrumendid selleks on PlanS ja selle rakendusaktid ning ÜRP – rohkem jõulisi instrumente pole. Pehmed instrumendid on koolitamine, selgitamine, juhendmaterjalid, mis sisuliselt aitavad rohkem kaasa, kui „kõvad“. PlanS jõustus tänases versioonis 2015. a, siis tegime palju koolitusi uue seaduse põhimõtete kohta; praegu on lõppemas planeerimissüsteemi tutvustus maakondade volikogudele ja koolitused üldplaneeringute koostamisel.

ÜRP jooksvad tegevused: elluviimine ehk osalemine arengukavade koostamises; tegevuskava, mille ülevaadet peame tegema – need probleemid on teada ja vahearuandest läbi käinud – ÜRP positsioon võrreldes valdkondlike arengudokumentidega on nõrk. Paljudes arengustrateegiates on siiski põhimõtteid arvestatud. Põhimõtete arvestamise järelevalve funktsiooni ei ole. Töörühma kuuludes on võimalik esitada oma seisukohad. Ametlik formaat on, kui arengudokument läheb valitsusse või Riigikokku, saab valitsuse kooskõlastamise ringil saab esitada ettepanekuid, millega võidakse arvestada või mitte. Mereala planeering on prioriteet nr 1, mis tuleneb EL direktiivist. Mereala kasutuspõhimõtetes kokkuleppimine võiks edendada ka majanduse arengut, teha edaspidiseid menetlusprotsessid lihtsamaks, seal on palju rahvusvahelist koostööd.

KS: Ma ei näe ettepanekute arvestamisega probleemi, põhimõtted saavad vaidlustes kokku lepitud.

KV: Milliste erialade inimesed osakonnas millega tegelevad?

Tõnu Laigu (TL): Palju teil on Maa-ametiga kattuvaid tegevusi?

KS: Seaduse tasandil on ära jagatud, milliseid toiminguid teevad ühed, milliseid teised. Kattuvusi ei ole.

KEM: Kas mereala planeering algab rannajoonest mere suunas?

TO: Kohustus on vaadata maismaa-mere seoseid: nt kui mereala planeeringus seatakse põhimõtte, et iga 10 meremiili taga peab olema sadam, peab KOV selle oma üldplaneeringus ära lahendama, tegelikult tehase seda KOV-idega koostöös; KOV-idel mere volitus hetkel puudub. Meid on hetkel 8 inimest, mereprojektis osalise koormusega töökohad, 1 gis-inimene, 1 projektijuht. Statsionaarne koosseis on 6, 1 ametikoht on täitmata. Hariduselt on 1 sotsioloog, 1 keskkonnakorraldaja, 1 geograaf-jurist, 1 arhitekt (Andres Levald), 1 arhitekt/jurist (Merje Muiso), 1 jurist.

KV: Teie osakonna ülesanne on ruumilise planeerimise poliitika kujundamine. Milles see seisneb?

TO: Kui laialt me ruumilise planeerimise mõistet Eestis sisustame? Rohelises raamatus käsitleme, et Eestis ruumilise planeerimise mõistet on rakendatud PlanS tähenduses, kuigi me teame, et ruumilne planeerimine on palju laiem. Sellest tulenevalt on meie volitused PlanS tähenduses ruumiloome: planeerimisotsused, põhimõtted, mida otsuste tegemisel arvestatakse; mida riik on ette andnud, on et menetlusreeglid oleksid üle Eesti ühesugused, kõik inimesed oleksid ühtlaselt puudutatud, on defineeritud, mis on planeering. Planeeringu skoop on pigem kitsas.

KV: Me oleme varasematel koosolekutel otsinud, kus olulised ruumiotsused tekivad. Teie osakonnas siis tekivadki?

TO: Kui neid on võimalik PlanS alusel mõjutada, siis mõjutamegi.

KV: Seega AL täidab tegelikult riigi tasandil riigiarhitekti rolli?

KS: Kui riigiarhitekti roll on seaduse kohased ülesanded, siis jah, kuigi mul on tunne, et te peate silmas hoopis teisi rolle?

JAL: Kahtlemata on teie osakond ruumiloome mõtte kõige kandvam.

AL: Küll ei kata seda osa, mis puudutab EHS-i.

Regionaalarengu osakonna ülesannetest, struktuurist, perspektiividest

KS: Regionaalarengu osakonna ülesanne on regionaalarengu meetmete väljatöötamine. Mis puudutab EL-i meetmed ja väikeseid siseriiklikke meetmeid. Väikeste meetmetega üleliia avalikku ruumi ei muudeta: on hajaasustusprogramm, väikesaarte programm, kus projekteerimise teostab KOV, vee- ja elektri ühenduste loomine, on olemas Setode ja Peipsiääre programm, mis ei ole meie käes.

EL programmid: piirkonna konkurentsivõime ja linnalised meetmed. Meie loome programmi meetme, maakondades ja linnades tehti tegevuskavad, KOV-id korraldavad arhitektuurikonkursid, tellivad projektid, riik ei ole väga sekkunud.

PKT meetme raames oli „Hea Avalik Ruum“ programm. Tegevuskavade puhul saatis KUM oma kooskõlastusmärkused, et tuleks teha objektidele konkursid, mis saadeti edasi maakondadesse, kus otsuseid tehti. Mis arhitektuurselt meetmetest välja tuleb, tuleb KOV tasandilt, kus tellitakse projekt, antakse välja ehitusluba.

KV: Rahastusotsused on pigem Exceli-põhised, kvaliteedi kontroll on KOVi kohustus.

KS: Et projektid raha saaksid, on hindamiskomisjonid, kes vaatavad objekti otstarbekust vastavalt meetme tingimustele (jätkusuutlikkust, atraktiivsust külastatavuse mõttes).

JAL: Miks mitte kirjutada sisse arhitektuurne atraktiivsus?

KS: See on järgmise perioodi küsimus, on võimalik sisse kirjutada.

Maikuuks saadab Euroopa komisjon esimesed signaalid, kui suur summa Eestisse tuleb ja milleks seda kasutada võib. See antakse täpselt ette. Näiteks eelmine kord taheti panna raha kohalikele teedele ja kultuuriobjektidele, aga selleks nõusolekut ei antud. Variandid olid anda haridus- ja sotsiaalobjektide jaoks. Diskussioon on kevadest järgmise aasta alguseni kõigepealt ministeeriumite tasandil.

TO: Seda juhib RAM-i välisvahendite ja riigieelarve osakond.

KS: Leidsime, et selleks, et maakonnakeskused oleksid tugevad, on linnaruumi kordategemine töökohtade säilimise seisukohast oluline (Hea Avalik Ruumi programm).

AL: Sisuliselt ei ole palju arutatud, aga 1 roll saaks olla maakonnaplaneeringutel, sest need on üle Eesti ühtsetel alustel koostatud, nt keskuste võrgustik: 4 tasandit keskusi, toimepiirkonnad. Tulevikus annab nendega arvestada programmide koostamisel.

Riigihalduspoliitika osakonna ülesannetest, struktuurist, perspektiividest

KV: Kas sellel osakonnal on ka ruumiloomesse sisendeid?

KS: Nemad on KOV poliitika kujundajad, seadusloome tegijad. Siia suuri nüansse rohkem juurde ei tule.

TO: Regionaalhalduspoliitika osakond edendab, et KOVid oleksid võimekamad, efektiivsemad, targemad.

KS: Mitte konkreetselt planeerimise kontekstis, et ei rikutaks KOV-ide hartat.

TO: Aitasid läbi viia haldusreformi, mille tagajärjel KOVid on võimekamad, mis ka kaudselt panustas KOVide võimekusse.

KS: Ühel hetkel hakkavad seirama, kui palju on KOVides planeeringuspetsialiste, palju panustatakse raha planeerimistevõime, võivad kaaluda rahade ümbersuunamist, kompetentsi kaasamist.

JAL: Seirata saab, aga mis meetmetega mõjutada saab?

KS: Seire tulemusel saab ettepanekud lauale panna.

JAL: On lootus, et pädevus paraneb, eks see paraneb ka kindlasti, kuid väheks jääb seda ikka.

KS: KOV-id ei soovi, et neid seiratakse.

KV: Saan aru, et kui oleme otsinud, kust tulevad ideed, kuidas Eesti ruumi planeeritakse, siis RAM-i planeerimisosakond ilmselt ongi selle eptsenter, kust peaksid tulema ruumilise planeerimise visioonid.

Kuidas Eesti suur ruumivisioon tekib? 1 asi on järelevalve seire, eeskirjade koostamine, mis KOV-idel protseduure läbi viia aitab, aga kuidas sünnib suurem-laiem idee, et poliitika saaks ruumilise tähenduse, väljundi, visioon kuidas me Eestit tahame 20-50 aasta jooksul tahame arendada? Kas see teadmine peaks tulema teie osakonnast?

KS: Minu jaoks see teadmine väljendub ÜRP, mille koostamisele eelnes 2-aastane koostöö.

KV: Kas planeerimisosakonna ülesanne on järelevalvet teostada ÜRP-le või seda sisuga täita?

KS: Võimalik, et seda on vaja mingil hetkel sisuga täiendada, kuigi praegu on see 2030+ perioodile kavandatud.

AL: ÜRP (tegevuskava) ülevaatamine toimub seaduse järgi 2019. aastal. Sisuga täitmine oli tegevuskava esimene samm: maakonnaplaneeringute koostamine näol. Esimene prognoos oli optimistlik, kuid kuna praktikat ei olnud üle Eesti, et eri valdkonnad oleksid osanud planeeringuliselt koos mõelda, siis protsess kestis kauem. Loodetavasti on valmisolek koostööks nüüd parem, kui oli enne maakonnaplaneeringute koostamist.

Sisu, mis tuli mitte ainult ÜRP-st, vaid ka kehtivast PlanS-ist: erinevalt eelmisest, puhtmenetluslikust planeerimisest, on seaduses nüüd osa, mis sisaldab planeeringu põhimõttelisi eesmärke (nt elukeskkonna parandamisele kaasa aitamine – selle tõlgendamine annab küll laiu võimalusi, kuid on hea väljakutse).

KV: On palju juhenddokumente üp-de koostamiseks. Kuidas üp oma eesmärki täidab, kas seda on võimalik juhendmaterjalidega korraldada, suunata?

AL: Palju rohkem võimalusi seda riigi tasandil suunata ei olegi, kui pehmete tegevustega. On väga erinev KOVide poole pealt. Mõned väärtustavad planeerimistegevust vähem, mõned rohkem. On oluline, et väärtustamine jõuaks otsusteni.

TL: Millist juriidilist jõudu juhend omab?

AL: Juhend on hea tava.

KS: Juriidiline jõud on taga ainult seadusel ja planeerimistasandil.

JAL: Riiklikud planeeringud on väga geograafilised, linnaruumi kohta midagi eriti ei öelda. Ütlesite, et regionaalhalduse osakond teeb KOV-idega koostööd. Mil määral ja mis osas te saate koostööd teha, millise panuse te saate anda? Saate jälgida, et suurtest piirangutest on kinni peetud, kuid kas te vaatate ka näiteks arengukavadest tulenevaid riigi suuremaid arengulisi eesmärke? Mis tasandil koosloome toimub?

TO: On 2 funktsiooni: mis on maakonnaplaneeringus kirjas: nende alusel saab maakonna inimene võtta jõulisema positsiooni; mis tuleb nüüd kehtestatavatest maakonnaplaneeringutest linnadesse on nn ruumimudeli põhimõtte, detailsemalte läbilahendamise kohustus ja kuidas tingimusi sisustada. Teine mõte on, loodan, et maakondade inimesed on kogemustega, on näinud palju häid ja halbu planeeringuid, omavad arusaama kogemuse ja hariduse põhjal, mis toimib, mis mitte ning on täiendavad pädevad mõtlejad planeeringute koostamisel. Võiks teada olulisemaid kohtulahendeid jne. See pädevus ja kogemus on päris suur.

AL: Oluline teema, mida lahendati varasemast planeeringust „Eesti 2010“ teistmoodi, on asustuse areng, linna ja maa vahetamine; oli ülesanne piiritleda maakonnaplaneeringus see ära: uuring EKAs „Asustuse arengu suunamine maakonnaplaneeringutes“, kus kirjeldati mitmes tasandil, kuidas saab piiri tõmmata maakonnaplaneeringute poole pealt, kuidas asustust piiritleda, mida teha üp tasandil ehk nn ruumimudeli loomine, mis on arhitektidele väga mõistetav ja omane. See sisaldab kõiki komponente, millest elatav ruum koosneb.

KV: Mis on ruumimudel ja kuidas see sünnib?

AL: See sisaldab asustust, hoonetevahelist ruumi, detailsemalt tasandil rohevõrgustiku, tänavaruumi komponente, millest elamisväärne linn koosneb. See tellitakse konsultantidelt sisse. Enne kui vähempakkumiseni jõuavad, on oluline kirjeldada lähteseisukohad hankedokumentide juurde minevas tabelis. Selleks toimus praegu ka nõustiku koostamine. Nõustikus on ruumimudeli kirjeldus sees. Mudel on väga erinev, kas see käsitleb Tallinna kesklinna või väikeasulat.

TO: Tavalist madalaima pakkumise muret aitab lahendada hangete juhend planeerimise kohta, kus on väga pikalt selgitatud, mida KOV peab enne hanget läbi mõtlema, milliseid hindamiskriteeriume seadma, et vähempakkumiste praktika ei prevaleeriks. Parimat ruumikvaliteeti aitab saavutada pädevuse hankimise kaudu. Hankejuhend on avatav täiendustele (planeerimine.ee; riigihangete registri juhendite hulgas).

AL: Arhitektuurikonkursi nõude saab määrata üldplaneeringus.

JAL: Kas teil on (KOV-i tasandi kohta) monitoorimist ruumikvaliteedi osas?

KS: Üp-d käivad järelevalves, selle kaudu toimub monitoorimine.

JAL: Juhendit saab koostada üp koostamisel; meie huvi on olnud, et mida detailsemaks läheb, seda rohkem on vaja planeeringu välist teadmist, nõustamist igapäevase töös elluviimisel. Kuidas tegelikult asjad ruumis rakenduvad jne, kas selle kohta on teadmist?

TO: Seire kohta tegelikult ei ole. PlanS kohaselt on kohustus anda ülevaade planeerimisalasest tegevusest: KOV-id peavad andma ülevaate oma üp kohta vastavalt PlanS-ile, kuid ei ole midagi ruumi kvaliteedi kohta, vaid peab hindama, kas üp on ellu viidud, kas on asjakohane. Sisu seiret riik ei tee.

KS: Teoreetiliselt võiks öelda, et see oleks mõnutegevus. Ka selleks, et teha ära kõike, mida seadus ette näeb, on tegemist palju, 6 inimesega kõike ei jõua. Kui seadus ei anna volitust ka, on väga raske.

KV: KOV-ide võimekus on väga erinev ja kohati väga nõrk, et aru saada ruumilistest probleemidest. Sisulist nõustamist ja seiret vajatakse KOV-ides väga.

AL: Enamikus RAM-i osakondades on väga palju analüütikuid, kes teevad otsuseid lähtuvalt toimunud protsessidest. 1. jaanuarist on esimest korda ka regionaalhalduse osakonnas analüütik (TO: töötame koos igapäevaselt), mis on suur samm edasi. Loodame, et analüütiku töö kaudu saab pildi ette, mis kus toimub ja saab edasisi samme, mida regionaalselt vaja on, ette valmistada. Analüütik analüüsib, kuidas ruumiline planeerimine kuskil toimib.

TO: Analüütikul, kui raha on, on võimalus ka töö sisse tellida. Paljudes osakondades analüütikuid on, need on inimesed, kellele saab probleemi ette anda ja öelda: mõtle välja, mida teha. See ei tähenda, et rohelise raamatu funktsioon kukuks ära.

Paari sõnaga rohelisest raamatust: <https://planeerimine.ee/prr/>. Eesmärk on vaadata probleeme mis on väljaspool seadusloome protsesse. Tundub, et planeerimissüsteem on 20+ aastat olnud sama, samad on olnud ka mõned probleemsed küsimused, nt seostatus, liiga täpsed planeeringud, mis jäävad ajale jalgu. On ca 12 teemat, mis on laual. Sellele võivad järgneda seadusemuudatused, institutsionaalsed ümberkorraldused; vähim, isegi kui jätkutegevusi ei järgne, on see, et süsteemsed probleemid on läbi räägitud.

AL: Ruumilise planeerimise ulatus on teemaks. Värske süst Hollandi planeerimisest, kus kõiki riiklike otsuseid langetatakse läbi ruumilise planeerimise, selline on riiklik poliitika. Meie tingimused on erinevad, kuid kaaluma selliseid võimalusi peaks.

JAL: On vastuoluline, et kuigi iga ruumiotsus peaks lähtuma PlanS-ist ja elukeskkonna kvaliteedi parandamisest, seda seost ei tunnetata.

JAL: Põhiline probleem, mille välja töid, on et ruumiline ja strateegiline planeerimine on olnud lahus; ettepanek, et kõik meetmed peaksid olema ruumilise planeerimise ja regionaalarengu mõttes kooskõlas ja looma kvaliteetset ruumi. Võiks kohe alustada RAM-ist, kui õnnestus analüütik tööle võtta, kas õnnestuks ka arhitektid tööle võtta?

KS: 2 arhitekti palgaressursi arvelt saime võtta 1 analüütiku. Kõik regionaalvaldkonna osakonnad, mis on 1 ministeeriumis – nende puhul ei ole koostöö osas probleemi. Lisaseoste ja -ülesannete paneme on järgmine küsimus.

KV: Kuidas on sinu suhtumine ruumivoliniku institutsiooni loomisesse? Kas see on vajalik? Milliseid võimalusi näed riiklikul tasandil üleskerkinud probleemide lahendamiseks?

KS: Oleneb, millest te räägite. Minu arvamus eraldi institutsiooni osas ei ole muutunud, seda ei peaks hakkama tegema. Poliitikute hulgas oleks kergem läbi viia lähenemine, et pigem ol.ol. organisatsiooni tugevdada, mitte uut luua.

Kui probleem on selles, et lõplike otsuste tegemise juures KOV-ides ei ole pädevust – sellega peavad KOV-id ise hakkama saama; me ei hakka KOV-idelt õiguseid ära võtma ja riigi tasandile tooma, pigem räägitakse et KOV-idele tuleks otsustusõigust juurde anda.

Me kõik peame kvaliteetset ruumi oluliseks, iseasi on, kuidas selle tagame. Kas see jääb teavitustegevuseks või kas saame seadusesse sisse kirjutada punktid. Kas saame seaduse asemel panustada ressursi peale? Kõik ei pea olema seaduses.

JAL: Praegu on ÜRP planeeringu valdkonna dokument. Kui näha seostatumalt ja sügavamalt, kui eesmärgiks on füüsilise ruumi muutus, on oluline, et valdkonnad oleksid koos. Riigi tasandil tundub, et 1 valdkond (arhitektuur) on katmata, seda kõrgemal poliitilisel ja seaduse tasandil ei eksisteeri ja seetõttu „ei pudene“ need teemad alumistesse planeeringutesse, kus rohkem nende koht on. Vajadus on kaardistatud. Küsimus on, kas need võiks olla RAM-i juures?

KS: Seoseid tundub olema piisavalt palju. Koos peavad olema KOV tasandil. Ehitus ja planeerimine, nad ei pea riigi tasandil koos olema, see on poliitilise otsustuse küsimus.

On olnud idee teha **regionaalmaa-amet**, mille idee oli ka viia planeerimise rakendusülesanded, kõik mis maa-ametis toimub, EHR tulevikus planeeringuteregister, ühte kohta, juhtida seda ühest kohast. See jäi ära, sest tundus, et tekib väga keeruline juhtimisstruktuur, kuigi JUST ütles, et see oleks võimalik. Mingil hetkel võib idee uuesti üles kerkida, see võib olla vajalik, sest natuke dubleerimist on: riigivara kompetentsi on nii Maa-ametis kui RAM-is – veidi dubleerimist on ja selle võiks üle vaadata.

Andres Alver (AA): Algne mõte on ju kogu aeg olnud, Hollandi näitel, et on võimalik lähtuda ruumiloogikast ka teistsuguste suurte otsuste tegemisel. Eestis see välja ei tule, arvatakse, et nn copy-paste maailm võib edasi käia. Rääkides kolmemõõtmelisusest ja kahemõõtmelisusest—see ongi ruumiline planeerimine – kuidas need 2 asja kokku pannakse, mitte majanduslikus mõttes, vaid ruumi mõttes, riigi pinna mõttes, kust teie osakond võtab ideed, miks te just nii tahate teha, teie osakonnas, kes päevast-päeva sellega tegeleb?

Miks me oskame täna öelda, et puisniidud meile täna meeldivad? Kas see on ruumimudelisse kuskile sisse kirjutatud? Kui teame, et Tallinnast-Tartust võiks saada liikuda, siis kuidas see planaarne joon ruumi satub, kas see on kitsas või lai; kas saab ruumiliselt planeerida ideid, mis Eesti maastikku (isegi linn on maastik) kujundavad, on oluline küsimus. Kas need ideed loob arhitekt või komisjon – mina väga kahtlen komisjonides, need pakuvad keskmist halli arvamust, keegi võiks olla suuteline tegema jõulisemaid otsuseid.

Võib-olla on kusagil, kui minna ideede tasandile, vaja inimesi, kes tõesti hakkaks Eesti maastikku kujundama. Me peaksime võib-olla ka linnaruumi paradigmasid muutma. Me otsustame muudkui vanamoodi ja see läheb metsa. Riigi tasandi institutsioonist tasub edasi mõelda küll.

KV: Kus see institutsioon on, kus tulevikuvisioni genereeritakse?

AA: See võib sündida ülikoolides, see tõenäoliselt sünnibki erinevates kohtades.

AL: Oluline on, et ta sünniks seal, kus ta on sunnitud sündima. Probleemiks on ühiskonna sidusus, et see jõuaks igale poole välja. Usaldamatus KOV-ide, naabrite vahel, valdkondlik koostöö riigis. Oleme 10-20 aastaga püüdnud seda ideed altpoolt ülespoole liigutada.

AA: Seni kuni peaminister ei võta suurt otsust vastu, ma ei usu, et midagi on võimalik ära teha.

JAL: Head asjad ei sünni iseenesest. On oluline riigi tasandil olulist märgata. On vaja üldist suunavat tuge ja see on nii riigi kui KOV-i ülesanne.

Marten Kaevats (MK): Sidusus ei saa praeguses hajususe tekkidagi. On vaja muutust, et sidusus saakski juhtuda, et silotornide probleem laheneks, on vaja mingit kvalitatiivset hüpet.

KS: Integreerida see teema Eesti 2035+sse: kui leitakse ühiselt, et see on väljakutse, saab sellesse ka panustada.

MK: See ei saa olla ainult dokumendipõhine. Ainuke, mida me teame, on, et intervall läheb ainult veel kiiremaks. Peab olema omanik, aga meil ei ole omanikku.

KS: Dokument on hea, kui on järgmises staadiumis vaja raha küsida, et oleks millelegi viidata.

TO: Meil ei ole terviklikku holistilist dokumenti. Meil on arhitektuuripoliitika, ÜRP, need võiksid üksteist täiendada. Enne peaks määratlema ka dokumendi, millele inimese külge paneme.

MK: Rohelise raamatu mure: ÜRP ei tegele tulevikuga, vaid minevikuga de facto.

KS: See telliti tegelema tulevikuga. Kust siis see tarkus tuleb?

TO: Sellesse protsessi oli kaasatud Eesti parim oskusteave. Sellist visioonidokumenti nagu sina silmas pead, ei saa ruumiliselt 20 aastaks paika panna, see osaliselt minetab oma asjakohasuse ja seda peab hakkama üle vaatama.

AL: Planeering peab visioonile reserveerima ruumi.

JAL: Väide, et ruumiloomemeeskond võib olla ükskõik kus, et koostööd saab ikka teha. Või kas te näete, et oleks parem, kui koostöö oleks kuidagi planeeringudokumentide, ruumistrateegiate koostamise juures?

KS: Täna on see kompetents sinna koondunud, seni võiks see seal olla.

JAL: Lihtsalt täiesti uusi asju pole mõtet teha, pilt on niigi liiga kirju?

KV: Kui tekiks ol. ol. osakondade baasil, kuidas tekiksid horisontaalsed sidemed, kaoks ära silotorni efekt? Riigis on väga palju eri organisatsioone, kes tegelevad 1 või teise osaga ruumipoliitikast. Kui uus institutsioon on 1 ministriumis osakond, kuidas võiks sidusus tekkida ülejäänud ministriumite, ametite vahel?

KS: Selleks imerelva pole: peab olema koostöötaja.

KV: Kus see tahe tekib, kui seda pole täna tekkinud?

TO: Pole vahet, kas see on väljaspool ministriumide süsteemi või ministriumide sees. Ükskõik, kus see on, ei saa sekkuda valdkondlikku otsustusprotsessi, sellist staatust ei ole Eestis olemas.

AL: Hiljuti oli ühishõupidamine Eesti ja Põhjamaade ruumiandmete teemal. Kandev probleem kõigi puhul oli silotornid ja valdkondliku koostöö vähesus.

KS: Ka regionaalpoliitika on horisontaalne teema, sellega peaks arvestama ka nt ettevõtlusvaldkond, aga sellega lihtsalt ei tegeleta, kui finantse ei ole. Asudes peaministri juures, ei saa ta kaasa rääkida enne kui RES-i protsessis, see võib olla liiga hilja. RAM-is on võimalik siiski natuke asja suunata rahaotsuste juures, kui see on ülesandena läbi jooksnud. Mingit õigusandlikud aktid peavad sellega kaasnema.

JAL: Põhiline töö saabki olla pehmete teadmiste viimine protsessi. Sõltumatus on olnud eesmärk, see võib olla illusioon.

KS: Vaja on kompetentsi sel tasandil, kus tehakse otsuseid.

Triin Talk (TT): Miks mitte minna tagasi selle juurde, et kui KOV-il on kohustus tegeleda ruumilise planeerimisega, siis on seal vähemalt 1 inimene, kes on selles pädev.

Ametnike käed on seotud vanade planeeringutega, mida Eesti on täis ja mis kehtivad igavesti. Nende tühistamine ja muutmine on tohutu võimlemine. Millegi uue toomine tähendaks vanadele planeeringutele tähtaja seadmist. Ükshaaval ei hakata neid tühistama.

AL: Strateegilise dokumendina on üp kõige olulisem, teine KOVide jaoks palju olulisem dokument on sageli arengukava, sest seda on vaja raha saamiseks, üp ja arengukava ei tohiks olla vastuolus, kuid sageli on ja üha enam üksteisest kaugenend.

TO: Mitmed KOVid tunnistavad planeeringuid kehtetuks, tegelevad sellega ja maksavad kinni nõustamise. Laiem pilt on, et kui üksik- või üldise otsusega dp-d kehtetuks tunnistada, peab kinni maksma niikuinii, sest akti koostamiseks on tehtud kulutusi. Kui KOV on teinud halbu otsuseid, miks peaks riik lausaliselt selle kinni maksma?

TT: Ehitusluba muutub kehtetuks. Pole õige, et 1995. aastal tehtud asi on nii siduv, kuigi see ei lähtu ühestki tänasest seadusest.

TO: See on KOVi tahte küsimus ja pädevus. Ma ei ole nõus, et me seaksime planeeringuvaldkonnas kohustuslikuks planeerija olemasolu, planeerijal ei ole selles ametis piisavalt tööd. Parem oleks ühisametniku lahendus.

JAL: Vallaarhitekte ja -ehitusnõunikke, kes täidavad kõiki rolle, on päris palju. Ülevaade puudujääva ruumipädevuse kaardistusest (ruumipädevuse tööühma tabel)./.../

Kui mõelda, et kas selliseid ülesandeid oleks RAMi juurest võimalik täita, kas see sobituks struktuuri laiemalt, kas see võiks tekitada konflikte teiste ministriumite, osakondadega, kas see tähendaks suuremaid struktuurimuutusi või oleks lihtsamalt teostatav?

KS: Pole midagi üleliia erinevat, kuid kuidas see positsioneerub ja aluse saab? Võib-olla, kuna RAM ja JUM ongi horisontaalsed ministriumid, oleks see loogiline koht. Ei kujuta ette tellija kompetentsina, mis hetkel see nt Maa-ameti protsessidesse sekkuks? On alati küsimus olnud, kust lepitaja kompetents tuleb, tavaliselt lähedavad vaidlused kabinetti. Kui otsida institutsiooni, siis RAM tundub suhteliselt mõistliku kohana. Ei kujuta ette, kus see struktuuris paikneks, kuid kindlasti oleks võimalik koht leida kas kellegi juures või eraldi, koostööd ja inimesi, kellega arutada, oleks regionaalvaldkonna juures rohkem.

JAL: 1 küsimusi seaduse mõttes on ka, millele tuginedes otsuseid tehakse, kuidas laiendada ruumilise planeerimise mõtet KOV-ide nõustamiste, koolituste kaudu; hea praktika levitamine, hea kogemuse laiendamine. Ilma meeskonnata see ei toimi.

KV: Arutelu põhjal võiksime veel 1 koosoleku teha, et kutsuda laua taha KOV-ide organisatsioon, et saad ülevaade, milline on nende nägemus probleemide lahendamisel ja ka muinsuskaitse.

TT: Tuleb seada teravik: kes kaaluks riigi keskse otsuse välja, kui on eri huvid ruumilepitaja rollis.

JAL: Arbiiteri mõttes ongi paiknemine kõige raskem, kui ruumiloomemeeskond on kellegi juures.

TL: Minu meelest on vaja poliitilist julgust: teeks otsuse ära. Uut meeskonda ei tasu karta, et see teeks halba, see teeb ainult head. See ei võta kelleltki võimu ära, vaid aitab ruumilist keskkonda ühe professioniga edendada. Hollandis oli alguses riigiarhitekti rollis arhitekt, infrastruktuuri spetsialist ja loodusspetsialist. Otsuseid langetati kollegiaalselt.

JAL: Meie eesmärk on mõnes mõttes tulla tagasi säästva arengu põhimõtete juurde tagasi. Nii loodus kui tehiskeskkond on tervik.

TL: Säästev areng ei ole kuhugi kadunud, kuklas seda tunnetatakse, et ei tehta väga hagijalikke otsuseid.

TO: See on arenenud ühiskonna indikaator, et on keerulised teemad, millele ei ole ühest vastust.

Protokollis
Kaidi Õis
Ruumiloomete ekspertrühma assistent
kaidi.ois@riigikantselei.ee
5201497

5.7. Diskussioon ELVL esindajatega

Ruumiotsuste töörühma koosolek
15.05.2018 • 11.00-13.30
Riigikantselei, Rahukohtu 2

Osalesid: Jaak-Adam Looveer, ekspertrühm; Kalle Vellevoog, töörühma juht; Endrik Mänd, ELVL, Andres Levald, RAM; Indrek Rünkla, KUM; Sulev Nurme, EMAL; Taimo Aasma, KEM; Jiri Tintera, Valga KOV; Liis Vahter, MKM; Jüri Võigemast, ELVL; Angelika Kallakmaa-Kapsta, ELVL; Kaidi Õis, ekspertrühm; Tõnu Laigu, EAL.

Protokolli helifail: 20180513_ruumiotsuste_tooryhm

Päevakord

- 1) Diskussioon Eesti Linnade ja Valdade Liidu esindajatega (Jüri Võigemast ja Angelika Kallakmaa-Kapsta)

Protokoll

Kalle Vellevoog (KV) andis ülevaate senistest intervjuudest riigiasutustega, millest järeldeb, et riik on jätnud KOVidele väga palju ülesandeid, suhtleb KOVidega sageli jõupositatsioonilt, kooskõlastused on formaalsus, kuid riiklikud ruumiotsused mõjutavad KOVide ruumilist keskkonda oluliselt. KOVides puudub sageli piisav kompetentsus, et hinnata otsuste ja kooskõlastuste tegelikku ruumilist mõju. Arhitektuurse kvaliteedi hindamine on puudulik, kuna juhitudakse madalaima hinnaga pakkumistest, arusaam näiteks kaasaegsest kooliruumist on vähene; RKAsse koostöö KOVidega objektide valikul on vähene, riik on otsuste tegemisel tugevama positsioonis. Esimene kriteerium otsuste tegemisel on majanduslik otstarbekus. Maa-ametil ei ole põhikirjalist ülesannet ruumilise kvaliteedi teemade oluliseks pidamiseks. Otsustes käitatakse kinnisvaraarendajana, et saada maale maksimaalne väärtus. EAS teeb ruumiotsuseid läbi rahastusotsuste, millest KOVid saavad sageli teada tagantjärele, rahakulutussotsused pole sageli kõige mõistlikumad, sarnane muster kordub KredExi otsuste puhul. Tundub, et riik on vastutuse ruumilise kvaliteedi eest delegeerinud KOVidele, kuid paljudel neist puudub kompetentsus ja spetsialistid ruumilise keskkonnaga sisuliseks tegelemiseks. Pärast haldusreformi on KOVidel oluline ülesanne koostada uued üldplaneeringud. Oluline peaks olema ruumilise keskkonna kvaliteedi tagamine, visiooni ja strateegiadokumentide seostatuse tagamine, üldplaneeringute elluviimine ja järgimise kontrollimine.

KV: Projekti Hea Avaliku Ruum kogemusest järeldeb, et nõuandeid ruumiküsimustes vajatakse paljudes kohtades väga teravalt. Kuidas hindate Teie kui ELVLi esindaja olukorda? Milline on KOVide võimekus tänases situatsioonis, kui lähiaastatel, läbi uute üp-de tuleb teha palju ruumilisi otsuseid, neid otsuseid teha? Kas KOVidel täna, Teie kogemuses, on kompetentsus juhtida ruumilist arengut või peaks see kompetentsus tulema „kõrvalt“?

Jüri Võigemast (JV): Ma ei oska näha asju sellisest vaatenurgast. KOVid on väga erineva suurusega. Äsja on toimunud haldusterritoriaalne reform ning seisukohad, mida me kujundame liidu juhatuses ja volikogus lähtuvad põhimõttest, et KOVidele ei ole delegeeritud planeerimisõigust, vaid see on põhiseadusest tulenev autonoomia küsimus. Omaette küsimus selle pinnal on, et milline on KOVide ressursid, potentsiaal ja teadmised. See on järgmise astme küsimus, milles oleme valmis läbi rääkima, kuid mitte KOVide autonoomia piiramise küsimuses.

KV: Ekspertühm pole autonoomia piiramise küsimust tõstatanud. Küsimus on, kas KOVides on kompetentsus olemas, kas saate praktikas hakkama?

JV: Ei saa väita, et volikogu ei saa otsustamisega hakkama. See, kas 1 spetsialist tunneb valdkonda vähem või rohkem, on üksikotsuste küsimus. On loomulik, et on vaja õppida, kuid volikogu ja juhatuse taseme otsustusõigust ei saa õigust ära võtta.

Endrik Mänd (EM): Kui me räägime suurematest linnadest, on asi väga selge – pädevus on kohapeal suuremal määral olemas. Linnad on mures autonoomia pärast: kas riigi tasandile hakkab tekkima kontrollorgan, kas hakkab piirama põhiseaduslikku rolli? Autonoomia küsimust siin kahtluse alla ei seata. Küsimus on selles, et ruumiline olukord jääb sisuliselt kaalumata, kui ei jätku spetsialiste.

KV: Kuidas teie näete sellele asjale lahendust?

JV: Ma ei näe probleemi. See, et kellelegi paistab, et riigiamet surub arvamust peale – meile nii ei tundu. Ma pole viibinud üheski volikogus, kus ei suudetaks teha otsuseid KOVide huvides. Kui me leiame, et nii, nagu arsti pädevusega inimesel on vajalik arstidiplom, peab ka vallaarhitektil olema diplom, siis nii lahendamegi.

Jiri Tintera (JT): Valga kesklinn on muinsuskaitse all. Ruumilised otsused on üles ehitatud nii, et lõplik otsustaja on muinsuskaitseamet. Valga muinsuskaitsealal rääkida KOVi ruumiotsustes on näiline, sest kuigi vastutus Valga kesklinna arengu eest on Valga KOVi käes, sünnivad otsused riigiinstitutsioonis. KOVidel oleks vaja tuge, et nad saaksid seista riigiametite surve vastu, ELVL peaks seda pigem toetama. Tegemist ei ole otsustamise piiramise vaid nn ruumiombudsmani rolliga, kes annab oma seisukohti ja saab olla KOVidele otsuste langetamisel toeks.

Angelika Kallakmaa-Kapsta (AKK): Te ütlete, et peaks riigiasutuste tegevust piirama ja monitoorima, kas muinsuskaitse on see, kes sekkub KOVide tegevusse?

JT: Kui Valgas tekib muinsuskaitseameti ja KOVi vahel konflikt, on see oluline küsimus, kuna kesklinn on linna tervikliku arengu tagamiseks võtmekoht. Süsteemi ülesehituse tõttu jääb peale muinsuskaitseameti otsus. Oleks vaja, et saaks pöörduda sõltumatu osapoole poole, kes annab konfliktile kolmanda hinnangu.

AKK: Kas sõltumatu organisatsioon ei saaks olla EAL?

KV: Te olete valesti aru saanud. Sageli on KOVidel puudu ruumilise haridusega spetsialistidest ruumilise arengu tervikvisiooni kujundamiseks. Me ei ürita teile peale suruda institutsiooni ega väita, et EAL hakkab mingit rolli täitma, vaid tahame infot, kuidas sellest olukorrast välja tulla.

EM: See on oluline aspekt ja vaatenurk, mida toetan. Väiksemates valdades pärsib KOVide autonoomiat eelarve ja kompetentsi puudumine.

JV: KOVid ei peaks ise genereerima seisukohta, et ollakse viletsad ja on vaja tuge. Näiteks korraldavad KOVid kogu hariduselu seaduste raames. Mitte sugugi halvemini ei tegutse KOVid ruumiloome valdkonnas. See, et üksikobjektide raames on vaidlusi, ei tähenda, et KOVid ei ole võimelised asju korraldama. Kui keegi ei suuda professionaali käest abi küsida, siis pigem see on probleem. Valga näide, et muinsuskaitseamet „istub pähe“, on KOVi siseküsimus. Valga vald on suur üksus, kes siis veel suudaks asju korraldada, kui nemad ei suuda? See on naeruväärne ja ma ei saa sellega nõus olla.

JT: Need ei ole läbirääkimised. Me ei ole nendega võrdne partner, meil ei ole samad otsustusõigused, sest kõik KOVi otsused lähevad muinsuskaitseametisse läbivaatamisele – kui nende kooskõlastuskomisjon ütleb ei, on ei.

EM: Tallinn on väga erilises positsioonis, kuna riigi ja linna vahel on sõlmitud haldusleping. Otsuste ettevalmistamiseks ja läbirääkimisteks on Tallinnal seetõttu tugevam positsioon, kui ülejäänud Eestis.

AKK: Mul ei ole sisearhitekti pädevust, aga oma kodu sisustan ise. Kas ma ei tohiks oma kodu sisustada? Küsimus on suhteliselt sarnane.

EM: Küsimus on, et riigipoolne tegevus hakkab riigi arengut piirama, kuid vastutus on KOVidel. Volikogul on seadusest tulenev autonoomia, kuid otsustusõigus on sisuliselt piiratud 2 valikuga: tuleb või ei tule – rohkem kaasarääkimisõigust ei ole.

JV: Mina saan ELVL liikmete käest küsida, kas on permanentne probleem, kas riigiinstitutsioonidega ei ole võimalik võrdväärselt läbi rääkida, kuid minu 28-aastane kogemus volikogu liikmena ja 14-aastane kogemus volikogu esimehena on vastupidine.

KV: Seaduse järgi on võimalik mitte kooskõlastada, kuid küsimus on, kas otsused on kantud laiemast ruumilisest teadmisest ja visioonist.

JV: Jään oma seisukoha juurde: KOVidel on võimalik pädevus mängu panna, kui on leitud, et see on vajalik. See, et riigiamet sunnib tegema nii, teisiti või kolmandat moodi, on läbirääkimise küsimus.

EM: Tallinna üldplaneeringute koostamise ajal Maa-ametiga läbirääkimise puhul täpselt nii oligi. Rohealad ei soovitud jätta rohealadeks, järelevalvemenetlusest ei saanud linn abi; kompromissina määrati üp-s riigimaa tükid konfliktaladeks, mis kokkuvõttes ei ole lahendus.

JV: Kui Tallinnal ei ole potentsiaali läbi rääkida, mis seisundis me üldse oleme?

KV: Olen Hea Avalik Ruum programmi raames läbi käinud 70 KOVi, saan teha üldistusi, milline kompetents kohtades on. See on nõrk. Keegi ei sea kahtluse alla KOVide autonoomiat, eesmärk on leida lahendusi, kuidas KOVide ruumiliste otsuste pädevust parandada, et otsused oleksid võrdväärsed riiklike institutsioonidega vaidlemiseks.

AKK: Inimest tahetakse üle tee aidata, kui inimene ei taha üle tee minna.

Jaak-Adam Looveer: Riigi tasandil on planeerimisega hästi. On olemas planeerimise osakond, planeeringuid saab sisse tellida. KOVi spetsialistide tööaeg on sisustatud väikeste konkreetsete ülesannetega, visiooniküsimustes ei ole kelleltki nõu küsida.

JV: Minu meelest on KOVi ruumispetsialisti kvalifikatsiooninõude kehtestamine kõige lihtsam.

JAL: Vajalik on nii riigiametite endi otsuste kvaliteedi tõstmine, kui KOVide oma, et partnerid oleksid võrdväärsed.

JV: Luban enda jaoks resümee: ründame lahtisest uksest sisse. Miks mitte rohkem haritud spetsialiste – liigume siis sinnapoole. Ärme üritame tekitada konfliktsituatsiooni, eri ametitega on võimalik läbi rääkida, on võimalik teha laiapõhjalist koostööd, eelarvete teemasid arutatakse alates 1994. aastast, kõik saab lahendatud läbirääkimiste teel.

KV: Ei saa nõustuda sellega, et kõik on hästi. Ka väitega, et KOVid ei oota ruumilist kompetentsi abina, sellega ei saa isikliku kogemuse baasilt nõustuda. Sageli KOVidel puudub isegi selge arusaam, kuidas linn arenenud on, poliitikute jaoks tuleb üllatusena, et on olemas üldplaneering. Narva-Jõesuu juhtidega kohtumisel ei tundnud planeeringuspetsialist linna ajalugu. Markantseid näiteid on veel. Ma ei saa aru ELVLi seisukohast, et ekspertkomisjon töötab nende autonoomia piiramise eesmärgil. Meie eesmärk on tekitada sünergia riigi ja KOVide vahel, et ruumiotsuseid riigi ja KOVide vahel oleksid kaalutletud ja võimalikult head ning et KOVid ei jääks riigi teerulli alla.

AKK: See, et KOVides ei ole kompetentsi, on teie hinnang. Mina ise olen 2002. aastast seotud riigiga läbirääkimise protsessiga. Jah, on olnud erinevaid aegu, alati pole läbirääkimistel saavutanud kõiki eesmärgi, kuid väide, et koostööd ei tehta, sellega ei saa nõus olla. Alati saaks parem olla. Pädevuse küsimusest: ütlesin ka ekspertrühmas, et toimus haldusreform, Eesti riigis on tekkinud täiesti uus situatsioon, uued struktuurid. Praegu ei saa teha järeldusi. Ükski KOV ei soovi teha oma elanike jaoks halbu otsuseid, otsitakse võimalusi selleks, otsitakse arhitekte. Mul on valus kuulata, et kõik KOVid on ebapädevad.

KV: Me ei ole seda väitnud.

AKK: (Ruumipädevuse töörühma) küsitluse ajal olid just valimised toimunud, sel ajal oli KOVides teatud kaos. Elukorraldus loksab aasta või kahega paika.

EM: Küsimuse püstitamise on oluline, kui jutt käbi KOVide omavalitsuse piiramisest. Milline on sinu arvamus: kas igas uues vallas peaks olema vähemalt 1 ruumipädevusega inimene (arhitekt vmt) ja kas see peaks toimuma isevoolselt, seesmiselt, või peaks ütlema, et seda tuleks reguleerida?

AKK: Aega tuleb anda. RAMis on moodustatud väga suured meeskonnad, kes juba tegelevad koolitamisega.

JAL: Ainult planeeringute vallas.

AKK: Kõike korraga ei saa. Tuleb üritada koostööd parendada. Ekspertühmas ei ole puudutatud koostööd erasektoriga.

KV: Era- ja avaliku sektori koostöö toimub ka EKA ja Merko puhul, projekt Lõpetamata Linn kestab praegugi.

JAL: Pädevus on Eestis olemas, küsimus on, kuidas see jõuaks õigesse kohta.

AKK: Siis me räägime regionaalsetest probleemidest. Situatsioon on muutumas. Väiksemad kohad on kaardi peal ilmatuma suured. Ühel hetkel leitakse võimalus ka palgata parem inimene, aga see ei ole esmavajadus.

KV: Aga ruumilisi otsuseid on vaja teha kohe, mõne aasta jooksul tehakse palju olulisi ruumilisi otsuseid, mis mõjutavad KOVide arengut pikaks ajaks. Kui neid tehakse ebapädevalt, võivad need pärssida ruumilist arengut pikaks ajaks.

AKK: Mille alusel te hindate, et KOVid on ebapäevad? Kui otsustatakse, et bussipeatus tehakse puu taha, on see nende valik.

EM: Mäo näitel – see ei olnud valla valik, see oli riigi valik. Riigil oli maatükk, sinna oli kõige lihtsam ehitada. Valda sisse buss ei sõida, bussipeatusesse on 1,5 km maad, lapsi viiakse sinna autoga.

JT: Seada haldusreformile suured ootused – kaldun arvama, et see pole põhjendatud. Tartu vald otsib juba 3 kuud vallaarhitekti, nad ei jõua isegi palgaläbirääkimisteni, sest lihtsalt pole kandidaate. Küsimus ei ole rahas, pädevust ei ole.

EM: See on oluline teema, mida lauale panna. Ühelt poolt on vaja ruumipädevusega inimesi valdadesse töösse, kuid tingimusi selleks ei ole, Tallinn ei ole paremas olukorras. Otsime 1 arhitekti juba 3. hankega.

JT: Mina näen, et institutsioon, millest räägime, on õiguskantslerilaadne otsustusvõimeta organ, kes saaks olla KOVi arhitektile toeks. Ma ei mõista miks see ELVLi jaoks ei ole sellisena vastuvõetav? Ta annab abi neile, kes seda küsivad. Räägite, et teie seisukohad väljendavad KOVide seisukohti, kuid need on juhtide seisukohad. Ruumipädev spetsialist vajab tihti volikogu ees tuge. Oleksin väga rõõmus, kui selline organ oleks abiks ka otsuste tegemisel KOVide sees.

LV: Jutt on väga ilus, aga kuidas see reaalsuses välja näeb?

KV: Sageli on KOVi arhitektid surve all. Kui nad soovivad ruumipoliitilisi otsuseid kallutada, ruumiloogikat sisse tuua, on vaja ametikaaslaste professionaalselt tuge.

AKK: Mis takistab täna tuge küsimast?

JT: Kust? EAL on lobiorganisatsioon, mis esindab vaid kutseliste arhitektide huve. See ei ole sõltumatu kõigi ruumiotsuseid hõlmav organ.

EM: Arhitektide Liit ei ole taskukohane. Peab jälgima, et ei tekiks autonoomia riivet, pigem näen probleemi selles, et kui täna Tallinn ja Tartu ei suuda turult spetsialisti leida, siis lootus, et väikesed vallad saaksid pädeva spetsialisti, ei täitu.

AKK: KOV on üksikisiku jaoks. Me ei suuda kokku leppida, mis on hea ruum.

EM: Seda, mis on hea ruum, ei saa defineerida.

JAL: Sina, Liis (Vahter), oled osalenud KOVide ruumiloomeprotsessides nt Reidi juures. Kas sa nägid sellel tegevusel mõtet?

Liis Vahter (LV): Me räägime, et riik käitub teerullina – sageli ei taheta riiki kaasata arvamust ütlemas. Tihti on palju lihtsam ise otsused ära teha. Koostöö eeldab rohkemat tööd, kui kohustuslik formaat ette näeb.

AL: Saksamaal on näiteid pikaajalisest koostööst arhitektuuribüroodega. Arhitektuuribürood töötavad KOVide ruumiotsuste ettevalmistajana. Eestis on arhitektid koondunud Tallinna, sest arhitekt tegutseb seal, kus ta saab oma teenuseid pakkuda, kus kinnisvara on hinnas.

AKK: See on tore, et te leiate, et KOVidel on vabu finantse. KOVide teenuste palett on väga lai. Kui arvestame praegust elanikkonna vananemise protsessi, meil on vaja vanadekodusid jne – need eeldavad mahukat finantseerimist.

EM: Vanadekodu rajamine on ruumiotsuse küsimus: et inimestel oleks võimalik liikuda iseseisvalt, et teenused oleksid kättesaadavad.

KV: Teine teema, mis sellega haakub, on et millised peaksid olema ruumilised strateegiad, et elanikkonna kahanemist peatada.

JT: Valga on kahanemise teemaga on pildil. Meie strateegia on rääkida meie probleemidest, sest kui meid kuulatakse, siis meid ka abistatakse.

EM: Kahanemise planeerimine on oluliselt keerulisem kui kasvamise planeerimine.

JT: Kui linnal on atraktiivne kesklinn, on linnal tulevikku. Ruumiotsused on palju rohkemat kui disain, need mõjutavad inimeste elu majanduslikult ja keskkonnatingimusi. ELVL seisukoht on selline, nagu see hetkel on, kuna liidus puudub ruumiline pädevus Ka ELVL peaks oma pädevust tõstma.

LV: Mulle tundub, et väga tugevalt on ühe lahendusena välja pakutud uus institutsioon, kuid me ju näeme, et probleemid on mitmel eri tasandil, pole piisavalt arhitekte jne. Kas 1 suur üksus suudab kõike lahendada, kas ei peaks proovima olemasolevat süsteemi parandama?

AKK: Me ei näe, et meil oleks probleemi.

EM: On oluline mõista, et kui see teema ei ole liidu tasandil tõstatatud, siis see näitab, et suhtlus spetsialistide, vallajuhtide ja liidu vahel ei ole olnud piisav. Ekspertgrupi tagasiside on spetsialistitase tagasiside, kui see sama sõnum ei ole jõudnud vallajuhtideni, on see märk tegemata tööst, mida ekspertgrupp ei saa teha. Selleks, et Valga kesklinn saaks elusaks, tuleb muinsuskaitset teha järeleandmisi, muidu lõpuks ei ole hooneid – ei ole Valgat. Kõlama jäi, Et Jüri ei näe selles küsimuses probleemi. Siit loen välja, et see teema ei ole ELVLis laual olnud.

AKK: Mulle tundub, et teie arvates linna- ja vallajuhid käivad koos, kuna on tore üksteist näha.

JAL: Usume, et neil on oluline, kuid väga suure üldistusastmega roll.

LV: Valga näitest rääkides: kas Triinuga (Talk) on see varem teemaks olnud?

JAL: Nad on leidnud, et otsused on läbiräägitavad. 1 ruumispetsialist ei suuda argumenteerida terve institutsiooni vastu.

EM: Küsimus on, kuidas saada arhitekte avalikku sektorisse? Ruumiotsused on killustatud.

LV: Maa-ameti tegevusse saaks lisada ridu, millele peaks töös keskenduma – nn ülesandepüstitusena.

Indrek Rünkla (IR): Kes juhib riigiametite eesmärkide ümbersõnastamist? Kelle võiks kaasata?

EM: Arhitektuuribüroodega koostöö oleks teostatav ka tänases õigusruumis. See suunis tuleks anda kvaliteedipõhise hanke alusel.

JT: Partneriks ei saa olla selles KOVis tegutsev arhitekt, see tähendaks huvide konflikti. Meil on viga haridussüsteemis, arhitektiharidus omandatakse Tallinnas, tipp- ja rakendusarhitektide vaheline proportsioon on paigast ära. Rakendusarhitektide ja tipparhitektide suhe peaks olema 4:1, vastupidi tänasele.

KV: Ants Juske Tartu Kunstikooli direktorina üritas Tartus tekitada Lõuna - Eesti jaoks rakendusarhitektide õpet. Kahjuks see ei käivitunud.

AL: Ainult ettevalmistus probleemi ei lahenda, nad pürgivad magistritaseme arhitekti tasandile. Tegevusõigus algab ka praegu diplomeeritud arhitektist.

JAL: Kui arhitektiõpe toimub Tallinnas, peaks tagasitulemiseks kodukanti pakkuma rohkem võimalusi, kui pakutakse Tallinnas.

JAL: Kui RAMi tekiks arhitektuuriosakond, mis rolli ELVL sellel näeks?

AKK: Liidu seisukohti saan väljendada vaid siis, kui Liiduga on kokku lepitud.

Sulev Nurme (SN): Loomulikult me saame kokku leppida, mis on hea avalik ruum. KOVi tasandil ei aduta, mis see on. Kas saaks olla meetodika/mehhanism, mis määraks/sõnastaks hea avaliku ruumi kvaliteedid? Võib-olla riigiametid saaksid mingis raamistikus kokku leppida?

IR: Need eeskirjad on (DAVOSi deklaratsiooni näitel) loosunglikud, konkreetsetes olukorras need ei toimi.

JT: Nagu minu meelest ei ole võimalik koostada juhendit, mille järgi öelda, et hoone on kvaliteetse arhitektuuriga, ei saa seda öelda ka ruumi kohta, seda saab öelda pädevate inimeste kogu.

LV: Hea ruumi indikaatorid on umbmäärased.

KV: Hea ruumi 1 indikaator on elanike heaolu.

IR: Halbade ja heade näidetega on võimalik seda illustreerida.

JAL: Küsimus on funktsionaalsuse paljususest aru saamises.

LV: Mida soovitada Maanteeametile edaspidi oma projektide tegemises?

JAL: Hea näide on „Transport for London“: koha ja liikumise funktsionaalsuse maatriks.

IR: Võimalused on ühel hetkel olemas, kuid seda sageli ei teadvustata.

KV: Rahvast on vaja valgustada ning pakkuda alternatiive.

JT: Arhitektid ei suuda oma rolli ühiskonnas põhjendada. Miks hoone puhul mõistetakse arhitekti vajadust, aga linnaruumi puhul mitte? Need on baasmõtted, mida ei suudeta kaitsta. Teie väidete kohaselt on hea ruum suhteline, kallis ja mittevajalik.

AKK: Kohalikud inimesed peavad otsustama, millises ruumis nad tahavad elada ja tegema seda läbi oma volikogu.

JAL: Need teemad ei haaku. Meie huvi on aru saada KOVide suhtest KOVi arhitekti ja riigi tasandiga, arutada arhitektuuri ja ruumipädevuse tõstmist riigi tasandil: kus on KOVide jaoks ohukohad, millega peaks arvestama või on vastuseis põhimõtteline. Loomulikult, kohalikud otsustavad, kõik teevad subjektiivseid otsuseid ruumi suhtes, see ongi nii.

IR: Kui KOVid ei vaja nõustamist, peaksid nad jääma riigi tasandi struktuurimuutuste suhtes ükskõikseks. KOVid ei peaks vastu olema, kui neile ei tulda midagi „pähe määrima“.

Tõnu Laigu (TL): Ma ei saa sellest aru, miks see ärritab, kui riigi tasandil muutusi teha? Miks see ELVL nii väga puudutab? Me ei ole täna kuulnud ühtegi põhjendust. Ruumil on 2 komponenti: tekst,

määrused, mis sellest arvatakse, teine on see, millised inimesed ruumiga tegelevad. Ma ei ole seda meelt, et juhenditega kõike ära lahendab, otsuseid peavad täide viima pädevad inimesed, kes peaks organiseerima riigi tasandil nii, et asjad saaksid heaks.

JAL: Nõustik juhendina üksi ei toimiks. Hea näide koostoimest on, kuidas RAMi maakondade spetsialistid hakkavad nõustama kohaliku tasandi planeerijaid. MKMi transpordiosakond on tulnud eri KOVide projektidega kaasa ja toonud lisateadmist, mis aitab 1 sammu võrra kvaliteedi osas edasi. Need on head näited pehme koostöö võimaikkusest.

TL: Me räägime ruumist, ruum ongi ruumiline. Kui kirjeldada ruumi ainult sõnadega, ei saa ruumikogemust anda, pilt annab ülevaate, kuidas asi on. Kes ruumi ruumiliselt kirjeldavad, ei ole volikogu liikmed, liikmed on sinna valitud teistsugustel alustel. Ruumiotsused on volikogule vaid 1 sektor.

LV: Peatäna näide on hea näide, kuidas eraldi institutsioon (Arhitektuurikeskus) aitas vahendada paremat tulemust, sedasama teadmist, millega 1 inimene peab KOVis tegelema. See oli suurepärase näide, kuidas asju teha, kuid selle taga oli ka väga suur rahanumber.

JAL: Ei pea alati suuri asju tegema, võib teha ka väikeseid asju. Nt Tartu kliimategevuskava vmt. On pilootprojekte, kuidas „silosid“ ühendada ja minna väljakutsetele vastu. Kui tahame uut moodi koostööd, eeldab see uut moodi mõtlemist ja muudatust organisatsiooni otsuste tegemises.

AKK: Makse tuleb tõsta.

KV: Päril see ei ole. Luges J Raidla teese, mis eile avaldati: riik tuleb panna toimima süsteemsemalt ja säästlikumalt. Maksude tõstmine ei vii kuhugi edasi.

TL: Räägime sellest, et olemasoleva rahaga saab teha paremaid otsuseid.

AKK: Tuleb leida riigi sektorist kohad, mis tuleb maha kriipsutada. Avaliku sektori ökonomika baasil.

KV: Meid on aastaid riigiarhitekti osas konsulteerinud Jüri Raidla, kokkuhoiukohti on riigi süsteemis piisavalt.

TL: Pikas perspektiivis hoia sellega raha kokku.

Protokollis

Kaidi Õis
ruumiloome ekspertrühma assistent
kaidi.ois@riigikantselei.ee

5.8. Säästva arengu teemaline diskusioon

Säästva arengu teemaline kohtumine

09.03.2018 • 13.00-14.00

Riigikantselei • Rahukohtu 2

Osalesid: Eili Lepik (Riigikantselei), Marten Kaevats (Riigikantselei), Jaak-Adam Looveer (Ruumiloom
ekspertühm), Toomas Paaver (ruumiõiguse töörühma juht),
Kaidi Õis (ruumilooma ekspertühm)

Protokolli helifail: 20180309_saastev_areng

Protokoll

Kohtumise eesmärk oli tutvustada Riigikantselei nõunikule Eili Lepikule, kes korraldab Eesti säästva arengu komisjoni tööd ja koordineerib säästva arengu strateegia elluviimisega seotud küsimusi, ruumilooma ekspertühma ideed täiendada säästva arengu seadust ruumilooma põhimõtete ja eesmärkidega, saada tagasisidet ja ülevaade Riigikantselei säästva arengu komisjoni olemusest.

RUUMILOOME EKSPERTRÜHMA SEISUKOHAD

Kirjutada tuleb uus üldine ruumi- või ruumiloomeseadus, mis suudab käsitleda ruumi tervikuna. Säästev areng ja ruumilooma on fundamentaalselt seotud. Säästva arengu eesmärgid on ruumilooma laiem alus. Ruumilooma tutvustamine säästva arengu teemana on asja- ja ajakohasem, kui selle käsitlemine kunagise riigiarhitekti institutsiooni loomise teema jätkuna.

PlanS ei tööta üldise seadusena, tegemist on menetlust reguleeriva seadusega. SäAS, KeÜS on see- eest üldised siduvad seadused. PlanS ja EhS ei käsitle ruumiloomet tervikuna, kuna palju ruumiloometsuseid langetatakse ka PlanSile ja EhSile eelnevalt ja järgnevalt.

SÄÄSTVA ARENGU SEADUSEST

Toomas Paaver (TP): Kuidas SäAS töötab, mis on sellega seotud tulevikuplaanid, mis on sellest kasu? Kas ruumiloomeseadust ja SäASi või ruumiloomeseadust ja KeÜSi on võimalik siduda?

Eili Lepik (E.L.): Tegemist on deklaratiivse seadusega. SäAS on teine selline seadus maailmas. SäAS on oluline märgiliselt, mitmed olulised protsessid (nt keskkonnamõju hindamine- Märkus: RAM lükkas selle väite ümber) on sellest välja kasvanud. Seaduse tegemise ajal oli säästva arengu kontseptsioon väga keskkonnakaitsekeskne – sotsiaalne, majanduslik ja kultuuriline mõõde on lisatud hiljem. Seadus oli algselt tuumakam, nimetas ära arengukavad, kus peaks keskkonnamõju hindama. § 12 tasakaalustatud arengu kavandamine, mis käsitles arengukavasid, korjati redaktsiooniga [Kehtetu - RT I, 13.03.2014, 2 - jõust. 23.03.2014] seadusest välja.

Kas SäASi tasub puutuda? On ebaselge, kas deklaratiivsele seadusele sisu lisamine töötaks või mitte. On oht, et SäASi „kallale minek“ „tapab“ SäASi.

Jaak-Adam Looveer.: Oleks märgiline, kui ruum ja keskkond kokku tuua ka märgilises mõttes. Ruumiloome põhimõtted on hulk üldisi mõisteid ja väärtusi, mis on samuti deklaratiivne tekst, nagu SääS.

EL: Hoiakud ja üldised väärtused saavad tavaliselt paika poliitikate põhialustes – valdkondlikult. Kui tahta, et muutus planeerimise protsessi ja päris ellu jõuaks, peaks PlanSi täiendama – selleks, et nn käsk jõuaks töövahendisse, millega valdkonda otseselt mõjutatakse.

Ekspertühm: Kui teha ettepanek lisada üldistel põhimõtetel SääSile ruumi pool, kas see segaks midagi?

EL: Pole kindel, kas keegi otseselt, päriselt ka SääSist lähtub. Riigikantselei ja ka teised asutused ning ettevõtted lähtuvad eelkõige Eesti säästva arengu riiklikust strateegiast ja ÜRO säästva arengu eesmärkidest¹ (2015), mille 11. alaeesmärk on jätkusuutlikud linnad ja asumid. Ruumiloome puhul on kaudsel võimalik luua seoseid ka teiste eesmärkidega. Tuleks tuua välja, kuidas ruumiloome nende eesmärkidega kaudsel või otseselt seotud on. Ruumiloome ekspertrühma vahearuandest tuleks ÜRO eesmärkidest otsesemalt lähtuda. On hea, kui säästva arengu eesmärkide eest seisjaid on rohkem (sh nt ruumiloome ekspertkomisjon). Kliimaeesmärgid on sisult suuresti linnakeskkonna eesmärgid.

Küsida justiitsministeeriumilt, kuidas SääSi käsitletakse, sh selle uuendamist ja ülevaatamist. Ühendust võtta asekancleriga Kai Härmand².

Ekspertühm: Meil on ÜRP, kuid see ei oma horisontaalsust. See on staatiline riigilise pandud dokument. ÜRP on säästva arengu kontekstis väheütlev. Säästev areng on sõiduk, mis juba sõidab, seega oleks ruumiloome oluliselt mõistlikum selle peale hüpata, kui oma rongi ehitama hakata.

Marten Kaevats (MK): Holistilisuse põhimõte. Nii säästev areng kui ruumiloome on horisontaalsed; mida oleks vaja, on mõlema terviklik kooskõpsus.

ÜRP peaks olema konkurentsiplaani üks osa. Välja tuleks pakkuda innovaatiline süsteem, mis hoiaks planeeringudokumente dunaamilisena.

Ekspertühm: Dunaamika kaasneb ainult meeskonnaga. Kui teha dokument valmis, kuid seejärel kaob meeskond ära, ei ole sellel enam omanikku. Kas SääS säästva arengu osa vajaks täiendust, kui seaduse muutmise võetakse ette – näiteks lähtuvalt ÜRO eesmärkidest (2015), Davosi deklaratsioonist (2018), Euroopa maastikukonventsioonist (2018)? Kes on SääS-i „omanik“?

EL: Riigikantselei ei tunne ennast selle seaduse omanikuna, lähtutakse strateegiast. Tegemist on Riigikogu seadusega (ka strateegia on Riigikogu poolt vastu võetud). Seaduse muutmiseks on vaja Riigikogust toetust. Sellest sünniks uus märk.

SÄÄSTVA ARENGU KOMISJONIST

Ekspertühm: Ruumiloome toimub nii loodus- kui tehiskeskkonnas. Strateegilise partnerina oleks Riigikantselei säästva arengu komisjon ruumiloome pädevust koondavale institutsioonile

¹ [https://www.kysk.ee/failid/Upload/files/Säästva%20arengu%20eesmärgid%20Kogemuspäeval\(1\).pdf](https://www.kysk.ee/failid/Upload/files/Säästva%20arengu%20eesmärgid%20Kogemuspäeval(1).pdf)

² [https://www.just.ee/et/kontakt?tid_with_depth\[\]=471](https://www.just.ee/et/kontakt?tid_with_depth[]=471)

(ekspertühmale, ruumivolinikule) oluline koostööpartner. Säästev areng ehitatud keskkonda käsitlemata ei ole võimalik.

EL: Säästva arengu komisjon sai alguse kui valitsust nõustav komisjon, mida juhtis peaminister. Komisjon ei käinud tihti koos. Ansipi ajal tehti see valitsusväliste organisatsioonide komisjoniks, mis juhib ennast ise (liikmed ise tõstatavad teemad ja valivad juhatuse). Komisjon käib koos vastavalt vajadusele. **Ruumiloome üksus peaks olema selle strateegiline partner.** Kord aastas tuleb komisjonil anda ülevaade ÜRO eesmärkide täitmisest (sisend peaministrile).

Koosolekulaua küpsised ja ca 1 analüüs aasta jooksul (nn fookusraport) rahastatakse struktuurivahenditest. Sõltub teemast ja ajastusest, kas fookusraportist on kasu või mitte. **Täiendav teema, mida (ekspertühma raporti jaoks) uurida, on säästva arengu indikaatorid.**

MÄRKSÕNU EDASISEKS TEGEVUSEKS

- Konsulteerida Keskkonnaministeeriumiga. Kas Keskkonnaministeerium sooviks samuti vaadata säästva arengu teemasid laiemalt, lubaks vaadata laiemalt? Millise asekanstleriga kontakteeruda?
- Pöörduda Justiitsministeeriumi poole SÄASi teemadel (nt Kai Härmand).
- Tulla Riigikantselei säästva arengu komisjoni ekspertühma vahearuanne tutvustama aprilli lõpus. E. L. annab teada komisjoni järgmise kohtumisaja. Säästva arengu komisjon on hea testgrupp uute ideede katsetamiseks – selle komisjoni üks väärtusi on laiapõhjalisus. E. L. annab märku, mis ajaks on vaja materjalid komisjonile eeltutvumiseks saada. Eeltutvumiseks tuleks saata ka peamised küsimused.
- Ekspertühma vahearuanne peaks sisaldama selgeid suundi ning olema tugevamalt seotud ÜRO säästva arengu põhimõtetega.
- Säästva arengu teema tuleks riigis laiemalt tõstatada, et tekitada sellest terviklikum vaade.

Protokollis

Kaidi Õis

kaidi.ois@riigikantselei.ee